

Kmetijski inštitut Slovenije

Agricultural Institute of Slovenia

Hacquetova ulica 17, SI-1000 Ljubljana
Slovenija/Slovenia

T +386 (0)1 280 52 62 | **F** + 386 (0)1 280 52 55 | **E** info@kis.si

www.kis.si

Analiza kakovosti rezultatov FADN za Slovenijo

Maja Kožar

Ljubljana, 2016

Publikacija je bila pripravljena v okviru CRP: Razvoj celovitega modela kmetijskih gospodarstev in povezanih podatkovnih zbirk za podporo pri odločanju v slovenskem kmetijstvu (V4-1423), ki ga financirata Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Javna agencija za raziskovalno dejavnost.

Publikacija je dostopna na http://www.kis.si/Predstavitev_OEK/

Založnik:

Kmetijski inštitut Slovenije
Hacquetova ulica 17
SI-1000 Ljubljana
Tel.: 01 280 52 62
Faks: 01 280 52 55
www.kis.si

Ljubljana, 2016

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v nuk
COBISS.SI-ID=288013824
ISBN 978-961-6998-05-5 (pdf)

KAZALO VSEBINE

	Str.
1. UVOD	3
2. PREGLED LITERATURE	5
2.1. Kakovost podatkov: opredelitev	5
2.2. Ocenjevanje in spremljanje kakovosti podatkov	6
2.3. Upravljanje s kakovostjo podatkov FADN	7
2.3.1. <i>Upravljanje s kakovostjo podatkov FADN s strani EK</i>	7
2.3.2. <i>Upravljanje s kakovostjo podatkov FADN v okviru slovenske mreže FADN</i>	9
3. ANALIZA KAKOVOSTI PODATKOV FADN ZA SLOVENIJO	11
3.1. Pristop in podatki	11
3.2. Odgovornost za kakovost	13
3.3. Ustreznost virov	15
3.4. Ustreznost podatkov	22
3.5. Pravočasnost in točnost objav	27
3.5.1. <i>Točnost objav</i>	27
3.5.2. <i>Pravočasnost objav</i>	28
3.6. Dostopnost in jasnost informacij	32
3.6.1. <i>Dostopnost informacij</i>	33
3.6.2. <i>Jasnost informacij</i>	35
3.7. Razumna obremenitev dajalcev podatkov	41
3.8. Stroškovna učinkovitost	42
4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN KLJUČNA SREDNJEROČNA PRIPOROČILA	45
4.1. Zaključne ugotovitve	45
4.2. Ključna srednjeročna priporočila	46
4.3. Priporočila za nadaljnje delo	47
VIRI	48
Citirani viri	48
Drugi viri	51
PRILOGE	
Priloga 1: Opravljeni intervjuji	
Priloga 2: Polstrukturirani vprašalniki - vodila za intervjuje	
<i>Vodila za intervjuje - kmetijska gospodarstva</i>	
<i>Vodila za intervjuje - kmetijski svetovalci</i>	

KAZALO PREGLEDNIC

	Str.
Preglednica 1: Struktura intervjuvancev	12
Preglednica 2: Ocena skupne porabe delovnih ur za izpolnitev enega poročila s kmetijskega gospodarstva, vključenega v FADN, za izbrane države članice EU (Bradley in Hill, 2015: 55)	17
Preglednica 3: Ocena povprečnih skupnih stroškov na izpolnjeno poročilo FADN za leta 2012-2014 za izbrane države članice EU (Bradley in Hill, 2015: 69)	21
Preglednica 4: Predlog ključnih domačih uporabnikov podatkov FADN za Slovenijo (prirejeno po Kranjc, 2015)	26
Preglednica 5: Kontrola kakovosti podatkov FADN za izbrano obračunsko leto n na ravni celotne EU	28
Preglednica 6: Pravočasnost objave preliminarnih podatkov FADN za Slovenijo (prirejeno po Kranjc, 2015)	29
Preglednica 7: Pravočasnost objave končnih FADN za Slovenijo (prirejeno po Kranjc, 2015)	30

KAZALO SLIK

	Str.
Slika 1: Postopki kontrole kakovosti podatkov FADN s strani EK	8
Slika 2: Mnenja intervjuvancev o tem, ali so za kakovost podatkov FADN bolj odgovorni v FADN vključeni kmetje ali kmetijski svetovalci (n=22)	14
Slika 3: Mnenja fokusne skupine o motiviranosti kmetijskih svetovalcev za aktivnosti v zvezi s FADN (n=7)	18
Slika 4: Mnenja intervjuvancev o pomenu, pripravljenosti za izobraževanje, tudi če ni v neposredni povezavi s FADN	18
Slika 5: Mnenja ostalih intervjuvancev o pomenu sodelovanja svetovalcev in inštitucij v zvezi s FADN	19
Slika 6: Zainteresiranost intervjuvancev za dodatno sodelovanje ali izobraževanje v zvezi s FADN (vprašanje fokusni skupini: zainteresiranost za tesnejše, dodatno sodelovanje s FADN kmetijami)	20
Slika 7: Mnenja intervjuvancev o tem, ali je v zadnjih nekaj letih prišlo do napredka v mreži FADN Slovenija (npr. več sodelovanja znotraj in med člani FADN)	20
Slika 8: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za kmetijska gospodarstva	24
Slika 9: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za državo	25
Slika 10: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za EU	25
Slika 11: Mnenja ostalih intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za (kmetijske) svetovalce	26
Slika 12: Mnenja intervjuvanih kmetij o pravočasnosti povratnih informacij FADN (n=10)	30
Slika 13: Mnenja ostalih intervjuvancev o pravočasnosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva (ločeno za vzorčnike in obveznike)	31
Slika 14: Mnenja intervjuvancev o razumljivosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; mnenja za vzorčnike in obveznike hkrati	36
Slika 15: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; mnenja za vzorčnike in obveznike hkrati	37
Slika 16: Mnenja intervjuvancev o zanimivosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; mnenja za vzorčnike in obveznike hkrati	38
Slika 17: Pogostost uporabe povratnih informacij za kmetijska gospodarstva (ostali intervjuvanci: uporaba pri svojem delu)	39

1. UVOD

Mreža računovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev (ang. Farm Accountancy Data Network ali FADN) je harmoniziran sistem poenostavljenega kmetijskega knjigovodstva, ki se izvaja na vzorcu kmetijskih gospodarstev. Izhajajoča podatkovna zbirka FADN je izjemno obsežna¹, bogata mikroekonomska baza za večinski del tržno usmerjenih kmetijskih gospodarstev v Evropski uniji (EU) in edina, ki je harmonizirana na ravni EU. Podatke na ravni kmetijskih gospodarstev, zbrane po enotni metodologiji, je mogoče primerjati med posameznimi državami po različnih kriterijih: regija, tip kmetovanja in ekonomska velikost. Izjemna podatkovna moč baze sloni tudi na dejstvu, da gre za dolgo časovno serijo podatkov; FADN mreža je bila v EU ustanovljena že leta 1965. V Sloveniji njeni začetki segajo v leto 1994, dokončno usklajena z evropsko zakonodajo pa je od leta 2004.

FADN mreža je bila v EU ustanovljena za potrebe Skupne kmetijske politike (SKP), za katero je (bilo) reševanje dohodkovnega vprašanja v kmetijstvu eden osrednjih političnih elementov (Wesseler, 2015). Ključna namena mreže FADN sta opredeljena v 1. členu Uredba Sveta (ES) št. 1217/2009 z dne 30. novembra 2009 o vzpostavitvi mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev v Evropski skupnosti (2009):

- letno določanje dohodkov (komercialnih) kmetijskih gospodarstev in
- poslovna analiza kmetijskih gospodarstev.

FADN mreža torej zagotavlja podatke za monitoring dohodkovnega stanja in uspešnosti poslovanja kmetijskih gospodarstev, primarno za potrebe upravljanja SKP (presoja učinkov, ocene, napovedi stanja), ekonomsko svetovanje, poleg tega pa tudi za naraščajoče podatkovne potrebe drugih skupnih evropskih politik. Rezultati FADN se uporabljajo tudi pri pripravi nekaterih drugih podatkovnih zbirk za kmetijstvo; npr. v nekaterih državah članicah EU so podatkovna podlaga za ekonomske račune za kmetijstvo. Podatkovno bazo FADN se opisuje celo kot podatkovni »rudnik zlata« (zaključki petdesete obletnice FADN; glej v Kožar, 2015) in neprecenljiv podatkovni input za EU (glej npr. Conclusions, 2015; Plees, 2015). Tako je bilo od leta 2000 skoraj 70% vseh evalvacij, pripravljenih s strani Generalnega direktorata za kmetijstvo Evropske komisije (DG AGRI), odvisnih od podatkovne baze FADN (Plees, 2015), nadalje pa je tudi ena od bolj ocenjenih visoko-vrednostnih podatkovnih baz evropskih institucij (Bajek, 2015), ki se uporablja tudi za številne druge skupne politike EU (npr. zaposlitev, okolje, Evropska digitalna agenda; glej v Conclusions, 2015; Kožar, 2015).

Kljub širokemu razponu možnosti potencialne uporabe podatkov FADN, pa so le-ti v Slovenije še vedno občutno premalo izkoriščeni, tako za namene kmetijske politike, raziskav in ekonomskega svetovanja kmetijskim gospodarstvom (npr. Kožar in sod., 2013; Revizijsko poročilo ..., 2014). V strokovni in znanstveni javnosti se namreč v zadnjem desetletju podatkov FADN drži pridih nezadostne »kakovosti« tj. natančnosti, verodostojnosti in zanesljivosti ter tudi težav z organizacijo znotraj mreže FADN v Sloveniji (npr. Štebe in Rednak, 2007; Cör, 2009; Zupanc, 2011; Kožar in sod.,

¹ Letna podatkovna baza za EU je dostopna od 1989, vseh do sedaj vključenih vzorčnih kmetijskih gospodarstev je okoli 1,5 milijona. Podatkovna baza FADN omogoča veliko stopnjo dezagregacije (po regijah, po tipih kmetovanja, po ekonomski velikosti, organizacijski obliki itd.). Vseh izhodiščnih FADN spremenljivk je okoli 2000, povprečno pa so vrednosti razpoložljive za okoli 200 »končnih« spremenljivk/kmetijsko gospodarstvo (prirejeno po Bajek, 2015).

2013; Kožar, 2013a in 2013b). Glede na rezultate predhodnih analiz se tako »kakovost« FADN rezultatov za Slovenijo zdi vprašljiva in potno odvisna po nekaterih vsebinskih področjih (npr. vrednotenje osnovnih sredstev, poraba delovne sile), pa tudi po nekaterih dimenzijah kakovosti podatkov (npr. *pravočasnost in točnost, dostopnost in jasnost povratnih informacij, ustreznost virov*), mrežo FADN pa bi lahko na hitro ocenili kot razmeroma ohlapno. Kot problematična se omenja tudi komponenta *ustreznost podatkov*; eksplicitnega nacionalnega konsenza o ključnih (domačih) uporabnikih podatkovne baze FADN za Slovenijo, o njihovih izhajajočih podatkovnih potrebah in zadovoljstvu, ni (Kožar, 2013b).

Težave s kakovostjo podatkov FADN in njenim upravljanjem niso izključno slovenska posebnost; s podobnimi težavami se spopada marsikatera bolj izkušena država članica EU (npr. Larsson, 1999; Conclusions, 2015). Za razliko od Slovenije pa je, predvsem v starejših državah članicah, tradicija FADN računovodstva (in kmetijskega knjigovodstva nasploh) mnogo daljša, viri pa običajno obširnejši in stabilnejši. Vseeno se zavedanje o podatkovnem bogastvu podatkov FADN za Slovenijo in potencialnih možnostih uporabe za različne namene v zadnjem obdobju krepí tako v strokovnih (npr. Štebe in Rednak, 2007; Poročilo o sprotne ..., 2013b; Kožar, 2013b), kot tudi administrativnih krogih (Revizijsko poročilo ..., 2014).

Za izboljšanje kakovosti podatkov FADN in z njimi povezanih procesov je eno ključnih izhodišč dolgoročna zaveza h kakovosti, ki vključuje sistematično in redno identifikacijo prednosti in pomanjkljivosti za stalno izboljševanje kakovosti proizvodov (podatkov) in z njimi povezanih procesov (Kodeks ravnanja evropske statistike, 2011). Z izjemo nekaj delnih analiz podatkov/mreže FADN za Slovenijo (npr. Štebe in Rednak, 2007; Cör, 2009; Zupanc, 2011; Kožar in sod., 2013; Kožar, 2013a in 2013b) po pregledu dosegljive literature kakovost podatkov FADN za Slovenijo ni izrecno obravnavana ali opredeljena. Celovitejše upravljanje s kakovostjo podatkov FADN za Slovenijo tako po naši oceni ni sistematično razvito, zdi se celo, da je omejeno predvsem na komponenti *pravočasnost in točnost* za namene izpolnjevanja obveznosti do Evropske komisije (EK).

V okviru projekta CRP V4-1423 z naslovom »Razvoj celovitega modela kmetijskih gospodarstev in povezanih podatkovnih zbirk za podporo pri odločanju v slovenskem kmetijstvu«, ki ga financirata Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Javna agencija za raziskovalno dejavnost, je bila načrtovana izvedba celovitejše analize kakovosti rezultatov FADN za Slovenijo ter priprava priporočil za izboljšanje in spremljanje kakovosti podatkov FADN za Slovenijo. Naloge zadevnega delovnega svežnja DS2 z naslovom »Analiza kakovosti rezultatov FADN za Slovenijo« so naslednje:

- Naloga 2.1: Pregled literature
- Naloga 2.2: Analiza kakovosti podatkov FADN za Slovenijo ter
- Naloga 2.3: Oblikovanje priporočil

Izbrani pristop k analizi je preplet vseh treh nalog po posameznih ključnih komponentah kakovosti po evropskih smernicah za pripravo poročil o kakovosti statističnih raziskovanj (Kodeks ravnanja evropske statistike, 2011; European Union, 2015; Quality Assurance Framework ..., 2015), ki se analizira po izbranih komponentah kakovosti na treh ravneh: kakovost institucionalnega okvira, podatkov in procesov (Kodeks ravnanja evropske statistike, 2011). Opredelitvi posamezne analizirane komponente kakovosti podatkov FADN sledi opis stanja za podatke FADN za Slovenijo, pregled dobrih praks in ključna priporočila za izboljševanje te komponente. Analiza kakovosti se nanaša na mrežo

FADN Slovenija v obdobju po letu 2011 ter na standardne rezultate FADN za obdobje 2007-2013 za Slovenijo (rezultati za »dejanski«, tj. implementirani vzorec FADN za Slovenijo).

Analiza kakovosti statističnih podatkov in sistemov po komponentah običajno vključuje vrsto strogih statističnih postopkov za obsežen nabor komponent kakovosti (npr. EUROSTAT, SURS). Številne je za podatkovno bazo FADN v Sloveniji, ki sicer ni statistična podatkovna baza v običajnem pomenu, zaradi pomanjkanja informacij ali virov nemogoče ali stroškovno neracionalno izvesti v okviru delovnega svežnja DS2. Ne glede na to so oblikovana ključna priporočila (vodila) za izboljševanje kakovosti po posameznih analiziranih komponentah, ki bi po naši oceni že na srednji rok lahko pripomogla k izrazitemu izboljšanju kakovosti, k večji uporabnosti in uporabi podatkov FADN za Slovenijo ter h krepitvi in večji stroškovni učinkovitosti slovenske mreže FADN.

Pričujoča publikacija vsebuje rezultate in izsledke, pridobljene do decembra 2015 v okviru drugega delovnega svežnja (DS2) zgoraj omenjenega projekta CRP. Priporočila se bodo ob koncu projekta po potrebi posodobila glede na pridobljene rezultate v okviru drugih delovnih svežnjev in sicer za:

- komponento *dostopnost in jasnost* (DS3 - Ekonomsko svetovanje kmetijskim gospodarstvom na podlagi ekonomskih kazalcev FADN),
- komponenti *natančnost in zanesljivost* ter *dobra metodologija in ustrezni postopki* (DS3, DS4 - Nadgradnja in širitev nabora modelnih kalkulacij, DS5 - Razvoj dinamičnega orodja za presojo ekonomske učinkovitosti gospodarjenja na ravni kmetijskih gospodarstev) in
- komponento *ustreznost podatkov* (DS1 - Ocena standardiziranega prihodka kmetijskih gospodarstev in njegova uporaba za presojo ukrepov in učinkov kmetijske politike, DS3, DS5).

2. PREGLED LITERATURE

2.1. Kakovost podatkov: opredelitev

V sodobni teoriji kakovost podatkov ni več opredeljena zgolj enodimenzionalno kot natančnost podatkov (OECD, 2011), temveč kot večdimenzionalni koncept, torej kot preplet različnih dimenzij ali komponent. Obseg in hierarhija posameznih komponent kakovosti podatkov, kot jo bomo obravnavali v tej analizi, sta odvisna od uporabnikov, njihovih potreb, prioritet in percepcije, v praksi pa predvsem od obsega in organizacije razpoložljivih virov in iskanja kompromisov med posameznimi komponentami kakovosti (Kasnakoglu in Mayo, 2004). Enostavno in celovito je kakovost podatkov mogoče povzeti kot »*primernost za uporabo*« (Statistics Canada's Quality ..., 2002), torej ali podatki ustrezajo svojemu namenu (European Union, 2015).

Po OECD (2011) so dimenzije kakovosti podatkov *relevantnost*, *natančnost*, *kredibilnost*, *pravočasnost*, *dostopnost*, *pojasnljivost*, *koherentnost*, pa tudi *stroškovna učinkovitost*. EUROSTAT kakovost statistik upravlja v okviru Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011), ki določa standarde za razvoj, pridobivanje in diseminacijo evropskih statističnih podatkov, in Uredbe (ES) št. 223/2009² na treh ravneh (European Union, 2015):

² Uredba (ES) št. 223/2009 Evropskega parlamenta in sveta z dne 11. marca 2009 o evropski statistiki ter razveljavitvi Uredbe (ES, Euratom) št. 1101/2008 Evropskega parlamenta in Sveta o prenosu zaupnih podatkov na Statistični urad Evropskih skupnosti, Uredbe Sveta (ES) št. 322/97 o statističnih podatkih Skupnosti in Sklepa Sveta 89/382/EGS, Euratom, o ustanovitvi Odbora za statistične programe Evropskih skupnosti (Besedilo velja za EGP in Švico) (2009).

- kakovost oziroma lastnosti institucionalnega okolja (šest načel – šest komponent kakovosti: *strokovna neodvisnost, pooblastilo za zbiranje podatkov, ustreznost virov, zavezanost kakovosti, statistična zaupnost ter nepristranskost in objektivnost*),
- kakovost statističnih procesov (štiri načela – štiri komponente kakovosti: *dobra metodologija, ustrezni statistični postopki, razumna obremenitev dajalcev podatkov in stroškovna učinkovitost*) in
- kakovost statističnih rezultatov (pet načel – pet komponent kakovosti: *ustreznost podatkov, natančnost in zanesljivost, pravočasnost in točnost, skladnost in primerljivost ter dostopnost in jasnost*).

Na kakovost podatkov je mogoče gledati tudi kot na »diamant kakovosti« (Snijkers in sod., 2013, cit. po Snijkers in sod., 2014), ki kakovost podatkov opisuje kot iskanje ravnovesja med kakovostjo s strokovnega in »izvedbenega« vidika (napake, omejitve in učinki raziskave) in med kakovostjo z vidika uporabnikov (komponente kakovosti kot npr. *ustreznost podatkov, natančnost, pravočasnost*).

2.2. Ocenjevanje in spremljanje kakovosti podatkov

Uporaba podatkov slabše kakovosti ali manjše »primernosti za uporabo« ima lahko izrazito negativne posledice, npr. zamike pri obdelavi in uporabi podatkov, napačne interpretacije podatkov in posledično slabše (napačne) odločitve (prirejeno po Heinrich in sod., 2007) ter tudi slabšo ciljno naravnost različnih politik in ukrepov (glej v Kožar, 2015; Conclusions, 2015). Redman (1998; cit po Heinrich in sod., 2007) tako ocenjuje, da lahko skupni stroški zaradi uporabe podatkov nizke kakovosti znašajo med 8 in 12% prihodkov podjetij.

Preverjanje kakovosti podatkov je v praksi del celovitega upravljanja s kakovostjo, ki je za številna podjetja, državne in naddržavne institucije zelo strogo predpisano (standardizirano) in implementirano za izbrane dimenzije kakovosti podatkov (»proizvodov«) oziroma proizvodnih procesov (npr. Statistics Canada's Quality ..., 2002; Quality Assurance Framework ..., 2015). V Evropskem statističnem sistemu se kakovost statistik upravlja v okviru Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011), ki določa standarde (načela) za razvoj, pridobitev, izračun in diseminacijo evropskih statistik (European Union, 2015). Že omenjena načela Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) zajemajo specifične indikatorje, ki odražajo dobro prakso in skladnost z načeli. Indikatorji predstavljajo prvo raven metod ocenjevanja kakovosti, ki se nadalje uporabijo na drugi, bolj celoviti in podrobni ravni ocenjevanja kakovosti v obliki samoocenjevanja, obsežnih poročil o kakovosti ter presoj. Tretjo raven predstavljajo postopki označevanja in certificiranja oziroma pridobivanja standardov (European Commission, 2009).

Zagotavljanje kakovosti evropskih statistik je tudi predmet evropske zakonodaje na različnih področjih³, krovna je Uredba (ES) št. 223/2009 (2009). Zadevna zakonodaja opredeljuje specifične

Uredba (ES) št. 223/2009 je bila spremenjena z uredbo: Uredba (EU) 2015/759 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2015 o spremembi Uredbe (ES) št. 223/2009 o evropski statistiki (Besedilo velja za EGP in Švico). Uradni list Evropske unije, L 123(58): 90–97; izvedbena uredba: Uredba Komisije (EU) št. 557/2013 z dne 17. junija 2013 o izvajanju Uredbe (ES) št. 223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o evropski statistiki glede dostopa do zaupnih podatkov za znanstvene namene in o razveljavitvi Uredbe Komisije (ES) št. 831/2002 (Besedilo velja za EGP). Uradni list Evropske unije, L 164(56): 16-19

³ Glej: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4373903/11-Inventory-of-regulations-in-the-field-of-statistics-containing-....-2010.pdf/34197de7-c473-47da-8a29-4325b0b4000e> (1. dec. 2015) in <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/747709/753172/basic-general.pdf> (1. dec. 2015).

roke, metodološke standarde za izboljšanje natančnosti in primerljivosti ter potrebe evropskih inštitucij po nacionalnih statistikah (European Commission, 2015).

2.3. Upravljanje s kakovostjo podatkov FADN

2.3.1. Upravljanje s kakovostjo podatkov FADN s strani EK

Prvi predlogi celovitejšega upravljanja s kakovostjo podatkov FADN po vzoru pristopa statističnih ustanov so bili prestavljeni že v okviru prvih PACIOLI delavnic (npr. Larsson, 1996; Poppe in sod., 1997; Larsson, 1999) in sicer kot odziv na nezadostno kakovost podatkov FADN in (ne)dokumentiranje upravljanja s kakovostjo. EU, kljub ambicijam v smeri zagotavljanja multidimenzionalne kakovosti predvsem v devetdesetih (glej publikacije iz zgodnejših PACIOLI delavnic), ne sledi konceptu celovitega upravljanja s kakovostjo v klasičnem (statističnem) smislu, enotnem na evropski ravni. Razlogi za to so predvsem heterogenost pristopov k zbiranju podatkov in upravljanju kakovosti podatkov FADN⁴ ter zamudni postopki vnašanja izvornih podatkov.

Na evropski ravni so podrobno razvite in poenotene aktivnosti v zvezi z preverjanjem kakovosti (vhodnih) podatkov in reprezentativnosti vzorcev FADN (prirejeno po Poppe in sod., 1997), torej predvsem v zvezi s komponento *natančnost in zanesljivost*. Prav tako sta na evropski ravni pomembni, aktivnosti pa v zadnjih letih okrepljene, tudi komponenti *pravočasnost in točnost* ter *dostopnost in jasnost informacij* (več »hitrih« informacij, preglednih publikacij). Za preverjanje kakovosti vhodnih podatkov, zbranih s poročili s kmetijskih gospodarstev, je od leta 2002 na voljo skupni internetni vnosni in kontrolni program, RICA-1, v katerega države članice polnijo izvirne podatke (Special Report No ..., 2004). Program omogoča enoten pristop k preverjanju izvornih podatkov FADN v obliki avtomatiziranih testov, testnih serij in mejnih vrednosti na ravni individualnih kmetijskih gospodarstev, regij oziroma držav (Rossi, 2015). V primeru napak morajo države članice oziroma njihovi pooblaščen organi za zvezo podatke popraviti ali ustrezno obrazložiti (Special Report No ..., 2004). Na ravni individualnih kmetijskih gospodarstev so to najstrožji sistemski testi, ki za podatke, v primeru, da preveč odstopajo ali so napačni, zavračajo vnos v program RICA-1. Celoten nabor testov znotraj RICA-1 je popisan v RI/CC dokumentu št. 1350 (Control programme for ..., 2013).

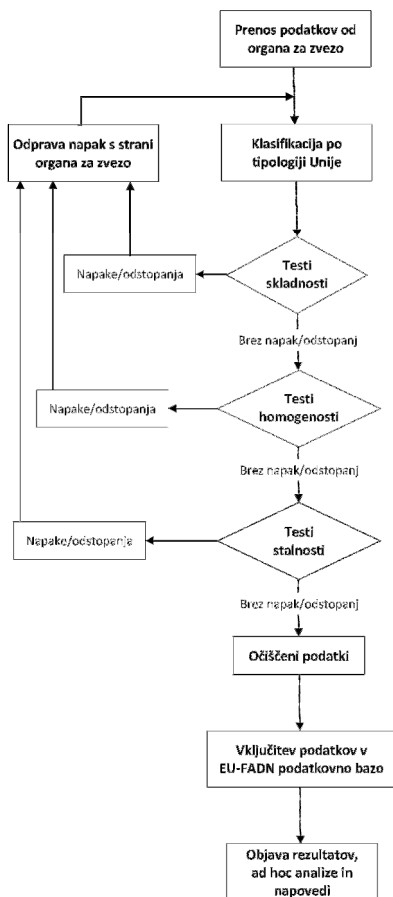
Po vnosu izvornih podatkov FADN v RICA-1 sistem, kontrolo kakovosti podatkov FADN »prevzame« EK (Slika 1), ki po preračunu dejanskih rezultatov po tipologiji EU izvede več vrst *ex post* testov na različnih stopnjah podatkov, tako na ravni kmetijskih gospodarstev, klastrov kot tudi na ravni drugih agregatov (Rossi, 2015). Preverjanje kakovosti podatkov poteka v stalni komunikaciji med EK in državami članicami in v iterativnem postopku čiščenja podatkov (Data collection, 2013), ki je tudi zelo fleksibilen v smislu, da je mogoče podatke posameznih kmetijskih gospodarstev popravljati tudi za več let nazaj. Ko so podatki končni, jih mora država članica (njen organ za zvezo) EK potrditi. Potrditev korektnosti podatkov je namreč osnova za izplačilo nadomestila računovodskim pisarnam.

Na ravni kmetijskih gospodarstev se podatki kontrolirajo s *testi skladnosti* in *homogenosti* (Data collection, 2013). *Testi skladnosti* skušajo identificirati napake, neskladnosti med podatki in malo verjetne vrednosti, napake in odstopanja pa se rangirajo po stopnji »kritičnosti« (kritična, huda, nepravilnost, opozorilo). Napake nastanejo iz različnih razlogov, npr. zaradi napak pri vnosu izhodiščnih podatkov, zaradi napak pri prenosu, zaradi manjkajočih vrednosti ali zaradi malo verjetnih vrednosti (vrednosti izven pričakovanih limit, ki se posodablajo letno). (Sistemskih) napak je pričakovano več ob večjih sistemskih spremembah, npr. pri spremembah poročil s kmetijskih gospodarstev. *Testi homogenosti* se opravljajo na podskupinah kmetijskih gospodarstev, cilj pa je

⁴ Številne države članice, npr. Poljska, Madžarska, Avstrija, Nizozemska, hkrati s podatki FADN zbirajo tudi druge podatke, npr. okoljske, na podrobnejših ravneh, npr. na ravni aktivnosti. Nadalje ima večina držav članic razvite lastne kontrolne sisteme, zelo različne v pristopih, vsebini in obsegu (Data collection, 2013).

predvsem detekcija osamelcev glede na povprečja analiziranih kategorij, ki niso bili odkriti pri prvem tipu testov. Pogosto se izkaže, da so osamelci »značilni« za neko regijo oziroma kako drugače nosijo del zgodbe (prirejeno po Data collection, 2013).

Na agregatni ravni EK kakovost (uteženih) podatkov FADN preverja s testi stalnosti, ki poenostavljeno analizirajo odstopanja dejanskih povprečij za nabor izbranih spremenljivk s pričakovanimi povprečji na podlagi preteklih trendov (Data collection, 2013). Za prevelika odstopanja se poskuša najti logično obrazložitev oziroma morajo organi za zvezo podatke ustrezno popraviti na ravni posameznih kmetijskih gospodarstev. V izjemno kritičnih primerih je mogoče kmetijsko gospodarstvo nadomestiti z nadomestnimi gospodarstvi iz nacionalnih vzorcev; v številnih državah so le-ti običajno večji od vzorca FADN, ki ga zahteva EK (Data collection, 2013).

Slika 1: Postopki kontrole kakovosti podatkov FADN s strani EK

Vir: Quality control procedures ... (2010)

Kot ugotavljajo na EK, gre pri postopkih kontrole kakovosti podatkov FADN, mišljeno seveda na ravni celotne EU, za iskanje ravnovesja med ustvarjanjem novih bremen (stroškov), ki izvirajo iz potrebe po čim bolj kakovostnih podatkih, in med zmanjševanjem teh bremen (stroškov) z bolj ciljno naravnanimi testi (glej npr. v Rossi, 2015; tudi Conclusions, 2015 in Kožar, 2015). Zato je razumljivo, da kljub temu, da postopki kontrole kakovosti na ravni EK predvidevajo tudi dodatne ekspertne teste (npr. zahtevnejše metode detekcije »kritičnih« osamelcev, navzkrižno preverjanje z relevantnimi drugimi podatki, modeliranje podatkov), povratne informacije in pripombe uporabnikov podatkov (Rossi, 2015), vsi ti postopki niso nujno izvedeni vsako leto in za vse države članice/regije, še posebej ne za »manjše« oziroma kmetijsko »manj pomembne« v EU.

Na ravni celotne EU so tako prioritete kontrole na ravni agregatnih kategorij (po državah, regijah, proizvodnih tipih, razredih ekonomske velikosti) za ključne spremenljivke ter medletne primerjave

oziroma analiza odstopanj od preteklih trendov. Tovrsten, »agregatni« pristop h kontroli kakovosti podatkov seveda neizbežno vključuje tudi možnost napak zaradi agregacije. Interna analitična baza FADN na EK, ki zagotavlja podatke FADN za modelna orodja EK, je nekakšen podatkovni »black box«, nedostopen širši javnosti. Po razgovorih z analitiki EU so postopki kontrole kakovosti in čiščenja podatkov za oblikovanje te baze veliko bolj razdelani in prilagojeni specifičnim raziskovalnim potrebam ter analiziranim kategorijam kmetijskih gospodarstev ali sektorjev (npr. detekcija večdimenzionalnih osamelcev, imputacije, ipd.). To se odraža tudi v dejstvu, da javno objavljena podatkovna baza FADN (pogosto) ni identična interni analitični bazi FADN na EK.

Da se EK (čedalje bolj) zaveda, da je kakovost podatkov FADN multidimenzionalna (glej npr. Conclusions, 2015⁵) in da je potrebno začeti postopke v smeri načrtovanja in dokumentiranja aktivnosti v zvezi z upravljanjem kakovosti, nakazujeta tudi dve nedavni raziskavi (Ali je sistem ..., 2016; Bradley in Hill, 2015), ki sta bili izvedeni s pomočjo obsežnih vprašalnikov v EU v letu 2015. Analiza stroškov in dobre prakse zbiranja podatkov FADN (Bradley in Hill, 2015) skuša za obračunska leta 2012-2014 inventarizirati organizacijo nacionalnih FADN mrež in pristope zbiranja podatkov FADN (komponenta *odgovornost za kakovost, ustreznost virov, ustreznost*), stroške (komponenta *stroškovna učinkovitost*), koristi (komponenta *ustreznost – uporabnost podatkov*) in najboljše prakse pri zbiranju in uporabi podatkov FADN (več komponent: *odgovornost za kakovost, ustreznost podatkov, dostopnost in jasnost, učinkovita raba virov* itd.).

Namen raziskave o statističnih podatkih držav članic o dohodkih kmetij (Ali je sistem ..., 2016) je poskušati analizirati stanje in dostopnost podatkov o dohodkih in gospodarski uspešnosti kmetijskih gospodarstev ter inventarizirati morebitne dobre prakse. V kontekstu multidimenzionalnosti kakovosti FADN je tako zanimivo povpraševanje o uporabi podatkov FADN za monitoring dohodkovnega stanja in ekonomske uspešnosti kmetijskih gospodarstev, o kvalitativnem in kvantitativnem ocenjevanju vzorca FADN in rezultatov FADN ter o porabi virov (komponente: *ustreznost podatkov, stroškovna učinkovitost, natančnost in zanesljivost* itd.).

2.3.2. Upravljanje s kakovostjo podatkov FADN v okviru slovenske mreže FADN

Enako kot na ravni evropskega FADN, tudi na nacionalni ravni po pregledu dostopne dokumentacije in opravljenih razgovorih, ni izdelan uradni načrt (protokol) celovitejšega upravljanja s kakovostjo podatkov FADN oziroma načrt, ki bi izkazoval sistematično upravljanje kakovosti na multidimenzionalen način⁶. Enako kot na evropski ravni, je tudi na nacionalni ravni osrednji del upravljanja s kakovostjo posvečen kakovostnima komponentama *točnost in pravočasnost* in sicer predvsem v smislu izpolnjevanja zahtev EK v zvezi s čiščenjem izvornih podatkov FADN na ravni kmetijskih gospodarstev po predpisanih postopkih, opisanih v predhodnem podpoglavju (2.3.1.).

V zadnjih nekaj letih, konkretno po preoblikovanju (širitvi) pristojnega oddelka za področje FADN na MKGP, pa upravljanje s kakovostjo podatkov FADN pridobiva tudi v Sloveniji na pomenu. Napori so usmerjeni v bolj sistematično spremljanje in izboljševanje kakovosti tudi po drugih komponentah kakovosti ter v tesnejše medinstitucionalno sodelovanje v mreži FADN. Rezultati tosmernih, pogosto usklajenih, naporov znotraj slovenske mreže FADN so navedene v nadaljevanju.

⁵ Ključni izzivi za FADN podatke in analize na njihovi podlagi naj bi bili (Conclusions, 2015): *točnost, natančnost, uporabnost (dostopnost in jasnost informacij, op. p.)*.

⁶ Enako v kontekstu revizije informacijskega sistema FADN nakazuje tudi poročilo slovenskega računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2014), specifično v podpoglavjih Odstopanja od dobrih praks in priložnosti za izboljšanje 3.1.2 in 3.3.2.

1. Komponenta natančnost in zanesljivost:

Vsakoletne validacije podatkov FADN potekajo v sodelovanju med MKGP, računovodskimi pisarnami in KIS. Izvajajo se za: i) preliminarne podatke za obračunsko leto n-1 pred sprejetjem v program RICA-1, ii) preliminarne standardne rezultate za leto n-2 in iii) končne standardne rezultate za leto n-2. Po zaključku »standardnih« postopkov kontrol v okviru programa FADN evidenca (le-ta vključuje predpisane RICA-1 teste in dodatne lastne kontrole), se podatke in rezultate FADN še analitično preveri in po potrebi popravi izvirne podatke posameznih kmetijskih gospodarstev. Za nabor ključnih spremenljivk in izvedenih indikatorjev se skuša identificirati najbolj problematična odstopanja oz. napake (osamelce) in možne vzroke. Analiza poteka tako na ravni posameznih kmetijskih gospodarstev, kot tudi na ravni agregatnih vrednosti, tudi za posamezne skupine kmetijskih gospodarstev. Uporablja se tudi navzkrižno preverjanje z drugimi relevantnimi podatki (rezultati FADN za EU28 in druge države, ključni rezultati ekonomskih računov za kmetijstvo, statistični podatki, ipd.), utežmi in predhodnimi obdelavami podatkov.

S strani Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS) so bile uvedene kontrole na vzorčnih kmetijskih gospodarstvih v obsegu 3% vzorca FADN (Pipan, 2015). Kontrole potekajo od vključno obračunskega leta 2013. Od (običajno problematičnih) kmetijskih gospodarstev skuša pridobiti informacije o problematičnih vsebinskih področjih, npr. delovni sili ali vrednotenju osnovnih sredstev, o tem kako podatke FADN sploh uporabljajo ter njihove predloge in pobude. Analiza rezultatov kontrol daje dragocene informacije o težavah FADN na terenu, tako MKGP kot tudi področnim kmetijskim svetovalcem, ki lahko na ta način izdelajo ali podajo bolj ciljno usmerjena navodila za beleženje podatkov FADN.

2. Komponenta odgovornost za kakovost:

Spodbudno je, da se v zadnjih letih v okviru nacionalne Komisije FADN⁷ vedno več razpravlja o drugih komponentah kakovosti podatkov FADN, kot samo *natančnosti in zanesljivosti ter pravočasnosti in točnosti*. Razpravlja se in išče rešitve predvsem glede uporabe (*ustreznosti podatkov*), *dostopnosti in jasnosti* podatkov, pa tudi *odgovornosti za kakovost ter ustreznosti virov*.

3. Komponenta ustreznost virov:

V teku so aktivnosti za zagotavljanje večje stalnosti virov. V letu 2015 je bil izveden javni razpis za podelitev javnega pooblastila računovodski pisarni, ki bo opravljala naloge in obveznosti računovodske pisarne po metodologiji FADN za obdobje petih let (Zapisnik 11, seje ..., 2015). Nadalje, tudi večletna prizadevanja za izdelavo sodobnejšega in kakovostnejšega programa za vnos, kontrolo in primarno obdelavo podatkov FADN so se uspešno realizirala. Od 2012 dalje je v uporabi računalniški program FADN evidenca (naročnika Kmetijsko gozdarska zavoda Kranj in Ptuj), ki v smislu celovitejšega upravljanja s kakovostjo podatkov FADN omogoča hitrejši in fleksibilnejši vnos podatkov FADN (tudi preko interneta), vse predpisane in dodatne kontrole podatkov, preliminarne analize podatkov, časovne serije po kmetijah in na ravni države ter fleksibilnejše izpise podatkov in rezultatov FADN za Slovenijo.

4. Komponente pravočasnost in točnost ter dostopnost in jasnost:

Prenovljene povratne informacije za obračunsko leto 2013 so bile vzorčnim kmetijskim gospodarstvom posredovane v marcu 2014 (v primerjavi s predhodnimi leti hitreje); so tudi nekoliko poenostavljene in uporabnikom nekoliko prijaznejše kot predhodna verzija.

⁷ Komisija za spremljanje in izvajanje kmetijskega knjigovodstva FADN (Pravilnik o delovanju ..., 2014).

5. Komponenti stroškovna učinkovitost, razumna obremenitev dajalcev podatkov:

Zakon o kmetijstvu (2015) je bil dopolnjen na način, da preko 151. člena (evidenca kmetijskega knjigovodstva) zakonsko omogoča povezavo podatkovne baze FADN z nekaterimi drugimi administrativnimi bazami (npr. RKG, subvencijsko bazo, evidencami živali...).

Bolj usklajeno delovanje ključnih členov v slovenski mreži FADN (MKGP, KGZS, KIS) v smeri celovitejšega upravljanja s kakovostjo podatkov FADN v zadnjih letih se kaže v večji stabilnosti ključnih agregatnih rezultatov FADN za Slovenijo med posameznimi obdelavami (Arhiv poročil o ..., 2015, interne analize) in izboljšani primerljivosti redov velikosti ključnih agregatnih kazalcev ekonomskega stanja po FADN in po ekonomskih računih za kmetijstvo za obračunsko leto 2013 (Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015).

Zaradi »agregatnega« pristopa EK pri kontrolah kakovosti in čiščenju podatkov ter načina uteževanja lahko posamezna odstopanja ali napake (tudi »ekstremne«) močno vplivajo na agregatna povprečja (glej npr. Kožar, 2013b), posledično pa tudi na ugotovitve na podlagi rezultatov FADN za Slovenijo. Dvom zaradi ene ekstremne napake⁸ lahko vrže dvom na kredibilnost celotne podatkovne zbirke FADN za Slovenijo, pa tudi stalna prizadevanja posameznih členov v mreži FADN, zato je poenotenje pristopa k upravljanju kakovosti podatkov FADN ključnega pomena za dolgoročni kakovostni napredek.

3. ANALIZA KAKOVOSTI PODATKOV FADN ZA SLOVENIJO

3.1. Pristop in podatki

Analiza komponent kakovosti podatkov FADN je smiselno prirejena po evropskih smernicah za pripravo poročil o kakovosti statističnih raziskovanj (Kodeks ravnanja evropske statistike, 2011; European Union, 2015; Quality Assurance Framework ..., 2015) in obravnava tri ravni: kakovost institucionalnega okvira (»sistema« FADN), kakovost podatkov in kakovost procesov. Izbrali smo tiste komponente kakovosti, za katere smo presodili, da so za slovenski sistem FADN opazno najbolj problematične oziroma je zanje v okviru možnosti mogoče podati neko oceno: *odgovornost za kakovost, ustreznost virov, ustreznost podatkov, pravočasnost in točnost objav, dostopnost in jasnost informacij, razumna obremenitev dajalcev podatkov ter stroškovna učinkovitost*.

FADN ni uradno statistično raziskovanje, glede na obseg, pomen in povezanost z uradnimi statističnimi podatki v evropskem kontekstu (vzorčenje, opredelitve, povezanost proizvodnih list; že obstoječe povezave s strukturnimi raziskovanji, npr. na Švedskem, in načrti EK v smeri povezovanja s strukturnimi raziskovanji) pa je tovrstna analiza kakovosti primerna (npr. Larsson, 1999) in tudi v praksi uporabljena kot izhodišče za FADN sisteme v nekaterih državah (glej npr. Larsson, 1996).

Kakovost podatkov FADN je neločljivo povezana s »kakovostjo« FADN sistema, torej posameznih členov v mreži FADN, njihovimi aktivnostmi in sodelovanjem. V pričujoči analizi bo kakovost podatkov FADN obravnavana primarno z vidika uporabnikov, torej z vidika kakovosti podatkov kot »produkta«, pri čemer so kot podatki FADN obravnavani standardni rezultati FADN za Slovenijo, t.j. rezultati (implementiranega) vzorca FADN.

Načela Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) *strokovna neodvisnost organov* (prvo načelo), *pooblastilo za zbiranje podatkov* (drugo načelo), *zaupnost* (peto načelo), *nepristranskost in objektivnost* (šesto načelo) ter *skladnost in primerljivost* (štirinajsto načelo) so privzeta kot veljavna.

⁸ Nekaj primerov ekstremnih osamelcev: 18-kratno povečanje vrednosti mehanizacije glede na predhodno leto pri približno enaki proizvodnji, večdesetmilijonska vrednost osnovnih sredstev v EUR, večmilijonska bilanca tekočih subvencij in davkov v EUR pri 13 ha KZU, 2 PDM in 1 GVŽ (Kožar in sod., 2013).

Stanje in priporočila glede komponent *natančnost in zanesljivost* ter *dobra metodologija in ustrezni postopki* bomo predvidoma predstavili ob koncu projekta CRP V4-1423, ko ga bo možno orisati tudi z ugotovitvami in rezultati drugih delovnih svežnjev (DS3-DS5), v katerih se podatke FADN za Slovenijo navzkrižno preverja z drugimi podatkovnimi bazami.

Osnovna struktura analize po izbranih komponentah kakovosti je opis posamezne komponente kakovosti s ključnimi kazalniki, oris stanja za FADN v Sloveniji in priporočila za izboljševanje posameznih komponent. Pri analizi stanja komponent smo uporabili: i) dostopno literaturo in dokumentacijo, ii) rezultate opravljenih intervjujev, iii) standardne rezultate FADN za obdobje 2007-2013 ter iv) druge pridobljene informacije (dobra praksa iz tujine⁹, razgovori in korespondenca z deležniki v slovenski mreži FADN, z domačimi in tujimi strokovnjaki).

Za potrebe delovnega svežnja DS2 so bili v letu 2015 opravljeni polstrukturirani intervjuji z vzorcem kmetijskih gospodarstev (vzorčniki, čisti obvezniki), kmetijskih svetovalcev, FADN koordinatorjev KGZS ter zaposlenih v računovodskih pisarnah Kranj in Ptuj (Mnenja vzorca kmetijskih ..., 2015; dodatne informacije v podpoglavju Priloga 1: Opravljeni intervjuji)¹⁰. Z izrazom »obvezniki« bomo v nadaljevanju poimenovali intervjuvana kmetijska gospodarstva, ki morajo voditi FADN knjigovodstvo, ker so prejemniki javnih sredstev iz Programa razvoja podeželja 2007-2013, hkrati pa niso vključena v vzorec FADN, so torej »čisti obvezniki«. Intervjuvana kmetijska gospodarstva, ki so vključena v implementirani vzorec FADN, pa bomo v nadaljevanju imenovali »vzorčniki«; nekatera od teh gospodarstev so prejemniki zgoraj omenjenih javnih sredstev¹¹.

Vzorec intervjuvancev ni reprezentativen, zato ugotovitev ni priporočljivo posploševati. Kljub temu so rezultati in ugotovitve intervjujev zelo povedni, saj dajejo dragocen vpogled v način razmišljanja, mnenja in predloge predstavnikov izbranih členov mreže FADN v Sloveniji. Kot že omenjeno, je bila med intervjuvanci zajeta skupina ključnih kmetijskih svetovalcev na področju FADN (FADN koordinatorji).

Preglednica 1: Struktura intervjuvancev

Intervjuvanci	Število
Kmetijska gospodarstva:	11
- V vzorcu FADN (ne nujno vsa leta)	7
- Izloženo iz obdelave (v FADN vključeno manj kot eno leto)	1
Kmetijska gospodarstva v obdelavi	10
Ostali intervjuvanci (svetovalci, FADN koordinatorji, zaposleni na računovodskih pisarnah):	13
- Izločen iz obdelave (oseba ni podala odgovorov)	1
Ostali intervjuvanci v obdelavi	12
Vsi intervjuvanci - skupaj:	24
Intervjuvanci v obdelavi - skupaj	22

⁹ Obiski v tujini: Madžarska (Research Institute of Agricultural Economics; Budimpešta, november 2014), Poljska (Institute of Agricultural and Food Economics - National Research Institute; Varšava, december, 2014), avstrijska Koroška (Ländliches Fortbildungsinstitut Kärnten; Celovec, marec 2015; spletna stran: <http://www.lfi.at>; 1. dec. 2015).

¹⁰ V nadaljevanju izraz »fokusna skupina« pomeni skupino intervjuvanih FADN koordinatorjev, izraz »ostali intervjuvanci« pa skupino intervjuvancev iz vrst svetovalcev, FADN koordinatorjev in zaposlenih na računovodskih pisarnah.

¹¹ V praksi so ta kmetijska gospodarstva »obvezniki«, ki pa so vključena tudi v vzorec FADN; torej niso »čisti« obvezniki, temveč ti. »obvezniki in hkrati vzorčniki« (Trpin Švikart, 2016: 6).

3.2. Odgovornost za kakovost

Četrto načelo o *odgovornosti* oziroma *zavezanosti kakovosti* Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) opredeli kakovost institucionalnega okolja in pravi: »Statistični organi so zavezani kakovosti. Sistematično in redno ugotavljajo prednosti in pomanjkljivosti za nenehno izboljševanje kakovosti postopkov in proizvodov.«

V kontekstu kakovosti podatkov FADN lahko zgoraj omenjeno načelo priredimo v:

»Mreža FADN je zavezana kakovosti podatkov in procesov. Sistematično in redno ugotavlja prednosti in pomanjkljivosti z namenom nenehnega izboljševanja kakovosti podatkov FADN za Slovenijo«.

Kazalniki načela zavezanosti kakovosti so naslednji (prirejeni po Kodeksa ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

- Politika kakovosti je opredeljena in javno dostopna.
- Uveljavljeni so postopki za načrtovanje in spremljanje kakovosti procesa priprave podatkov.
- Redno ocenjevanje kakovosti rezultatov, ocenjevanje morebitnih kompromisov in poročanje o kakovosti.
- Redno in temeljito so pregledani ključni rezultati.

Zavezanost kakovosti predvideva konkretno, celovito opredelitev upravljanja s kakovostjo podatkov in procesov in zavezo ključnih deležnikov v mreži FADN. Slovenska mreža FADN je opredeljena v 3. členu Pravilnika o delovanju ... (2014) in vključuje Komisijo FADN¹², notranjo organizacijsko enoto FADN na MKGP (NOE FADN), SURS, poročevalska kmetijska gospodarstva, računovodsko pisarno in Javno službo kmetijskega svetovanja (JSKS)¹³.

Za mrežo FADN Slovenija lahko ugotovimo, da celovitejše, večdimenzionalno upravljanje s kakovostjo podatkov ni sistematično razvito. Prav tako nista eksplicitno opredeljena ali javno dostopna politika kakovosti in proces strateškega in operativnega načrtovanja za FADN¹⁴. V tem oziru se najbolj problematična zdi pomanjkljiva zavezanost ključnih deležnikov v mreži FADN, še posebej vodstvenih¹⁵ kadrov na MKGP in na KGZS, kakovosti FADN kot sistema in ne le kot podatkov. To se odraža tudi v odsotnosti eksplicitnega nacionalnega konsenza¹⁶ o prednostnih namenih podatkov FADN, prednostnih uporabnikih in njihovih podatkovnih potrebah. Neželenih posledic tega je več; v praksi prihaja do konfliktov oziroma neusklajenosti med nameni FADN (obveze do EK, monitoring, spremljanje Programa razvoja podeželja, ...) in obstoječo zasnovo vzorca FADN, do dveh sistemov obdelave primarnih podatkov in diseminacije rezultatov (za vzorčnike, za obveznike), do prelaganja odgovornosti za kakovost podatkov FADN od enega na drugi člen in celo do nekritične uporabe rezultatov.

¹² Komisijo FADN po omenjenem pravilniku sestavljajo strokovnjaki za kmetijsko svetovanje, državno statistiko, izobraževanje, raziskovanje, predstavniki združenj kmetov in zadrug, predstavniki računovodske pisarne in nosilcev kmetijskih gospodarstev.

¹³ V praksi tudi KIS.

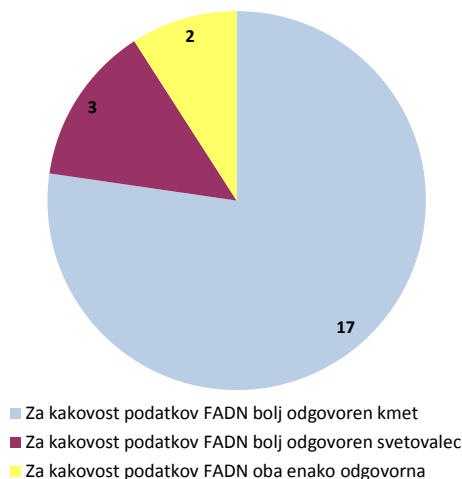
¹⁴ Opredelitev le-tega v kontekstu informacijskega sistema FADN priporoča tudi poročilo slovenskega računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2014).

¹⁵ V kontekstu vodenja projektov je zavezanost vodstvenih kadrov eden od ključnih dejavnikov uspeha (Baškarada in Koronios, 2014) oziroma učinkovitega programa upravljanja s kakovostjo podatkov FADN (Larsson, 1996).

¹⁶ "Poslovna strategija na področju FADN", na katero nakazuje omenjeno revizijsko poročilo (Revizijsko poročilo ..., 2014).

Zelo povedni so npr. rezultati intervjujev v zvezi z vprašanjem, kdo je bolj odgovoren za kakovost podatkov FADN (mišljeno v smislu komponente »točnost«). Več kot tri četrtine intervjuvancev (Slika 2) je menilo, da je za kakovost bolj odgovoren kmet. Rezultati intervjujev niso reprezentativni, dajejo pa pomembno sporočilo, da večina intervjuvancev meni, da je ključno breme odgovornosti za kakovost na vključenih kmetijskih gospodarstvih in ne tudi na sistemu FADN. Dobra praksa iz tujine (Poljska, Madžarska, Nizozemska) kaže, da so podatki in informacije FADN bolj kakovostni, kadar se dajalce podatkov razbremenijo te odgovornosti¹⁷, k dajanju podatkov višje kakovosti pa se jih spodbuja predvsem s hitrejšimi, kakovostnejšimi in prilagojenimi povratnimi informacijami oziroma svetovanjem.

Slika 2: Mnenja intervjuvancev o tem, ali so za kakovost podatkov FADN bolj odgovorni v FADN vključeni kmetje ali kmetijski svetovalci (n=22)

Opomba: Ena oseba podala oceno le za vzorčnike FADN.

Za slovenski FADN se zdi, da je upravljanje s kakovostjo podatkov z vidika komponente *odgovornost za kakovost* skoraj povsem povezano z izpolnjevanjem zahtev EK, ki opredeljujejo tudi postopke rednega ocenjevanja in spremljanja kakovosti (vhodnih) podatkov (podpoglavje 2.3.1.). Posledično slovenski FADN sistem prevzema omejitve pristopa na evropski ravni glede multidimenzionalnega upravljanja s kakovostjo podatkov (osredotočenost na komponenti *točnost in pravočasnost*).

Kot že omenjeno v podpoglavju 2.3.2., je v zadnjih nekaj letih opazen napredek pri ključnih deležnikih glede *zavezanosti kakovosti* v smislu bolj usklajenega spremljanja in izboljševanja kakovosti tudi po drugih komponentah kakovosti. V dobrem medinstitucionalnem sodelovanju se tako v zadnjih letih redno pregledujejo ključni agregatni rezultati, v razvoju pa so tudi temeljitejše oblike preverjanja kakovosti podatkov FADN po posameznih problematičnih področjih, tako v okviru projekta CRP V4-1423 kot tudi s strani MKGP in KGZS (dodatne kontrole v okviru programa FADN evidenca, kontrole na terenu, npr. Pipan, 2015).

¹⁷ Dobra praksa iz tujine: Kadar pride do dodatnih kontrol podatkov posameznih kmetijskih gospodarstev, se na Poljskem kontrolira pristojnega svetovalca in ne kmetijskega gospodarstva. Nadalje, na Poljskem in Madžarskem je plačilo računovodskim pisarnam vezano tudi na kakovost oddanih podatkov FADN.

Ključna priporočila za izboljševanje kakovosti po komponenti *odgovornost za kakovost* so naslednja:

1. **Odpreti razpravo o »multidimenzionalni« kakovosti FADN v Sloveniji**, pri tem izkoristiti infrastrukturo nacionalne Komisije FADN.
2. **Oblikovati nacionalni konsenz o upravljanju s kakovostjo FADN**, lahko tudi v obliki izjave o kakovosti po zgledu SURS¹⁸, ki opredeljuje ključna upoštevana načela kakovosti; priporočljivo vključiti vse ključne deležnike sistema FADN, odgovornost za kakovost pa ustrezno porazdeliti med njimi.
3. Inventarizirati v praksi obstoječe aktivnosti upravljanja s kakovostjo podatkov FADN pri ključnih deležnikih FADN sistema, jih po potrebi združiti in **oblikovati operativni (letni) načrt upravljanja s kakovostjo**. Po potrebi širiti nabor aktivnosti za spremljanje ali izboljševanje kakovosti in okrepiti analitiko (temeljitejša analize, »hitre« analize).
4. **Vzpostaviti periodično (letno) poročanje o kakovosti podatkov FADN za Slovenijo** z oceno prednosti in pomanjkljivosti ter predlogi za izboljšanje kakovosti postopkov in podatkov. Upoštevati morebitne predloge za izboljšanje.

3.3. Ustreznost virov

Tretje načelo Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) je tesno povezano s predhodnim načelom, saj enako opredeljuje kakovost institucionalnega okolja, govori pa o *ustreznosti virov (resursov)*: »*Viri, ki so na voljo statističnim organom, zadostujejo za izpolnitev zahtev evropske statistike.*«

Prirejeno za FADN, lahko načelo o ustreznosti virov priredimo v:

»Kadri, finančni in IT viri, ki so na voljo slovenski mreži FADN, so zadostni po obsegu in kakovosti.«

Kazalniki načela ustreznosti virov so naslednji (prirejeni po Kodeksu ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

- Na voljo so količinsko in kakovostno ustrezni človeški, finančni in računalniški viri za zadovoljevanje potreb po podatkih.
- Obseg, raven podrobnosti in stroški priprave podatkov so sorazmerni s potrebami.
- Uveljavljeni so postopki za oceno zahtev po zbiranju novih podatkov ali ukinitvi obstoječih podatkov (za sprostitev virov oziroma zaradi nepotrebnosti).

Pri analizi stanja komponente ustreznost virov za FADN Slovenija začnimo z zadnjim kazalnikom, to je uveljavljenimi postopki za presojo zahtev po novih podatkih ali opustitev obstoječih. Po pregledu dostopne dokumentacije in razgovorih s pristojnimi lahko ugotovimo, da tovrstni postopki za FADN Slovenija niso razviti. Struktura uradne podatkovne baze FADN (presoja potreb po morebitnih novih podatkih, ukinitvi obstoječih) je koordinirana in predpisana s strani EK. Posebnih drugih podatkov se uradno na kmetijah, ki so vključene v slovenski FADN sistem, ne zbira, nekateri podatki pa se zbirajo na podrobnejši ravni (npr. nekateri stroški).

¹⁸ SURS med drugimi upošteva naslednja načela: skrb za kakovostne izdelke in storitve, statistika prijazna do dajalcev podatkov in usmerjena k uporabnikom, načrtovanje izboljšav (Izjava Statističnega urada ..., 2014).

Izpolnjevanje ostalih dveh kazalnikov komponente *ustreznost virov* bomo skušali orisati s pomočjo ugotovitev, ki izhajajo iz nedavne študije o stroških in dobrih praksah zbiranja podatkov FADN (Bradley in Hill, 2015) ter s pomočjo ugotovitev na podlagi opravljenih intervjujev in razgovorov.

Med kakovostjo podatkov in razpoložljivimi viri za njihovo pridobitev obstaja močna povezava (Larsson, 1999). Za slovensko mrežo FADN se obseg virov, še posebej delovnih, ne zdi posebej problematičen. Izvajalci nedavne raziskave o stroških in dobrih praksah zbiranja podatkov FADN za Evropsko komisijo (Bradley in Hill, 2015)¹⁹ so zbiranje podatkov FADN za Slovenijo označili kot zelo učinkovito v smislu porabe delovnih virov: 71 vzorčnih kmetijskih gospodarstev (poročil FADN) na ekvivalent polnovrednega delovnega časa, plačanega za javno kmetijsko svetovalno službo v 2013.

Ista študija (Bradley in Hill, 2015) podaja tudi ocene porabe delovnih ur za izpolnitev enega poročila s FADN kmetijskega gospodarstva po državah članicah EU s popolnimi informacijami; očitna je velika raznolikost med njimi. V povprečju za EU (upoštevane države s popolnimi informacijami) se 92% vseh delovnih virov porabi za zbiranje podatkov. Slovenija je pod tem povprečjem (84%). Navedena študija ugotavlja, da višine tega deleža ni mogoče pripisati tipu zbiranja podatkov (npr. preko organa za zvezo, javne svetovalne službe ali preko privatnih računovodskih podjetij), da pa je poraba dela za zbiranje podatkov FADN relativno večja v primeru držav z večjimi vzorci FADN ali delovno intenzivnejšimi pristop zbiranja podatkov FADN.

Poraba delovne sile za izpolnitev enega celotnega poročila FADN²⁰ v letu 2013 ali 2014 je po študiji Bradleya in Hilla (2015: 55²¹) delovno najbolj intenzivna v Belgiji (>75 ur/poročilo) in na Poljskem (59 ur/poročilo), najmanj pa v Nemčiji (5 oziroma 7 ur/poročilo) in Švedskem (7 ur/poročilo). V Sloveniji je poraba 32 ur/poročilo. Podatki za izbrane države so razvidni v spodnji preglednici (Preglednica 2). Gre seveda za države z različnimi ureditvami FADN sistemov, številne države (npr. Nizozemska, Poljska) pa poleg podatkov FADN hkrati zbirajo še veliko drugih podatkov s kmetijskih gospodarstev za nacionalne namene. Kot najbolj časovno učinkovit je v študiji ocenjen tip zbiranja podatkov preko privatnih računovodskih podjetij, v katerega je uvrščena tudi Slovenija. Zanimivo pa je, da v tem tipu Slovenija porabi takoj za Estonijo največ ur za eno poročilo.

Če je povprečna poraba delovne sile za zbiranje podatkov FADN učinkovita²², pa se zdi problematična razpršenost teh virov, ki je sicer problem v celotni mreži FADN, najbolj izrazito pa v kmetijski svetovalni službi. Na terenu namreč zbiranje podatkov FADN²³ opravlja približno 200 kmetijskih svetovalcev v običajno majhnem deležu svojih delovnih aktivnosti. Rezultati opravljenih intervjujev kažejo, da delovne aktivnosti pri svetovalcih in koordinatorjih FADN, ki so neposredno v zvezi s FADN, izjemoma presegajo 15% njihovih delovnih obveznosti. Oseb, ki bi bile večinsko zaposlene samo z aktivnostmi v zvezi s FADN v Sloveniji, je izjemno malo. Opisano zatečeno stanje izhaja iz »proporcionalne« organizacije in financiranja KGZS (njenege svetovalnega dela) po posameznih regionalnih kmetijsko gozdarskih zavodih. Več (bolj izkušenih) intervjuvancev (ne kmetijska

¹⁹ Upoštevana načrtovana velikost vzorca FADN (908 kmetijskih gospodarstev); 74 vzorčnih kmetijskih gospodarstev (poročil FADN)/ekvivalent polnovrednega delovnega časa, če se upošteva velikost dejanskega vzorca FADN (945 kmetijskih gospodarstev) v letu 2013. Ena od razlag za učinkovito porabo delovnega časa je tudi, da se velik del porabe časa prevladi iz »uradnih« zbiralcev podatkov FADN (npr. svetovalcev) na kmete, ki čez leto sami izpolnjujejo mesečna poročila FADN (interna korespondenca MKGP, junij 2015).

²⁰ Upoštevana le poročila, ki se oddajo v sistem RICA, torej ne morebitna dodatna poročila, ki jih številne države še dodatno izpolnjejo poleg obveznega vzorca FADN.

²¹ To je prva stopnja ocen, v nadaljevanju na izbranih študijah primera podajo natančnejše (in višje) ocene porabe delovnega časa.

²² Za primerjavo omenimo, da ima Flamska (Belgija) za vzorec FADN velikosti 700-800 na voljo 30 računovodij in 10-15 analitikov (informacije iz 21. delavnice PACIOLI, september 2013, Orenas Slott, Švedska).

²³ V večini primerov gre za izpolnjevanje t.i. popisnega lista (osnovni podatki, sredstva ...) oziroma za pomoč kmetijskim gospodarstvom, ki so se na novo vključile v sistem FADN.

gospodarstva), pa tudi drugih sogovornikov, je podprlo idejo o reorganizaciji in večji specializaciji zaposlenih na področju FADN pri ključnih členih mreže FADN v Sloveniji.

Preglednica 2: Ocena skupne porabe delovnih ur za izpolnitev enega poročila s kmetijskega gospodarstva, vključenega v FADN, za izbrane države članice EU (Bradley in Hill, 2015: 55)

Država članica EU	Leto	Skupna poraba časa za eno poročilo FADN (št. ur)
Belgija	2014	>75
Poljska	2013	59
Nizozemska	2013	36
Estonija	2014	36
Slovenija	2013	32
Hrvaška	2014	29
Irska	2014	27
Avstrija	2013	21
Španija	2013	8
Švedska	2013	7
Nemčija	2013	7(5)

Opomba: Pri Nemčiji 5 ur/poročilo, če se upošteva (večji) nacionalni vzorec kmetijskih gospodarstev kot predpisani vzorec FADN (op. p.).

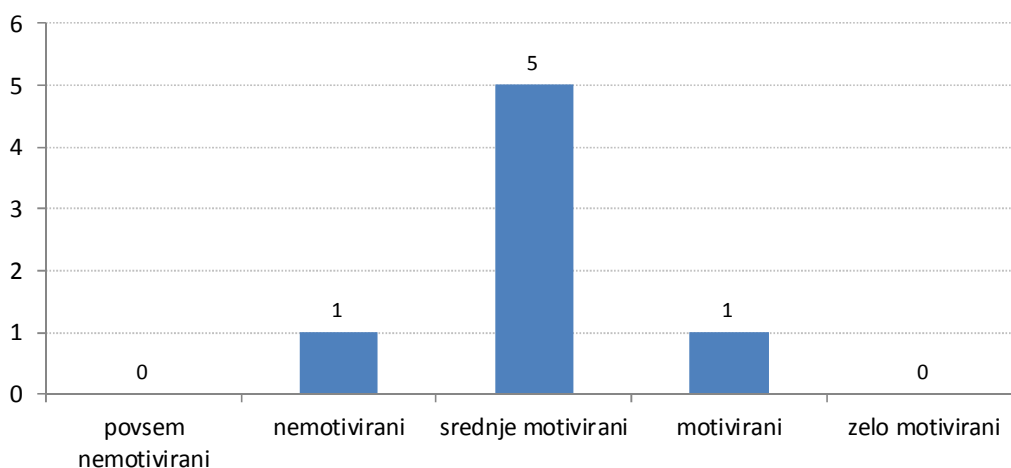
Razpršenost ima lahko za posledico manjšo motiviranost svetovalcev, slabšo kakovost pri beleženju (pogosto eno kmetijo obravnavajo različni svetovalci, zadolženi za FADN; slabše je učenje na preteklih »napakah«²⁴), svetovanju in tudi pri kakovosti neposrednih stikov s kmetijskimi gospodarstvi. Tudi na podlagi opravljenih intervjujev se zdi, da svetovalci, ki so zadolženi za FADN, s posameznimi FADN kmetijami nimajo pogostih neposrednih stikov (vsaj ne z istimi kmetijami), odgovornost za kakovost podatkov FADN pa večinoma prelagajo na kmeta. Le 3 od 12 intervjuvanih svetovalcev, fokusne skupine in računovodskih pisarn menijo, da je odgovornost za kakovost podatkov FADN enakomerno porazdeljena med kmeta in svetovalca oziroma, da je bolj odgovoren svetovalec. Dobre prakse iz tujine (npr. Poljska, Madžarska, Avstrija) kažejo, da večja specializacija svetovalcev vpliva na večjo motiviranost in odgovornost za kakovost podatkov, boljše neposredne stike s kmetijami ter posledično izboljšano kakovost podatkov FADN.

Iz spodnje slike (Slika 3) so razvidna mnenja fokusne skupine o motiviranosti kmetijskih svetovalcev za aktivnosti v zvezi s FADN. Gre seveda za majhen, nereprezentativen vzorec, pa vseeno so mnenja zelo povedna; večina intervjuvancev meni, da so na splošno kmetijski svetovalci za FADN srednje motivirani. Tudi iz razgovorov z drugimi deležniki v mreži FADN ter nekaterih predhodnih ugotovitev o nizki motiviranosti v nekaterih regijah (Directorate for ..., 2013) je mogoče sklepati, da je potrebno za povečanje motiviranosti svetovalcev za FADN narediti več oziroma prerazporediti te aktivnosti na bolj motivirane svetovalce in ne na tiste, ki FADN jemljejo morebiti za nujno zlo (glede vzorčnikov). Že sedaj je v sistemu FADN Slovenija veliko izkušenih in motiviranih ljudi; najučinkoviteje bi bilo, da slovenski sistem FADN temelji na njih.

Dobra praksa iz tujine (npr. Poljska, Madžarska) poudarja pomen stabilne zaposlenosti (bolj izkušenih) kadrov; to je tudi priporočilo nekaterih intervjuvanih svetovalcev ter drugih sogovornikov, ključnih členov mreže FADN v Sloveniji, v kontekstu izbire računovodskih pisarn pa tudi priporočilo slovenskega računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2014). Nedaven korak v tej smeri je podelitev javnega pooblastila računovodski pisarni Kranj v letu 2015 za vnos, obdelavo in arhiviranje podatkov FADN za obdobje petih obračunskih let (Zapisnik 11. seje ..., 2015).

²⁴ Pomen učenja sistema FADN na preteklih izkušnjah v kontekstu validacije podatkov poudarjata tudi Bradley in Hill (2015).

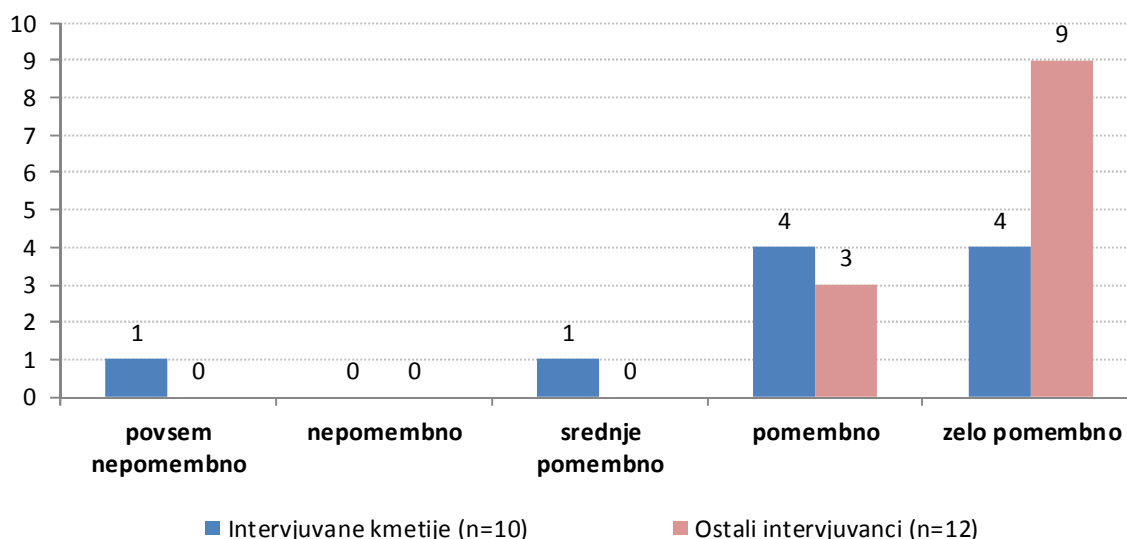
Slika 3: Mnenja fokusne skupine o motiviranosti kmetijskih svetovalcev za aktivnosti v zvezi s FADN (n=7)

Opomba: Ena oseba odgovarjala izključno za obveznike.

Mnenja intervjuvancev o pomenu in pripravljenosti za izobraževanje so večinoma pozitivna. Izobraževanju pripisujejo velik pomen (Slika 4), prav tako pa tudi pomenu sodelovanja svetovalcev in inštitucij v zvezi s FADN (Slika 5). Intervjuvanci opozarjajo, da je izobraževanj v zvezi s FADN malo ali pa so premalo specializirana, da pa so zainteresirani za njih. Iz opravljenih intervjujev in drugih razgovorov se zdi, da je večina svetovalcev FADN, vključno s FADN koordinatorji, slabo podučena o podatkih FADN in njihovi dostopnosti (na spletnih straneh MKGP ali EK, Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015²⁵) ter relativno pasivna v samoizobraževanju na tem področju; seveda obstajajo izjeme.

Slika 4: Mnenja intervjuvancev o pomenu, pripravljenosti za izobraževanje, tudi če ni v neposredni povezavi s FADN

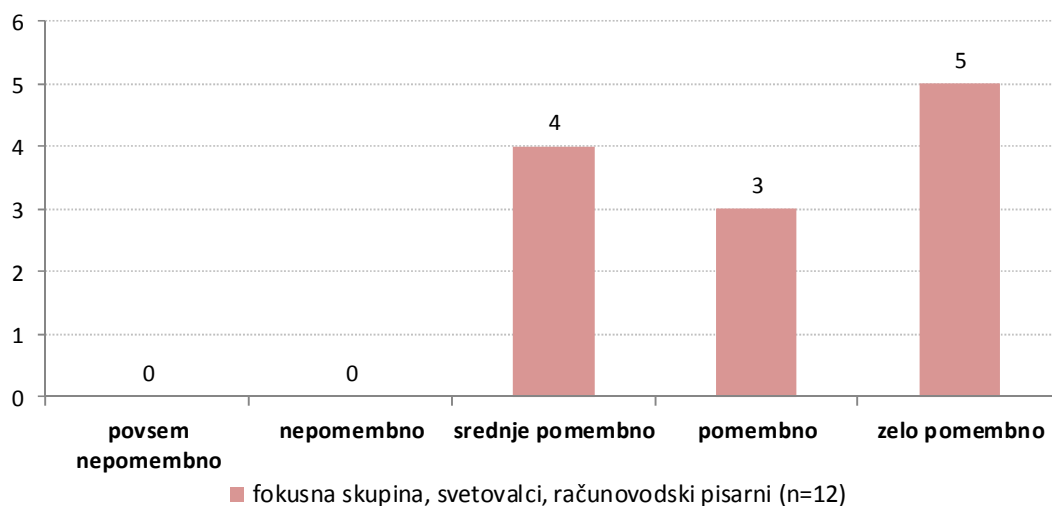

Opomba: Ena oseba v skupini Ostali intervjuvanci (fokusna skup., svetovalci, rač. pisarni) odgovarjala izključno za obveznike.

²⁵ V nadaljevanju Zeleno poročilo.

Vseeno je pri ključnih členih mreže FADN v zadnjem obdobju mogoče zaznati povečano proaktivnost²⁶, pogosto tudi usklajeno delovanje (npr. KGZS: razvoj in nadgradnja računalniškega programa; obvezne kontrole vzorčnikov in analiza rezultatov, ekonomski krožki²⁷; MKGP: številne interne analize in obdelave podatkov FADN za namene agrarne politike, npr. nedavno za presojo uporabe podatkov FADN za namene izračunavanja katastrskega dohodka; številne pobude in predlogi²⁸ za popravke pri vnosu ali kontroli podatkov FADN v sistem RICA).

Slika 5: Mnenja ostalih intervjuvancev o pomenu sodelovanja svetovalcev in inštitucij v zvezi s FADN

Opomba: Intervjuvanim kmetijam vprašanje ni bilo zastavljeno.

Opomba: Ena oseba odgovarjala izključno za obveznike.

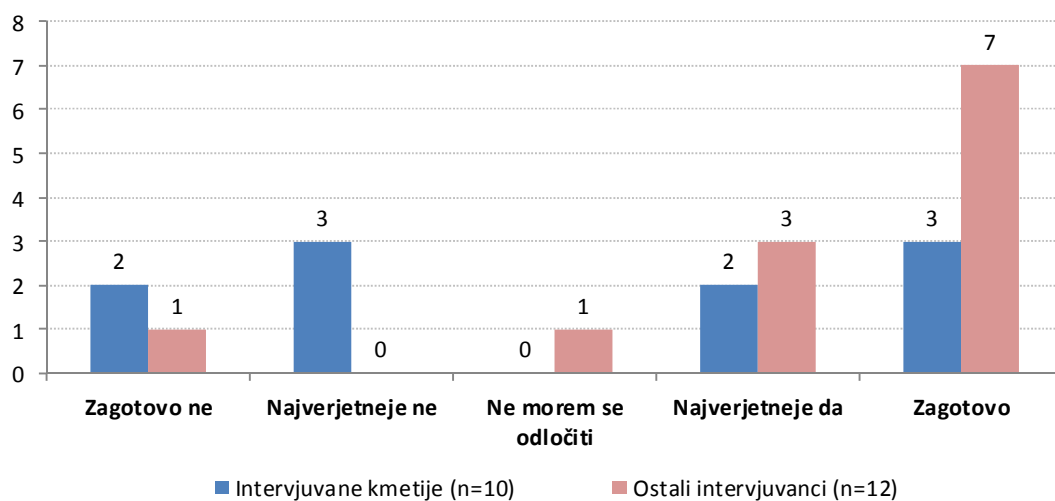
Na vprašanje, če bi bili zainteresirani za dodatno sodelovanje ali izobraževanje v zvezi s FADN (vprašanje fokusni skupini: zainteresiranost za tesnejše, dodatno sodelovanje s FADN kmetijami), so intervjuvane kmetije odgovarjale različno, medtem ko so ostali intervjuvanci večinoma izrazili interes za sodelovanje (Slika 6). Ti rezultati, poleg že omenjene proaktivnosti, so za krepitev povezanosti mreže FADN in usposabljanje kadrov (analitika, svetovanje) v prihodnje spodbudni; med ostalimi intervjuvanci so bili namreč tudi ključni svetovalci v sistemu FADN, tj. FADN koordinatorji.

²⁶ Le-ta vseeno ni sistemska; zdi se, da potna odvisnost (zatečeno stanje) še vedno kroji globalno organiziranost FADN sistema v Sloveniji.

²⁷ V preteklih letih sta v Sloveniji samoiniciativno nastala vsaj dva ekonomska krožka (oz. skupinska srečanja, op. p.) v okviru kmetijske svetovalne službe, ki sta zajemala kmetijska gospodarstva, vključena v FADN, in ki sta se ukvarjala ali z ekonomskimi vprašanji ali podatki FADN, relevantnimi za vključena gospodarstva (informacije iz razgovora s fokusno skupino).

²⁸ Vir: Mnenja vzorca kmetijskih ... (2015).

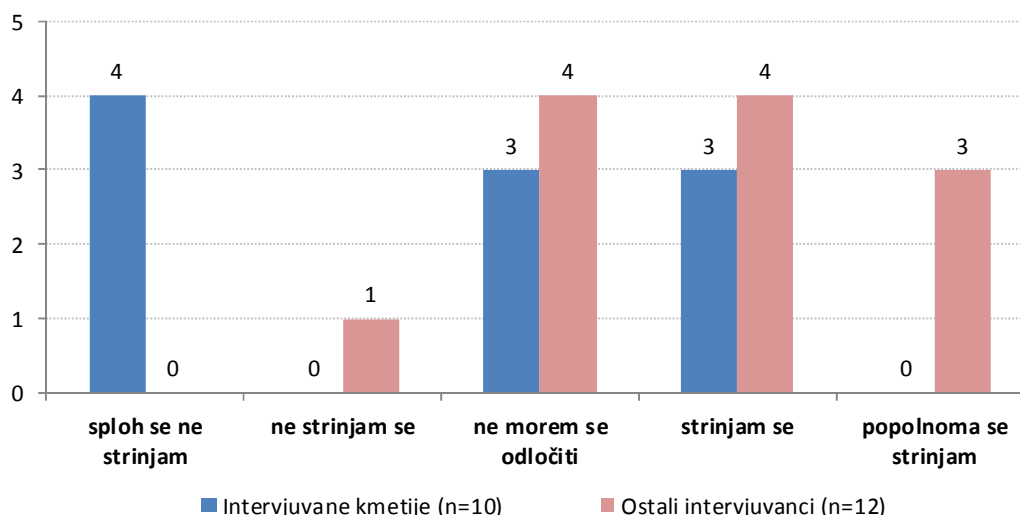
Slika 6: Zainteresiranost intervjuvancev za dodatno sodelovanje ali izobraževanje v zvezi s FADN (vprašanje fokusni skupini: zainteresiranost za tesnejše, dodatno sodelovanje s FADN kmetijami)

Opomba: Ena oseba v skupini Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) odgovarjala izključno za obveznike.

V zadnjih letih (od 2010) se je stanje kadrov na področju FADN na MKGP izboljšalo, tako v smislu kontinuitete, kot tudi analitične in organizacijske usposobljenosti. Na splošno iz intervjujev ostalih intervjuvancev (predvsem bolj izkušenih svetovalcev oziroma oseb, ki so bolj vpete v FADN aktivnosti) in drugih razgovorov izhaja, da se je zaupanje in sodelovanje med različnimi člani v mreži FADN Slovenija zaradi tega pomembno okrepilo. Intervjuvane kmetije to izboljšanje manj občutijo, saj imajo razen s svetovalci z drugimi člani mreže FADN zelo malo ali nič stikov, pa tudi s svetovalci stiki praviloma niso pogosti. Ena intervjuvana oseba (ni kmetijsko gospodarstvo) bi si želela krepkejšega sodelovanja med različnimi specialisti znotraj posameznih kmetijsko gozdarskih zavodov (med zadolženimi za FADN in preostalimi, op. p.).

Slika 7: Mnenja intervjuvancev o tem, ali je v zadnjih nekaj letih prišlo do napredka v mreži FADN Slovenija (npr. več sodelovanja znotraj in med člani FADN)

Opomba: Ena oseba v skupini Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) odgovarjala izključno za obveznike.

Glede finančnih virov Bradley in Hill (2015) ugotavljata, da je v EU na voljo zelo malo (komparativnih) in transparentnih informacij o (celotnih) stroških FADN, da pa je stroškovna učinkovitost v luči

nedavne finančne krize tudi za FADN sistem po celotni EU ponovno izpostavljena. Avtorja nadalje prikažeta celotne stroške implementacije FADN za leta 2012-2014, ki so enako kot poraba delovne sile zelo raznoliki po državah članicah EU. Skupni stroški na izpolnjeno poročilo FADN v povprečju za leta 2012-2014 so za izbrane države članice EU prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 3); za EU28 znašajo 678 EUR na poročilo (uteženo povprečje), za Slovenijo pa 329 EUR na poročilo²⁹. Najnižji povprečni stroški na FADN poročilo (povprečje 2012-2014) so v Bolgariji (107 EUR) in Romuniji (156 EUR), najvišji pa v Belgiji (2.905 EUR).

Preglednica 3: Ocena povprečnih skupnih stroškov na izpolnjeno poročilo FADN za leta 2012-2014 za izbrane države članice EU (Bradley in Hill, 2015: 69)

Država članica EU	Ocena povprečnih skupnih stroškov za eno poročilo FADN (EUR); povprečje 2012-2014
Belgija	2.905
Nizozemska	2.204
Avstrija	1.700
Poljska	732
Nemčija	558
Slovenija	329
Madžarska	304
Hrvaška	263
Romunija	156
Bolgarija	107
EU28 (uteženo povprečje)	678

Faktorji, ki vplivajo na višino teh stroškov, so izvedba raziskave (obseg in razpon oziroma podrobnost zbiranih podatkov, delovna intenzivnost pristopa k zbiranju podatkov), različni stroški dela, ekonomska velikost vzorčnih kmetij in porazdelitev kmetij po velikosti. Bradley in Hill (2015) nadalje ocenjujeta, da je stroškovno najučinkovitejša oblika zbiranja podatkov (v smislu porabe proračunskih sredstev) tista, pod katero je uvrščena tudi Slovenija; tj. ko podatke FADN zbirajo privatna računovodska podjetja³⁰. Avtorja še dodajata, da je ta pristop najbolj ustrezen za države članice z velikim vzorcem FADN, veliko povprečno ekonomsko velikostjo kmetij, visokimi stroški dela ali katerokoli kombinacijo teh treh lastnosti.

Nadalje je zanimiv vpogled v povprečne korigirane stroške FADN poročila po državah članicah (Bradley in Hill, 2015: 87). Stroški so bili korigirani glede na velikost vzorca FADN in stroške dela. V tem primeru so povprečni korigirani stroški enega FADN poročila za Slovenijo še vedno pod (uteženim) evropskim povprečjem, vendar pa nad (uteženim) povprečjem, kjer podatke FADN zbirajo privatna računovodska podjetja. Zanimivo je, da se po tem načinu izračuna Slovenija uvršča v skupino držav, kjer podatke FADN zbirajo organi za zvezo. Študija še ugotavlja, da (lahko) države članice kompenzirajo višje stroške zbiranja podatkov s potencialom za svetovanje.

Glede ustreznosti računalniških virov (program FADN evidenca za vnos, obdelavo in arhiviranje podatkov FADN; naročnika kmetijsko gozdarska zavoda Kranj in Ptuj) je na podlagi pregledane dokumentacije ter opravljenih intervjujev tako s kmetijami kot z ostalimi intervjuvanci mogoče sklepati, da so le-ti ustrezni. Intervjuvani računovodski pisarni in svetovalci, ki delajo z njim, so razmeroma zadovoljni (veliko bolj kot s predhodno programsko rešitvijo), prav tako pa kmetje. Vnos

²⁹ Izračunano na načrtovani in ne dejanski vzorec FADN.

³⁰ Računovodski pisarni Kranj in Ptuj sta v študiji upoštevani v to skupino, čeprav sta del kmetijsko gozdarskih zavodov Kranj in Ptuj, ki sta javni organizaciji.

in kontrola podatkov sta enostavnejša, zasnova programa preglednejša, omogočen je sproten vpogled v (delne) rezultate, možen je dostop preko interneta. Izboljšana kakovost vnešenih podatkov³¹ in fleksibilnost glede nadgradnje se zdita ključni prednosti. Nekateri od intervjuvancev (ne kmetijska gospodarstva) so kot pomanjkljivost omenili centraliziran dostop za vse kmetijsko gozdarske zavode, ki je moteč predvsem v primeru dolgotrajnejšega odpravljanja morebitnih tehničnih napak, sprostitve kontrolnih mehanizmov oziroma kakšne druge tehnične podpore.

Glede komponente *ustreznost virov* se torej najbolj problematično zdi zatečeno stanje v razpršeni organizaciji in stopnji specializacije zaposlenih v posameznih členih mreže FADN, še posebej v kmetijski svetovalni službi. Razpršenost delovnih virov ima lahko namreč za posledico manjšo motiviranost, manj kakovostne stike s kmetijskimi gospodarstvi, kar lahko vpliva na kakovost podatkov FADN. Zaključka glede kazalnika sorazmernosti obsega, ravni podrobnosti in stroškov priprave podatkov s potrebami ne moremo podati, ker kot bomo pokazali v naslednjem podpoglavju (3.4. Ustreznost podatkov), podatkovne potrebe ključnih (domačih) uporabnikov FADN za Slovenijo niso ustrezno opredeljene.

Ključna priporočila za izboljševanje kakovosti po komponenti *ustreznost virov* za FADN Slovenija so naslednja:

- 1. Reorganizacija v smeri večje specializacije zaposlenih, ki delajo na FADN, pri vseh ključnih členih v slovenski mreži FADN** (MKGP, še posebej pa v javni kmetijski svetovalni službi); skrbeti za stabilnost (izkušenih) in motivacijo kadrov.³²
- 2. Preveriti možnost prerazporeditve nekaterih nalog med institucijami v mreži FADN** (npr. glede vzorčenja, spremljanja kakovosti, analitike, diseminacije rezultatov); večja specializacija in združevanje nalog.
- 3. Okrepiti izobraževanje v zvezi s FADN za ključne člene v slovenski mreži FADN** (tudi v tujini, npr. PACIOLI delavnice); krepiti sodelovanje med člani domače mreže FADN in s tujino (prenos dobrih praks).
- 4. Morebitne dodatno razpoložljive finančne resurse investirati v nadgradnjo računalniškega programa v smeri še večje avtomatizacije in digitalnih kanalov** za vnos, obdelavo in diseminacijo podatkov FADN; olajšati dostop do programa FADN evidenca za (pooblaščen) ključne uporabnike podatkov FADN za Slovenijo.

3.4. Ustreznost podatkov

Enajsto načelo Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) se nanaša na *ustreznost podatkov*, komponento kakovosti na ravni podatkov: »Evropske statistike zadovoljujejo potrebe uporabnikov.« Stopnjo ustreznosti določata dostopnost vseh podatkov, ki jih uporabniki potrebujejo, in mera, do katere objavljeni podatki in koncepti ustrezajo potrebam uporabnikov (Kranjc, 2015).

³¹ Vsako leto je manj napak pri vnosu v RICA-1 testni sistem (interne informacije računovodskih pisarn), v zadnjih letih so preliminarni standardni rezultati FADN za Slovenijo stabilnejši napram končnim rezultatom (interne analize, Arhiv poročil o ..., 2015; Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015).

³² Tudi Poročilo o sprotnem ... (2013a) KGZS, sicer v kontekstu različne kakovosti in odnosa do dela s strani svetovalcev, priporoča reorganizacijo kmetijske svetovalne službe: "JSKS bi morala zato zgraditi notranje standarde in sistem spodbujanja proaktivnosti svojih svetovalcev ter izločanja oziroma prerazporejanja tistih, ki jim tak sistem delovanja ne ustreza ... razmisliti o reorganizaciji in razdelitvi na administrativni del in administrativno osebje ... ter terenske svetovalce, ki bi se ukvarjali predvsem s strokovnimi novostmi, izobraževanjem in informiranjem ter z osebnim svetovanjem na terenu" (Poročilo o sprotnem ..., 2013a: 29).

Prirejeno za FADN lahko to načelo priredimo v:

»Podatki FADN za Slovenijo zadovoljujejo potrebe ključnih domačih uporabnikov.«

Kazalniki so naslednji (prirejeni po Kodeksu ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

- Na voljo so postopki za posvetovanje z uporabniki, za spremljanje ustreznosti in uporabnosti podatkov za zadovoljitev potreb uporabnikov (prednostnih, novih).
- Prednostne podatkovne potrebe se zadovoljujejo in so izražene v delovnem programu.
- Zadovoljstvo uporabnikov se redno in sistematično spremlja.

Ključne rabe podatkov FADN specifično za Slovenijo³³ so v zakonodaji opredeljene le v 11. členu Pravilnika o delovanju ... (2014): *»Anonimizirani podatki, pridobljeni v skladu s tem pravilnikom, se uporabljajo tudi za analiziranje učinkov in načrtovanje ciljev in ukrepov kmetijske politike ter za raziskovalne in svetovalne namene.«* V zadnjem času je bilo v interni dokumentaciji MKGP zaslediti, da je primarni namen FADN v Sloveniji spremljanje in vrednotenje programov razvoja podeželja (Ali je sistem ..., 2016), po informacijah MKGP pa se rezultati FADN interno uporabljajo npr. tudi pri pogajanjih z EK (npr. glede posebnih plačil za vrtnarstvo; za presojo uporabe podatkov FADN za namene izračunavanja katastrskega dohodka). Iz omenjene opredelitve v pravilniku izhaja, da so ključni uporabniki podatkov FADN za Slovenijo nosilci političnih odločitev, raziskovalci in kmetijski svetovalci, vendar njihove eksplicitne klasifikacije ni moč zaslediti v pregledani dokumentaciji.

Z izjemo vsakoletnega srečanja nacionalne Komisije FADN, je odsotno periodično in strukturirano posvetovanje z uporabniki podatkov FADN. Nadalje, obseg in pogostost rabe podatkov FADN po posameznih vrstah uporabnikov se prav tako ne analizirata sistematično, temveč le v skupni pogostosti.³⁴ Ustreznost podatkovnim potrebam uporabnikov se prav tako ne meri in ocenjuje sistematično s pomočjo posebnih indikatorjev kakovosti.

Izpolnjevanje drugega kazalnika (*»Prednostne potrebe se zadovoljujejo in so izražene v delovnem programu.«*) se zdi za Slovenijo posebej problematično. Deklarativno so namreč ključne rabe podatkov FADN oziroma potrebe njihovih ključnih uporabnikov opredeljene v zgoraj omenjenem pravilniku, niso pa eksplicitno obravnavane in rangirane v strateških ciljih, programih ali načrtih dela (vsaj ne v javno dostopnih in takšnih, ki bi bili podvrženi rednemu vrednotenju prioritete). To ima za posledico, da se v praksi lahko nameni uporabe podatkov FADN zdijo medsebojno konfliktni, potna odvisnost (*»zatečeno stanje«*) – predvsem glede vzorčenja, tako načrta kot tudi implementacije – pa lahko pomembno usmerja ustreznost rezultatov in razpon njihove uporabe. Zdi se, da so aktivnosti planiranja v zvezi s FADN v Sloveniji skoncentrirane na operativno (do 1 leto) in taktično (1-2 leti) raven (po Beldman in Klopčič, 2013), za strateško planiranje v zvezi s FADN (2-10 let) pa se na podlagi pregledane literature in dokumentacije zdi, da ne obstaja. Izpolnjevanje drugega kazalnika predvideva tudi sprejetje pogodb s ključnimi uporabniki, kar je običajna praksa tudi v Sloveniji za pridobitev podrobnejših (anonimiziranih) podatkov FADN v raziskovalne namene.

Izpolnjevanje tretjega kazalnika predvideva redno in sistematično spremljanje zadovoljstva uporabnikov, običajno s pomočjo vprašalnikov in izhajajočih aktivnosti za izboljšanje. Za Slovenijo lahko ugotovimo, da sistematičnega spremljanja zadovoljstva ključnih uporabnikov podatkov FADN

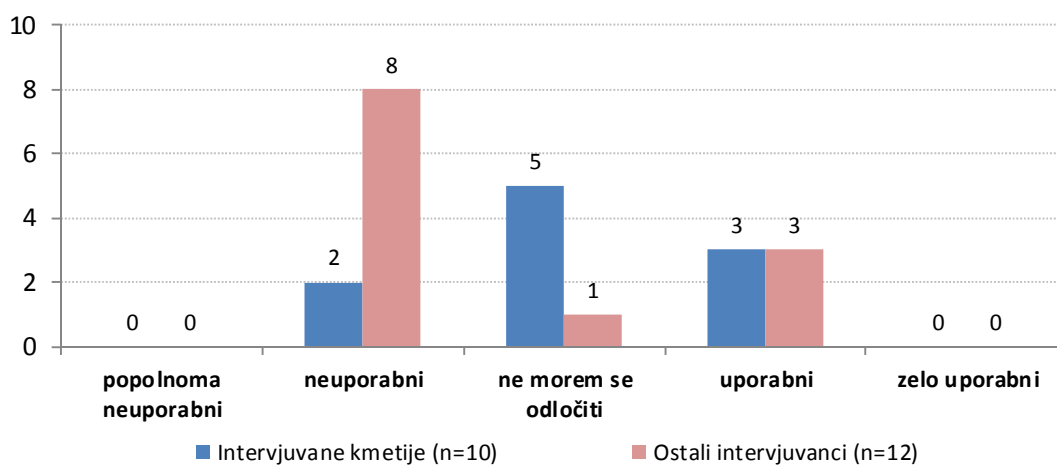
³³ Na ravni EU pa se ustreznost podatkov FADN za ključnega uporabnika, DG AGRI, redno preverja (Bajek, 2015).

³⁴ Po informacijah MKGP, je skupno število zaprosil za podatke FADN v zadnjih letih je manj kot 5 na leto (velja za zunanje in notranje uporabnike).

ni, so pa oblikovani zametki v okviru preverjanja vključenih kmetijskih gospodarstev v obsegu 3% vzorca FADN (Pipan, 2015), vendar le za vzorčnike, ne pa za druge ključne uporabnike podatkov FADN.

Tudi ugotovitve na podlagi opravljenih intervjujev so podobne; poznavanje ključnih namenov in možnosti uporabe podatkov FADN je pri intervjuvancih slabo, še posebej pri intervjuvanih kmetih, ki večinoma niso znali opredeliti ključnega uporabnika podatkov FADN za Slovenijo. Večinoma intervjuvane kmetije v podatkih FADN ne vidijo uporabne vrednosti zase (npr. za namene poslovnega odločanja), razen za evidentiranje stroškov (prihodkov) in zalog krme; večinoma imajo lastne evidence. Nekatere od intervjuvanih kmetij jemljejo FADN kot nepotrebno obveznost, npr. za namene izpolnjevanja razpisnih obveznosti. Kmetijska gospodarstva kot ključne (primarne) uporabnike podatkov FADN sta od intervjuvanih svetovalcev, fokusne skupine in računovodskih pisarn izpostavila le dva intervjuvanca. Mnenja intervjuvancev o uporabnosti podatkov FADN za kmetijska gospodarstva so razvidna iz spodnje slike (Slika 8).

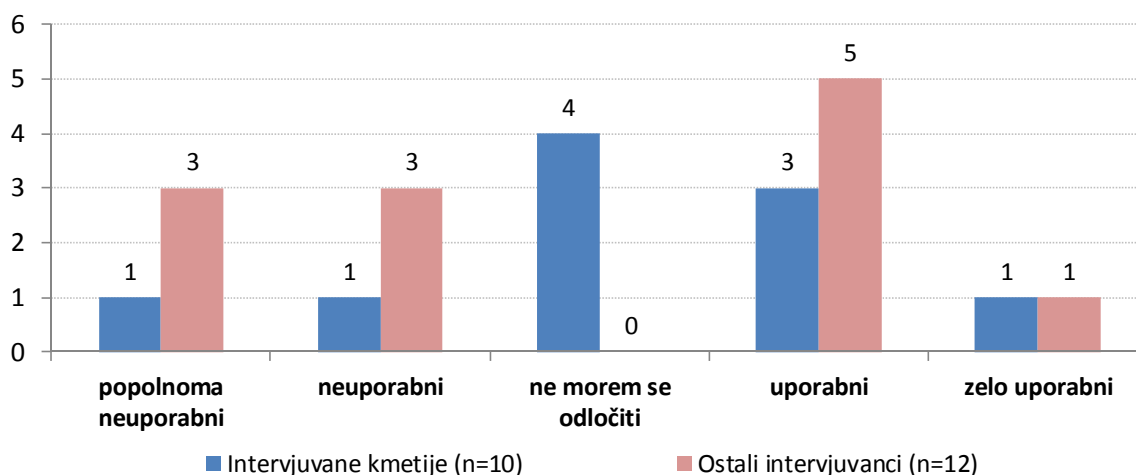
Slika 8: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za kmetijska gospodarstva

Opomba: Ena oseba v skupini Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) odgovarjala izključno za obveznike.

Mnenja intervjuvancev o uporabnosti podatkov FADN za državo so razvidna iz spodnje slike (Slika 9). S strani ostalih intervjuvancev (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) je bila kot ključni uporabnik podatkov FADN izpostavljena država oziroma MKGP, predvsem za namene izpolnjevanja obveznosti do EK. Večina intervjuvanih kmetij ni dobro seznanjena z uporabo podatkov FADN s strani države, ena predvideva, da se jih uporablja pri kontroli prejemnikov sredstev programov razvoja podeželja.

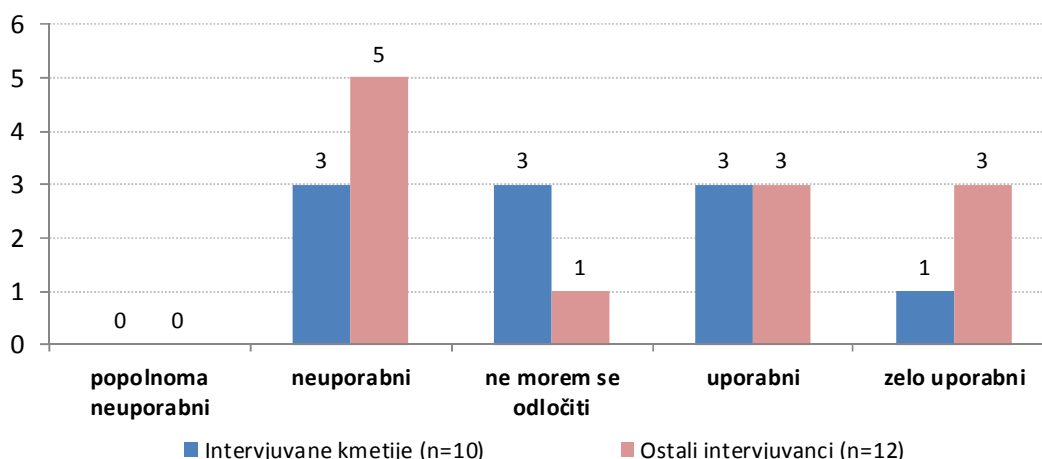
Slika 9: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za državo

Opomba: Ena oseba v skupini Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) odgovarjala izključno za obveznike.

Mnenja intervjuvancev o uporabnosti podatkov FADN za EU so razvidna iz spodnje slike (Slika 10). Enako skupno število intervjuvancev je menilo, da so podatki uporabni ali zelo uporabni za EU in za državo, čeprav večinoma ne poznajo podrobneje namenov in rabe teh podatkov s strani EU.

Slika 10: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za EU

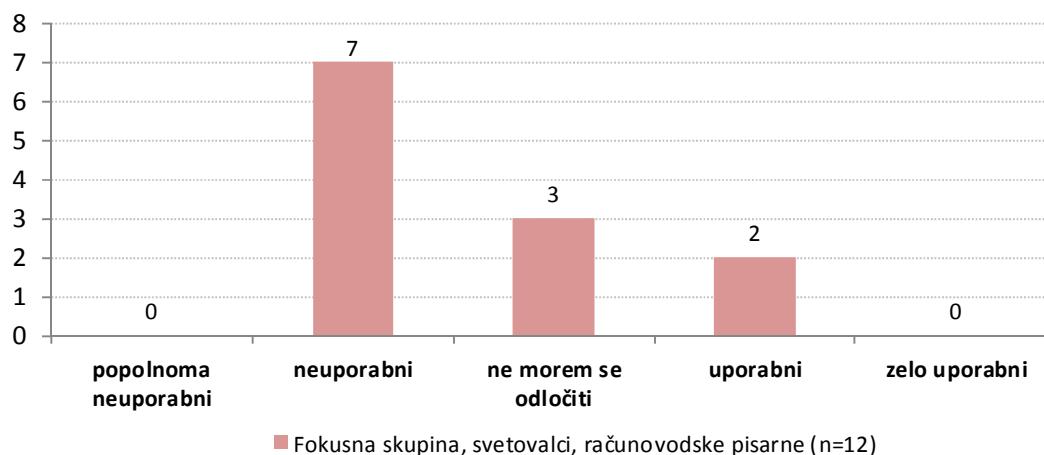
Opomba: Ena oseba v skupini Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) odgovarjala izključno za obveznike.

Opomba: Enemu intervjuvancu pripisana ocena »neuporabni« namesto originalne vrednosti ocene (»popolnoma neuporabni«-»neuporabni«).

Zelo povedna so mnenja ostalih intervjuvancev o uporabnosti podatkov FADN za kmetijske svetovalce (kmetijam to vprašanje ni bilo zastavljeno). Le-ta so razvidna iz spodnje slike (Slika 11) in iz njih gre sklepati, da intervjuvanci neke posebne uporabnosti podatkov FADN za svetovalne namene trenutno ne vidijo. Vidijo pa, specifično intervjuvanci znotraj fokusne skupine, velik potencial za svetovalne namene. Fokusna skupina je tudi razpravljala, da so nameni (rabe) podatkov FADN za Slovenijo v praksi konfliktni in da ustreznega povezovanja na operativni, pa tudi na višji, strateški, ravni ni³⁵.

³⁵ Mišljeno v kontekstu "hkratne" uporabe FADN za namene evalvacij PRP in za namene izpolnjevanja obvez do EK (op. p.).

Slika 11: Mnenja ostalih intervjuvancev o uporabnosti (koristnosti) podatkov FADN za (kmetijske) svetovalce

Opomba: Intervjuvanim kmetijam vprašanje ni bilo zastavljeno.

Opomba: Ena oseba odgovarjala izključno za obveznike.

V zvezi s komponento *ustreznost podatkov* je torej mogoče zaključiti, da glavni nameni FADN za Slovenijo sicer so deklarativno opredeljeni (Pravilnik o delovanju ..., 2014), vendar se v praksi izvajajo nesistematično in ne v obsegu, ki ga omogoča podatkovno bogastvo FADN. Nadalje, so ti nameni lahko v praksi konfliktni. Zdi se, da potna odvisnost, predvsem glede vzorčenja, lahko pomembno usmerja ustreznost in razpon uporabe rezultatov FADN. Ključni uporabniki FADN za Slovenijo in njihove podatkovne potrebe so torej preohlapno identificirani.

V spodnji preglednici (Preglednica 4) so predlagani ključni domači uporabniki. Kot primarni uporabniki bi po našem mnenju morali biti opredeljeni državni organi, z MKGP na čelu, ki je organ za zvezo in financer nadomestil vzorčnikom (prirejeno po Karlsson, 2013: ključni uporabnik FADN je plačnik).

Preglednica 4: Predlog ključnih domačih uporabnikov podatkov FADN za Slovenijo (prirejeno po Kranjc, 2015)

Javni sektor	MKGP, Ministrstvo za finance, KGZS (JSKS)
Gospodarski subjekti	Kmetijska gospodarstva, računovodska podjetja
Znanost, raziskovanje in izobraževanje	KIS, univerze, raziskovalci posamezniki
Splošna javnost	Študentje, mediji

Tudi najnovejša študija o stroških in dobrih praksah zbiranja podatkov FADN ugotavlja, da je raba za vladne organe najpogostejša v EU (Bradley in Hill, 2015). Težava je opredelitev njihovih podatkovnih potreb, saj nosilci političnih odločitev pogosto ne poznajo podatkovnega potenciala FADN ali pa imajo težave z artikulacijo prihodnjih podatkovnih potreb³⁶. Podobno so ugotavljali tudi že Poppe in sod. (1996), ki za lažje strateško načrtovanje predlagajo, da nosilci političnih odločitev redno, npr. enkrat letno opredelijo teme, za katere predvidevajo, da bodo aktualne v obdobju naslednjih petih let.

³⁶ To ugotovitev smo potrdili tudi v več razgovorih. Težava je slabo poznavanje vsebine in možnosti uporabe podatkovne baze FADN, ne glede na položaj deležnikov v njihovi organizaciji.

Ključna priporočila za izboljševanje kakovosti po komponenti *ustreznost podatkov* so naslednja:

1. **Začeti razpravo in oblikovati nacionalni konsenz o ključnih namenih (rabah) in uporabnikih FADN za Slovenijo;** priporočljivo izkoristiti infrastrukturo ministrovih posvetovalnih teles, notranjeorganizacijskih enot MKGP in nacionalne Komisije FADN³⁷.
2. **Eksplisitno opredeliti ključne uporabnike in njihove podatkovne potrebe**³⁸ (obstoječe in morebitne prihodnje); njim prilagoditi ključne aktivnosti in organizacijo sistema FADN v Sloveniji (npr. vzorčenje; poenotiti sistem za vzorčnike in obveznike).
3. **Komunikacija s ključnimi uporabniki:** sistematično spremljanje njihovega zadovoljstva in identifikacija potreb; vsaj enkrat letno preveriti njihove podatkovne potrebe in zadovoljevanje letih.

3.5. Pravočasnost in točnost objav

Kodeks ravnanja evropske statistike (2011) v trinajstem načelu opredeli *pravočasnost in točnost* statističnih objav, kot komponenti kakovosti na ravni podatkov: »Evropske statistike se objavljajo pravočasno in točno«. Pravočasnost je opredeljena kot razmik med referenčnim obdobjem (konec dogodka/pojava) in časom objave prvih izhajajočih rezultatov (European Union, 2015), točnost pa kot časovni zamik med napovedanim (dogovorjenim) in dejanskim datumom objave podatkov (European Union, 2015). Objava je točna, kadar se napovedani in dejanski datum ujemata (Kranjc, 2015).

Prirejeno za FADN se lahko zgornje načelo glasi:

»Podatki FADN za Slovenijo se objavljajo pravočasno in točno.«

Kazalniki pravočasnosti in točnosti objav so naslednji (prirejeni po Kodeksu ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

- Za pravočasnost se upoštevajo evropski in drugi mednarodni standardi za objave.
- Datum objavljanja podatkov je (vnaprej) objavljen.
- Pri pogostosti objavljanja podatkov se v čim večji meri upoštevajo zahteve (ključnih) uporabnikov.
- Vsako odstopanje od napovedanega datuma objave se najavi in razloži; določi se tudi novi datum objave.
- Predhodni rezultati sprejemljive natančnosti se lahko objavijo, če se oceni, da je to koristno.

3.5.1. Točnost objav

Glede točnosti domačih objav podatkov FADN za Slovenijo je mogoče ugotoviti, da podroben terminski načrt diseminacije podatkov in informacij ni javno objavljen, npr. po različnih tipih

³⁷ V kontekstu strateških usmeritev in predlogov za informacijski sistem FADN je za sodelovanje inštitucij in ključnih deležnikov podobno usmerjeno tudi priporočilo slovenskega računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2014).

³⁸ Vrstni red prioritete se za različne uporabnike razlikuje: identifikacija novih podatkovnih potreb, pogostost, raven "kakovosti" podatkov (prirejeno po Abitabile in sod., 1999).

publikacij. Interno so opredeljeni ključni skrajni roki za posamezne faze ravnanja s podatki za implementirani vzorec FADN za Slovenijo (npr. oddaja načrta vzorčenja, vnosa in obdelava podatkov)³⁹, ki se dosledno spoštujejo, saj so usklajeni s časovnim načrtom na evropski ravni (Preglednica 5). Rok za oddajo podatkov s kmetijskih gospodarstev (31. december v letu n+1) je edini, ki je na evropski ravni opredeljen v uredbi 2015/220 (Izvedbena uredba Komisije ..., 2015) za obračunska leta od 2015 dalje in finančno sankcioniran, če niso oddani podatki za vsaj 80% vzorca FADN.

Ker datumi domačih objav podatkov FADN za Slovenijo, vključno s povratnimi informacijami za kmetijska gospodarstva, niso izrecno vnaprej opredeljeni, pa tudi ker obsežnejših domačih periodičnih objav s področja FADN z izjemo enega podpoglavja v vsakoletnem Zelenem poročilu (Arhiv poročil o ..., 2015; Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015) zaenkrat ni, je nemogoče izračunati, ali so objave točne. Rok za vsakoletno Zeleno poročilo je običajno sredi junija, v njem pa so podatki FADN za obračunsko leto n-2. Povratne informacije za vzorčna kmetijska gospodarstva in morebitne druge objave v zvezi s podatki FADN se objavljajo *ad hoc* oziroma, ko so pripravljene, zato natančni predvideni datumi njihovih objav, razumljivo, ne morejo biti vnaprej objavljeni. Po naših informacijah tudi niso razviti postopki izračunavanja in spremljanja kakovostnih indikatorjev v zvezi s točnostjo objav.

Preglednica 5: Kontrola kakovosti podatkov FADN za izbrano obračunsko leto n na ravni celotne EU

31. dec. n+1	Prvo četrletje n+2	Drugo četrletje n+2	31. jul. n+2	Konec septembra n+2	Oktober n+2
Rok za oddajo podatkov (večina DČ)	EK opravi osnovne kontrole podatkov in izmenjava morebitnih pripomb z DČ	Objava preliminarnih rezultatov po zaključku osnovnih kontrol podatkov	EK pošlje detaljne povratne informacije vsem DČ	EK prejme obrazložitve in morebitne korekcije od vseh DČ; podatki odobreni	Predstavitve standardnih rezultatov FADN s strani EK na Upravljalnem odboru FADN; (končni, op. p.) podatki dostopni uporabnikom
	EK pošlje DČ povratne informacije v zvezi s celotnimi kontrolami podatkov				
	Enomesečni rok za pojasnila in popravke s strani DČ (lahko več krogov verifikacije podatkov)				
	Tako kot so podatki končni, so objavljeni osnovni rezultati na ravni DČ (ang. fact sheets, op. p.)				
Pričakovano obdobje za proces validacije podatkov: 10 mesecev (ocena)					

Vir: http://ec.europa.eu/agriculture/rca/collect_en.cfm (26. nov. 2015)

Opomba: DČ: država članica

V zvezi s komponento točnost domačih objav podatkov FADN lahko torej zaključimo, da ji zaenkrat ni posvečena posebna pozornost, razen posredno preko izpolnjevanja rokov drugih faz ravnanja s podatki FADN, predpisanih na evropski strani.

3.5.2. Pravočasnost objav

Kot že uvodoma rečeno, FADN sistem ni uradni statistični sistem (po obsegu podatkovne baze, virih, obsegu in pogostosti objav), zato striktno analiziranje komponent kakovosti po merilih za statistične

³⁹ Ključni roki faz ravnanja s podatki FADN so naslednji: oddaja načrta vzorčenja EK 31.10. za leto n+1, oddaja poročil s kmetijskih gospodarstev skrajni rok za vzorčnike konec februarja za leto n-1, za obveznike 31.3. za leto n-1, vnos podatkov s poročil kmetijskih gospodarstev do: 31.12. za leto n-1. Z navedenimi roki je strokovna javnost seznanjena preko Komisije FADN. V praksi je najbolj problematičen rok za oddajo poročil s strani obveznikov (le-ti predstavljajo tudi pomemben delež vzorca FADN), vendar se je stanje izboljšalo, od kar je oddaja poročil pogoj za izplačilo sredstev PRP (informacije MKGP). n: izbrano obračunsko leto; n+1: naslednje leto itd.

urade ni vedno izvedljivo ali smiselno, na primer preverjanje izpolnjevanja prvega kazalnika pri komponenti pravočasnost – upoštevanje evropskih in drugih mednarodnih standardov za objave (standardi, opredeljeni z evropsko zakonodajo ali z mednarodnimi pogodbami; postopki spremljanja razlik od terminskih načrtov). Kljub temu po naših informacijah FADN za Slovenijo ni standardiziran sistem, enako tudi ne FADN na ravni EU⁴⁰. Velja pa, kot sledi iz zgornje preglednice (Preglednica 5), da ima FADN lasten terminski načrt objavljanja preliminarnih in končnih podatkov na ravni EU in Slovenija ta načrt dosledno izpolnjuje (za implementirani vzorec FADN).

Po naših informacijah tudi natančni termini objave različnih tipov publikacij s podatki FADN običajno niso javno vnaprej napovedani ali “standardizirani” s strani EK. Ne glede na to, EK redno in sicer enkrat letno objavlja hitre informacije z osnovnimi podatki FADN po državah (ang. Farm Economy Focus), pregledne sektorske analize (za žita, mleko, prašiče, govedo), pregled ekonomskega stanja v EU na podlagi FADN (ang. EU Farm Economics Overview) ter še nekatere druge redne publikacije. Ostale specifične analize se opravljajo po (internih) naročilih drugih enot EK oziroma po potrebi *ad hoc*.⁴¹

Kar se tiče objave podatkov FADN s strani EK gre za zelo zahtevne in dolgotrajne procese (veliko število držav članic, različni začetki obračunskega leta itd.), vendar EK ocenjuje, da lahko proces do objave preliminarnih standardnih rezultatov za vse članice traja največ 15 mesecev od izbranega obračunskega leta.⁴² V praksi se seveda še vedno lahko zgodi, da nekatere članice presežejo dogovorjene roke. Končni standardni rezultati za vse države članice za obračunsko leto 2013 so bili na spletni strani FADN objavljeni 7. januarja 2016, torej več kot 24 mesecev po zaključku obračunskega leta za večino držav članic, publikacije s ključnimi informacijami FADN za leto 2013 po državah pa skozi celotno leto 2015.

V spodnjih preglednicah (Preglednica 6 in Preglednica 7) smo izračunali pravočasnost objav preliminarnih⁴³ in končnih podatkov FADN za Slovenijo na primeru obračunskega leta 2013.

Preglednica 6: Pravočasnost objave preliminarnih podatkov FADN za Slovenijo (prirejeno po Kranjc, 2015)

Referenčno obdobje	Obračunsko leto 2013 (1. januar-31. december)
Datum objave*	13.1. 2015
Časovni razmik	12 mesecev

* Datum dostopa do preliminarnih (individualnih) podatkov; le-ti za posamezne države članice niso javno dostopni (npr. preko spletne strani) v istem obdobju; potrebno je neposredno zaprositi na EK.

Kot je razvidno, so obdobja med zajemom podatkov (referenčno obdobje) in objavami različnih vrst podatkov razmeroma dolga. Med vzroke gre šteti zahtevnost podrobnega zbiranja podatkov po mesecih, obdelavo podatkov na ravni individualnih enot (prirejeno po Kranjc, 2015), pa tudi preferiranje neelektronskih poti za zbiranje podatkov in še vedno neoptimalno povezovanje z vsemi administrativnimi bazami.

Ukrepi za izboljšanje pravočasnosti so se v preteklih letih nanašali na izgradnjo sodobnega programa za vnos podatkov (hitrejši vnos, hitrejša kontrole, obdelave, ...) skrajševanje administrativnih postopkov (npr. sklepanje pogodb s kmeti, večletna pogodba z računovodsko pisarno, spodbujanje elektronskega in spletnega vnašanja) ter poenostavitev povratnih informacij za vzorčnike. Ti ukrepi so

⁴⁰ Na Nizozemskem npr. je FADN standardiziran po ISO (interne informacije).

⁴¹ Vir: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/diffusion_en.cfm#publications (1. mar. 2016)

⁴² Vir: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/collect_en.cfm (26. nov. 2015)

⁴³ Standardni rezultati FADN, ki so predstavljeni v Poročilu o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2014 (Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015).

že dali prve rezultate pri izboljševanju pravočasnosti in sicer se obdobje od konca obračunskega obdobja do povratnih informacij, ki jih prejme vzorčnik, skrajšuje (v preteklosti celo več kot 18 mesecev, sedaj manj kot 12 mesecev).

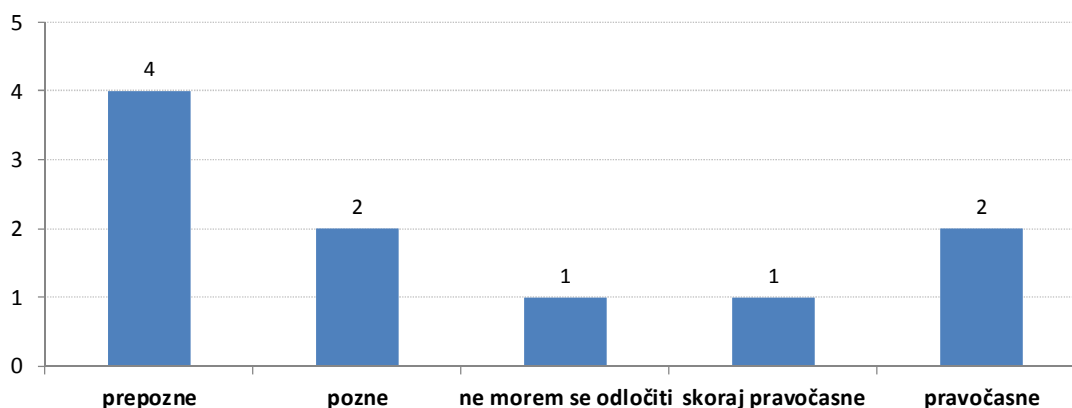
Neizpolnjevanje naslednjega kazalnika pravočasnosti, upoštevanje zahtev uporabnikov v zvezi s pogostostjo objav, je po naši oceni bolj problematično. Konzultacij ključnih uporabnikov o periodičnosti objav podatkov FADN po naših informacijah za Slovenijo ni. Izvorni problem je, da kot sledi iz podpoglavja 3.4. (Ustreznost podatkov), ključni uporabniki podatkov FADN za Slovenijo niso ustrezno opredeljeni, zato tudi njihove podatkovne potrebe niso ustrezno prepoznane in zadovoljene, vključno z želeno pogostostjo objav⁴⁴. Torej tudi v kontekstu izboljševanja kakovostne komponente pravočasnost je nacionalni konsenz o primarnih uporabnikih in rabah podatkov FADN za Slovenijo nujno potreben.

Preglednica 7: Pravočasnost objave končnih FADN za Slovenijo (prirejeno po Kranjc, 2015)

Referenčno obdobje	Obračunsko leto 2013 (1. januar-31. december)
Datumi objav	- december 2014 (povratne informacije za vzorčnike) - 26.10. 2015 (publikacija Farm Economy Focus ⁴⁵) - 5.11. 2015 (končni individualni podatki ⁴⁶) - 7.1. 2016 (objava agregiranih končnih podatkov FADN na spletni strani EK) ⁴⁷
Časovni razmiki	- manj kot 12 mesecev (povratne informacije za vzorčnike) - 18 mesecev (publikacija Farm Economy Focus) - 18 mesecev (končni individualni podatki) - 24 mesecev (objava agregiranih končnih podatkov FADN na spletni strani EK)

Zgornje ugotovitve potrjujejo tudi rezultati opravljenih intervjujev. Percepcija intervjuvancev o pravočasnosti povratnih informacij za vključena kmetijska gospodarstva, ki so eni od ključnih uporabnikov, je razvidna iz spodnjih dveh slik (Slika 12, Slika 13).

Slika 12: Mnenja intervjuvanih kmetij o pravočasnosti povratnih informacij FADN (n=10)

Le dve od intervjuvanih kmetij sta povratne informacije označili kot pravočasne, med tem ko več kot polovica za pozne ali prepozne (Slika 12). Pri tem je potrebno poudariti, da je bilo vprašanje

⁴⁴ Izjema pri tem je že omenjeno Zeleno poročilo (Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015), ki odraža vsakoletne podatkovne in analitične potrebe MKGP za spremljanje razvoja kmetijstva v Sloveniji.

⁴⁵ Vir: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/factsheets_en.cfm (1.mar. 2016)

⁴⁶ Dostop do končnih individualnih podatkov, ki sicer niso javno dostopni.

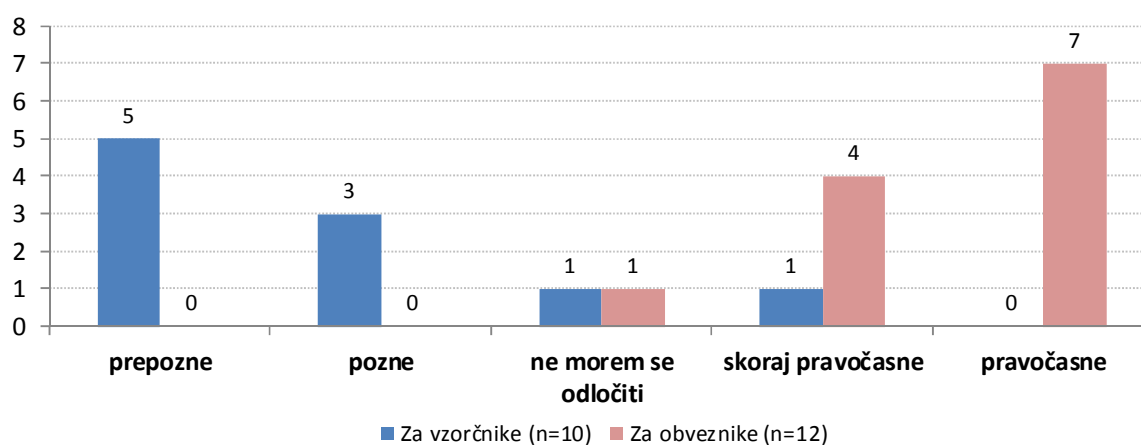
⁴⁷ Vir: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/latestnews_en.cfm (1. mar. 2016)

zastavljeno v luči pravočasnosti za načrtovanje proizvodnje in strateško odločanje na podlagi informacij FADN. Intervjuvane kmetije, kot izhaja tudi iz drugih njihovih odgovorov, povratne informacije FADN le izjemoma uporabljajo za poslovne ali druge odločitve pri kmetovanju, pa še to največkrat za evidenco stroškov. Nepoznavanje povratnih informacij FADN (oziroma nezainteresiranost) je pri nekaterih intervjuvancih celo tako veliko, da so spregledali, da se povratne informacije nanašajo na predpreteklo obračunsko leto (n-2) in ne na predhodno leto (n-1). Nekateri intervjuvanci so izrazili željo, da bi obdelane rezultate za svojo kmetijo prejeli prej, npr. v treh mesecih po vnosu podatkov⁴⁸.

Zelo povedne pa so izkušnje ene intervjuvane kmetije, ki svoje podatke FADN vnaša preko spleta. Ugotavlja, da porabi veliko manj časa za vnos podatkov, hkrati pa vidi veliko prednost možnosti sprotnega pregleda vnesenih podatkov in vmesnih rezultatov tako za lastno kontrolo kot tudi za pomoč pri načrtovanju proizvodnje.

Mnenja ostalih intervjuvancev (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) o pravočasnosti povratnih informacij za kmetijska gospodarstva so prikazana ločeno, za vzorčnike in obveznike (Slika 13). Ocene pravočasnosti povratnih informacij so za ti skupini skoraj zrcalne. Večina mnenj za vzorčnike se nagiba v smer zapoznelosti, medtem ko večina ostalih intervjuvancev meni, da so povratne informacije za obveznike pravočasne. Rezultati intervjujev so razumljivi, saj trenutno podatki FADN za obveznike v praksi niso podvrženi enako dolgotrajnim postopkom preverjanja in čiščenja kot podatki za vzorčnike. Intervjuvanci so opozorili, da zapoznelost povratnih informacij (poleg še drugih kritičnih pomanjkljivosti, glej podpoglavje 3.6.) vpliva na še manjšo uporabo teh podatkov za svetovalne namene.

Slika 13: Mnenja ostalih intervjuvancev o pravočasnosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva (ločeno za vzorčnike in obveznike)

Opomba: Intervjuvanci: fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni
Opomba; dve osebi podali ocene le za obveznike.

Glede izpolnjevanja kazalnika o objavi preliminarnih rezultatov sprejemljive »natančnosti« lahko za FADN v Sloveniji ugotovimo, da posebni postopki za preverjanje možnosti objavljanja in preverjanja kakovosti začasnih rezultatov, vključno s terminskim načrtom, niso razviti, najverjetneje pa tudi ne vitalno pomembni za funkcioniranje FADN sistema v Sloveniji.

Težave s pravočasnostjo in točnostjo objav podatkov oziroma publikacij s področja FADN niso slovenska posebnost, temveč so (bile) prisotne pri večini držav članic EU (glej npr. Abitabile in sod., 1999; Bergen in Tacquenier, 2010; Conclusions, 2015; pregled literature v zvezi s težavami s

⁴⁸ Enake želje kmetij po hitrejših povratnih informacijah potrjujejo tudi rezultati kontrole KGZS za leto 2014 (Pipan, 2015).

pravočasnostjo v Bradley in Hill, 2015, ugotavljata, da zamude zmanjšujejo uporabnost). Države članice z daljšo tradicijo računovodstva in FADN so razumljivo uspešnejše pri izboljševanju teh dveh komponent kakovosti, v pomoč pa je tudi hiter razvoj informacijske tehnologije. Dokument RI/CC 1689 z novembra 2013 (Other relevant information ..., 2013) pokaže, koliko časa traja, da na evropski ravni, kjer so viri za FADN mnogo obsežnejši kot v primeru Slovenije, pride do realizacije kratkih informacij FADN po posameznih državah članicah. Osnutek te publikacije se nanaša na leto 2012; končna publikacija za Slovenijo je bila na uradni spletni strani objavljena 13.10. 2014, za ostale države pa v različnih drugih mesecih leta 2014.⁴⁹

Glede komponent *pravočasnost in točnost objav* so za domače objave podatkov FADN za Slovenijo ključna priporočila naslednja:

1. **Oblikovati nacionalni terminski načrt objav podatkov FADN**; določiti tipe ključnih objav (npr. izjave za javnost, hitri preliminarni rezultati, pregledne periodične publikacije, podatkovne tabele); pri tem izkoristiti infrastrukturo nacionalne Komisije FADN.
2. **Uvesti periodične (letne) konzultacije ključnih uporabnikov** glede pogostosti objav in postopkov spremljanja pravočasnosti in točnosti; izkoristiti infrastrukturo ministrovih svetovalnih teles, Komisije FADN in skupine FADN koordinatorjev.
3. **Spodbujati nadaljnjo avtomatizacijo vnosa in kontrol vhodnih podatkov FADN**; spodbujati vpisovanje podatkov preko interneta oziroma elektronsko⁵⁰; upoštevati načelo "digitalni - privzeti način" (prirejeno po Study on eGovernment ..., 2014; enako priporočata Bradley in Hill, 2015).
4. **Oblikovanje „nacionalne“ analitične baze FADN** (neodvisna od baze EK); za pripravo hitrih, preliminarnih rezultatov za hitre napovedi in evalvacije kmetijske politike ter za namene hitrejšega ekonomskega svetovanja kmetijskim gospodarstvom⁵¹; del podatkov najverjetneje potrebno oceniti.
5. **Preveriti, ali je možno nekatere administrativne postopke pospešiti ali odpraviti** (npr. pogodbe z vzorčnimi kmetijskimi gospodarstvi, pridobitve podatkov iz nekaterih drugih administrativnih baz⁵²); enako priporočata Bradley in Hill (2015).
6. **Kontrole podatkov**: tehnično omogočiti, da se »sistem« kontrol podatkov uči na preteklih izkušnjah (dobra praksa po Bradley in Hill; 2015).

3.6. Dostopnost in jasnost informacij

Petnajsto načelo Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) govori o *dostopnosti in jasnosti informacij* kot komponentah kakovosti na ravni podatkov: »Evropske statistike so predstavljene v jasni in razumljivi obliki, izkazujejo se na primeren in ustrezen način ter so na voljo in dostopne na

⁴⁹ Vir: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/factsheets_en.cfm#lneyear (2. mar. 2016)

⁵⁰ Dobra praksa iz tujine: Podatki za 90% vseh kmetijskih gospodarstev, vključenih v FADN Avstrija, se vpisujejo preko interneta (informacije s strani predstavnika FADN Avstrija na delavnici PACIOLI 23; september 2015 v Beogradu, Srbija).

⁵¹ Dobra praksa iz tujine: Irska kmetija, vključena v FADN, prejme od inštituta TEAGASC popolno obdelavo za namene ekonomskega svetovanja en mesec po oddaji vseh podatkov FADN (petdeseta obletnica FADN, junij 2015, Bruselj; glej v Kožar, 2015).

⁵² Podatkovne baze, ki bi jih še lahko vezali na FADN (razgovor z MKGP): zaščitena porekla, ekološke subvencije, druge živali (prašiči, ovce, ...).

nepristranski podlagi skupaj z metapodatki in smernicami.« Dostopnost opisuje možnosti za enostaven dostop do podatkov (fizične, časovne in druge okoliščine dostopa), jasnost pa enostavnost razumevanja podatkov za uporabnike (Kranjc, 2015).

Načelo o *dostopnosti in jasnosti informacij* lahko za FADN priredimo v:

»Podatki FADN za Slovenijo so predstavljeni na jasen in razumljiv način ter enostavno dostopni za ključne domače uporabnike.«

Ključni kazalniki dostopnosti in jasnosti podatkov so naslednji (izbrani in prirejeni po Kodeksu ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

- Podatki in metapodatki⁵³ so predstavljeni tako, da jih je mogoče pravilno razlagati in smiselno primerjati.
- Za izkazovanje podatkov se uporablja sodobna informacijska in komunikacijska tehnologija, po potrebi tudi tradicionalna tiskana oblika.
- Če je mogoče, se pripravljajo analize po meri uporabnika.
- Dostop do mikropodatkov je dovoljen za raziskovalne namene (spoštovanje pravil, protokolov).
- Uporabniki so obveščeni o metodologiji, uporabi administrativnih podatkov in kakovosti podatkov.

3.6.1. Dostopnost informacij

Za Slovenijo je mogoče ugotoviti, da sta *dostopnost in jasnost informacij* tradicionalno najbolj problematični komponenti kakovosti podatkov FADN, ne glede na drugi problematični komponenti *natančnost in zanesljivost* ter *pravočasnost in točnost objav*. Kar se tiče dostopnosti, so rezultati in informacije FADN širši javnosti še vedno predstavljeni in dostopni preskopo v obsegu, pogostosti in sodobnih, stroškovno učinkovitejših načinih izkazovanja (internet, e-learning, spletna orodja, ipd.). V okviru »Zelenega poročila« so od leta 2011 (Arhiv poročil o ..., 2015) dalje vsakoletno predstavljeni le najbolj ključni preliminarni rezultati FADN na ravni države za leto n-2 (leta 2015 objavljeni rezultati FADN za obračunsko leto 2013; Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015), v zelo okrnjenem obsegu pa tudi po proizvodnih tipih.

Lahko bi, enako kot za izbrane študije primerov držav članic EU opažata Bradley in Hill (2015: 131), govorili, da je v praksi prisotna "silosna mentaliteta", ko so v državi zbrane sicer številne informacije, vendar pretoka informacij znotraj in med organizacijami ni oziroma je prešibak, da bi bila uporaba podatkov enostavna, hitra in neposredno uporabna za ključne uporabnike.

Kmetijski svetovalci, uradniška in strokovna javnost kontinuirano izražajo potrebe po bolj poglobljenem in periodičnem objavljanju rezultatov FADN za Slovenijo (npr. tudi v Štebe in Rednak, 2007; Revizijsko poročilo ..., 2014), enako sledi tudi iz opravljenih intervjujev in razgovorov. Rezultate in informacije FADN je potrebno približati ključnim uporabnikom in zainteresirani javnosti, obsežne numerične rezultate (podatkovno bazo) pa predstaviti na enostavnejši in jasnejši način, z ustreznimi komentarji.

⁵³ Metapodatek (podatek o podatku ali »opodatek«) je podatek, ki vsebuje informacije o nekem podatku, ni pa del tega podatka (Vir: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Metapodatek>; 2. mar. 2016).

V nadaljevanju bomo orisali stanje domačih (periodičnih) načinov prikazovanja rezultatov FADN za Slovenijo, vključno s povratnimi informacijami za kmetijska gospodarstva. Neposredne objave EK (npr. tudi preko uradne spletne strani), znanstveni in strokovni članki, splošne informacije in navodila za izpolnjevanje poročil FADN niso upoštevani.

Kazalnik o prioritetni uporabi sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije za dostop do rezultatov FADN za Slovenijo po našem mnenju ni izpolnjen, saj se sodobne poti diseminacije rezultatov uporabljajo v zelo osnovni, neinteraktivni obliki (enostavna spletna stran, objava tiskanih publikacij), prav tako ni posebnih orodij ali formatov, ki bi omogočali enostavno re-diseminacijo (Quality Assurance Framework ..., 2015). Še vedno je poudarek na tiskanih oblikah, še posebej za povratne informacije kmetijskim gospodarstvom.

Objave na spletni strani MKGP⁵⁴ vključujejo standardne rezultate za vse države članice za obdobje 2004-2011 v Excel formatu (po proizvodnih tipih, razredih ekonomske velikosti) ter nekaj zanimivih publikacij in predstavitev iz Upravljalnega odbora FADN na EK, vendar ne z izključnim poudarkom na rezultatih FADN za Slovenijo. Spletna stran KGZS po pregledu ne vsebuje objav z rezultati FADN za Slovenijo. Spletna stran KIS vsebuje dostop do »Zelenih poročil«, ki so po pregledu literature zaenkrat edina periodična objava rezultatov FADN za Slovenijo od 2011 dalje⁵⁵. Objav v podatkovnem portalu ali interaktivnih orodjih, prav tako pa ne bolj poglobljenih ali večtematskih publikacij, ki bi vsebovale podatke FADN za Slovenijo, po pregledu dostopne dokumentacije ni.

Posredovanje podatkov FADN je možno na zahtevo uporabnikov; možno je zaprositi tudi za individualne podatke za točno določene namene (npr. raziskovalne), potrebna pa je odobritev MKGP in upoštevanje pravil (zakonodaje). S tem je eden od kazalnikov komponente dostopnosti izpolnjen. Po informacijah MKGP je zaprosil za (individualne) podatke FADN za Slovenijo do pet na leto od zunanjih uporabnikov (raziskovalci, strokovnjaki, študentje) in do pet na leto znotraj MKGP. MKGP v zadnjih letih tudi samoiniciativno pošilja ključne rezultate kmetijski svetovalni službi.

Zadnji obravnavani način prikazovanja rezultatov FADN so t.i. povratne informacije vključenim kmetijskim gospodarstvom (individualni izpisi). Le-te so prav tako ena od tradicionalno problematičnih značilnosti slovenskega FADN sistema, predvsem ker so za namene poslovnega odločanja ali svetovanja kmetijskim gospodarstvom (pre)pozne, oblika pa uporabniku še premalo prijazna. Takoj pa je potrebno dodati, da so bili v zadnjih letih vloženi veliki naporji s strani MKGP za poenostavitev in pospešitev povratnih informacij vzorčnikom in da so jih tako za obračunsko leto 2013 prejeli v decembru 2014, kar je občutno hitreje kot v letih poprej, ko je bil lahko ta razmik daljši od 18 mesecev od konca obračunskega leta. Sistemska težava povratnih informacij kmetijskim gospodarstvom je tudi, da kmetijski svetovalci nimajo avtomatskega dostopa do njih, temveč morajo zanje zaprositi (imeti morajo tudi odobritev kmetijskega gospodarstva); po informacijah MKGP je tovrstnih zaprosil vsako leto več. Oddaljen dostop do mikropodatkov ne obstaja.

Torej pregled stanja (periodičnih) objav rezultatov FADN za Slovenijo pokaže, da so le-te zelo skope in preslabo prepoznane v strokovni in širši javnosti. To potrjuje tudi intervju s fokusno skupino, v katerem se je pokazalo, da intervjuvani svetovalci praviloma ne vedo, kje bi lahko pridobili (podrobnejše) rezultate in obdelave FADN za Slovenijo, npr. preko spletne strani EK, MKGP ali pa preko spletne strani KIS. Veliko je seveda odvisno od motiviranosti in veščin posameznikov. Iz odgovorov intervjuvancev iz fokusne skupine, pa tudi nekaterih drugih intervjuvanih svetovalcev je mogoče sklepati, da bi odsotnost enostavnega in pravočasnega dostopa do povratnih informacij lahko imela demotivacijski učinek pri svetovalnem delu na podlagi FADN informacij. Intervjuvane kmetije v večini primerov povratne informacije prejmejo v tiskani obliki; nekatera so izrazila interes

⁵⁴ Vir: http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/fadn (19. avg. 2015)

⁵⁵ Arhiv poročil o ... (2015). V zadnjem Zelenem poročilu so prikazani ključni standardni rezultati FADN za Slovenijo za obdobje 2007-2013 (Kmetijsko knjigovodstvo po ..., 2015).

za spletni dostop. Intervjuvanci, ki vnašajo podatke v Excel ali preko spleta, so bolj naklonjeni sodobnejšim kanalom za diseminacijo rezultatov FADN, npr. bolj so zainteresirani za spremljanje »vmesnih« rezultatov za svoje kmetije.

3.6.2. Jasnost informacij

Komponenta *jasnost* (razumljivost) je, kot že omenjeno, tradicionalno zelo problematična za podatke FADN za Slovenijo, kar potrjujejo tudi opravljeni intervjuji s kmetijami in ostalimi intervjuvanci (v nadaljevanju), kot tudi pregled dostopne dokumentacije in načinov predstavitve rezultatov FADN za Slovenijo. Tudi na izboljšanje te komponente je bilo v strokovni javnosti podanih veliko pobud in predlogov, npr. v okviru srečanj nacionalne Komisije FADN in FADN koordinatorjev.

V nadaljevanju je prirejena analiza komponente *jasnost* po Kranjc (2015) in Quality Assurance Framework ... (2015). Oblike javno dostopnega prikazovanja rezultatov FADN za Slovenijo so bile omenjene že zgoraj (tiskane, spletne), tu dodajmo, da drugih oblik izkazovanja rezultatov (npr. novinarske konference, video izjave) po naših informacijah ni. Rezultati so večinoma prikazani tabelarično in sicer v obliki absolutnih števil, deležev, pa tudi struktur, grafični prikazi se uporabljajo bolj izjemoma (večinoma v predstavitev interne narave). Raven podrobnosti prikazovanja podatkov (javno dostopnih) je do tipov proizvodnje TF8, TF14 in razredov ekonomske velikosti, medtem ko so povratne informacije in individualizirani podatki za raziskovalne namene pridobljeni na ravni posameznega kmetijskega gospodarstva.

Metapodatki glede podatkov FADN so po pregledu v omejenem obsegu dostopni le na spletni strani MKGP⁵⁶ (podrobna opredelitev podatkov poročila in spremenljivk, ki se uporabljajo pri standardnih rezultatih), najverjetneje pa tudi na spletnih straneh posameznih kmetijsko gozdarskih zavodov in KGZS⁵⁷ (ob izobraževanjih ali za zainteresirana kmetijska gospodarstva). Ukrepi za izboljšanje jasnosti izkazanih rezultatov FADN, ki so v zadnjih letih v teku in s strani MKGP in KGZS pogosto usklajeni, zajemajo aktivnosti v zvezi s pospešitvijo in poenostavitvijo povratnih informacij kmetijskim gospodarstvom ter z razvojem in poskusi nadgradnje ekonomskega svetovanja kmetijskim gospodarstvom na podlagi podatkov FADN (samoiniciativni primeri svetovanja, tudi v obliki ekonomskih krožkov, poskus nadgradnje ekonomskega svetovanja na podlagi podatkov FADN v okviru delovnega svežnja DS3).

Glede kazalnika o obveščeni uporabnikov o metodologiji, uporabi administrativnih podatkov in kakovosti podatkov, lahko po pregledu dostopne dokumentacije ugotovimo, da se dosledno upošteva zakonske omejitve glede dostopa do podatkov FADN posameznih kmetijskih gospodarstev (oziroma drugih administrativnih baz), da se v omejenem, *ad hoc* obsegu informira tako kmete in svetovalce o novostih glede izpolnjevanja poročil s kmetijskih gospodarstev (posredno: obveščanje o metodologiji) ter najpogostejših napakah pri izpolnjevanju (posredno: obveščanje o kakovosti). Izpolnjevanje tovrstnega kazalnika po Quality Assurance Framework ... (2015) predvideva sistematično načrtovanje in publikacijo kompleksnejših poročil o kakovosti in metodoloških dokumentov, česar seveda za FADN v Sloveniji ni mogoče ugotoviti, najverjetneje pa tudi ni potrebno izven obsega, ki ga priporočamo v podpoglavju 3.2. (Odgovornost za kakovost).

Stanje preostalih dveh kazalnikov (prvi: predstavitev podatkov in metapodatkov na način, da jih je mogoče pravilno razlagati in smiselno primerjati; tretji: analize po meri uporabnikov) bomo skušali orisati s pomočjo rezultatov na podlagi opravljenih intervjujev.

⁵⁶ Vir: http://www.mkgp.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c19470 (2. mar. 2016)

⁵⁷ V času priprave poročila za namene delovnega svežnja DS2 tovrstnih informacij nismo na enostaven način zasledili na njihovih javno dostopnih spletnih straneh. Kasneje v letu 2016 je bila objavljena brošura KGZS o FADN, ki je tudi javno dostopna na spletu (Trpin Švikart, 2016), posodobljena pa je bila tudi spletna stran KGZS o FADN (<http://www.kgzs.si/gv/razvoj-podezelja/fadn.aspx>; 6. dec. 2016).

Spodnja slika (Slika 14) ponazarja mnenja intervjuvancev o razumljivosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; le izjeme so mnenja, da so te informacije (enostavno) razumljive za kmetijska gospodarstva (to ugotovila tudi kontrola KGZS; glej Pipan, 2015). Večini intervjuvanih kmetij se povratne informacije, ki jih prejmejo, še vedno zdijo prezapletene (nekateri opažajo napredek v zadnjih letih), preobširne, prepodrobne, po drugi strani pa brez razlag. Omenimo, da posebne prilagoditve povratnih informacij posameznemu uporabniku (kmetiji) ni; v osnovi gre za izpise standardnih rezultatov za posamezno kmetijo, brez posebnih dodatnih razlag. Intervjuvani kmetje si želijo, da bi jim svetovalci pomagali pri interpretaciji, vsaj enkrat letno. Številni od njih so predlagali poenostavitev povratnih informacij, da bi bile le-te bolj zgoščene, pregledne in po možnosti grafično prikazane. Intervjuvani svetovalci po drugi strani opozarjajo, da se kmetje praviloma ne poslužujejo konzultacij z njimi glede razlage FADN rezultatov, ker ne vedo, da imajo to možnost oziroma imajo različne druge zadržke (omenja se tudi podajanje napačnih podatkov).

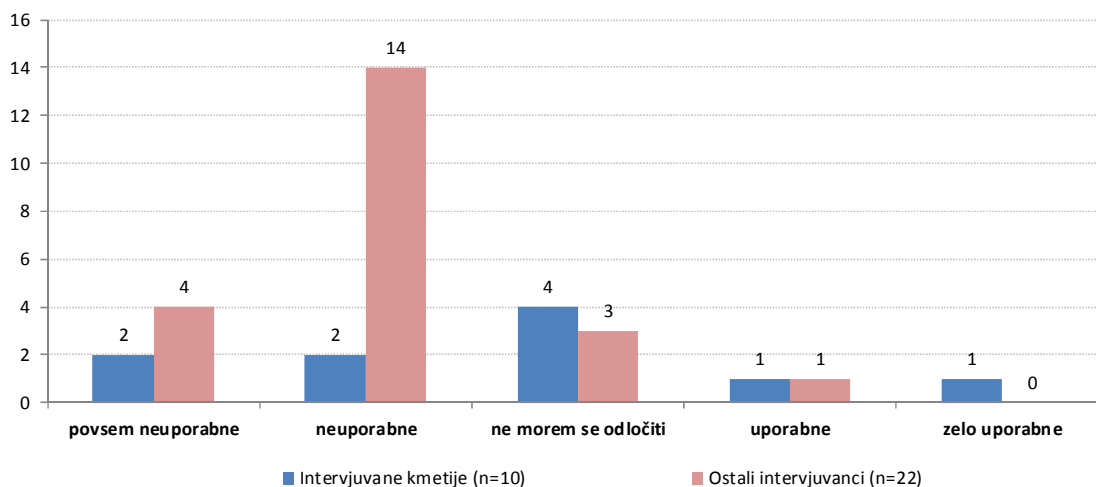
Slika 14: Mnenja intervjuvancev o razumljivosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; mnenja za vzorčnike in obveznike hkrati

Opomba: Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) podali ločene ocene za vzorčnike in obveznike (za eno osebo pripisana ista ocena vsem kmetijam); z izjemo dveh oseb, ki sta podali ocene le za obveznike. Opomba: Eni osebi se je namesto originalne vrednosti ocene med »nerazumljive« in »ne morem se odločiti« pripisala ocena »ne morem se odločiti«.

Mnenja intervjuvancev o uporabnosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva (za namene poslovnega odločanja) so razvidna iz spodnje slike (Slika 15). Intervjuvanci le izjemoma menijo, da so te informacije uporabne za kmetijska gospodarstva. Večini ostalih intervjuvancev (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) se zdijo neuporabne ali povsem neuporabne. Nekatero intervjuvano kmetijo vidijo uporabno v spremljanju evidence krme, prihodkov in odhodkov, vendar se kljub temu ne odločajo na podlagi teh informacij (eden od razlogov tudi zapoznelost informacij). Le ena intervjuvana kmetija, ki podatke FADN vpisuje preko spleta, se zdi zadovoljna s preglednostjo in možnostjo spremljanja sprotih rezultatov, vendar se kljub temu ne odloča na njihovi podlagi.

Slika 15: Mnenja intervjuvancev o uporabnosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; mnenja za vzorčnike in obveznike hkrati

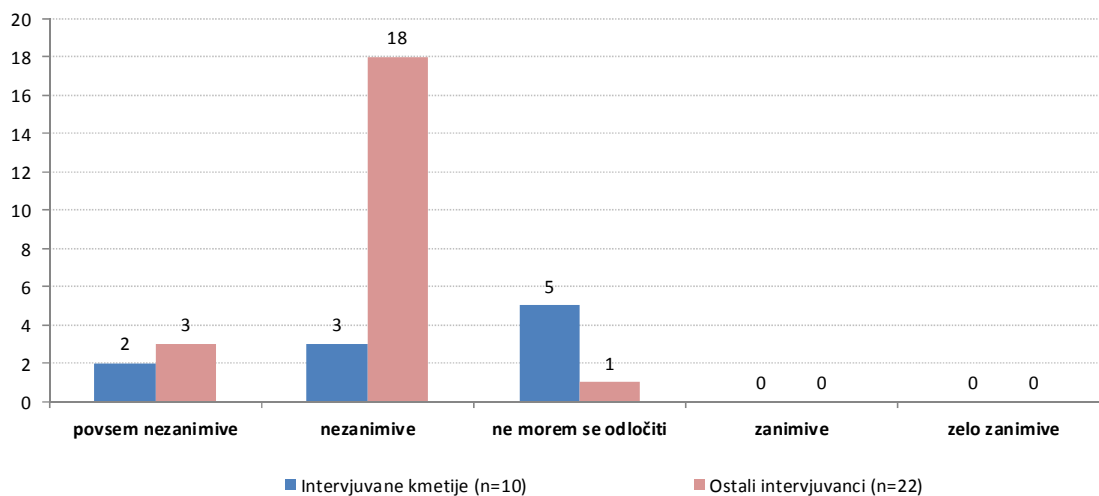

Opomba: Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) podali ločene ocene za vzorčnike in obveznike (za eno osebo pripisana ista ocena vsem kmetijam); z izjemo dveh oseb, ki sta podali ocene le za obveznike.

Spodnja slika (Slika 16) prikazuje mnenja intervjuvancev o zanimivosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva (v smislu vizualne privlačnosti); prav nikomur od intervjuvancev se le-te ne zdijo zanimive ali zelo zanimive. Za povečanje uporabnosti, razumljivosti in prijaznosti (zanimivosti) uporabniku številni od intervjuvancev predlagajo bolj zgoščene, preglednejše informacije, z benchmarking pristopom (primerjava med leti, regijami, znotraj skupine enakih, povprečja, primerjava z najboljšimi, ipd.) in vizualno bolj privlačne rešitve (uporaba grafičnih prikazov, interaktivnost, ...) ⁵⁸. Povedno je tudi mnenje enega intervjuvanca (ni kmetijsko gospodarstvo), da bi bilo koristno za boljše razumevanje podatkov FADN s strani svetovalcev, če bi bilo več sodelovanja z ekonomskimi oddelki znotraj kmetijsko gozdarskih zavodov.

⁵⁸ Dobra praksa iz tujine glede povratnih informacij: hitre (na Irskem 1 mesec po oddaji podatkov, pogosto na podlagi preliminarne ocen), jedrnat (v izogib nasičenosti s podatki), personalizirane (po njihovih aktivnostih, benchmarking, praviloma tudi osebna interpretacija rezultatov), privlačen prikaz (več grafičnih prikazov, interaktivnost, relevantne primerjave, t.i. benchmarking informacije; uporaba fizičnih kazalnikov, ki jih kmetijska gospodarstva enostavno razumejo), digitalna diseminacija (spletna orodja, t.i. kalkulatorji), novi načini izobraževanja kmetij (npr. e-learning na Poljskem).

Slika 16: Mnenja intervjuvancev o zanimivosti povratnih informacij FADN za kmetijska gospodarstva; mnenja za vzorčnike in obveznike hkrati

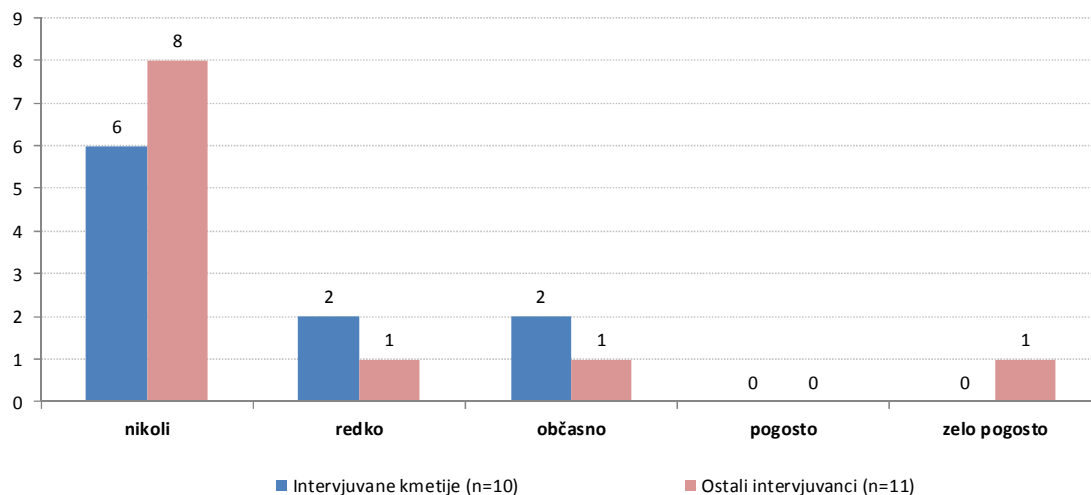
Opomba: Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) podali ločene ocene za vzorčnike in obveznike (za eno osebo pripisana ista ocena vsem kmetijam); z izjemo dveh oseb, ki sta podali ocene le za obveznike.

Težave z uporabnostjo povratnih informacij pri intervjuvancih so razvidne tudi iz mnenj o pogostosti uporabe teh povratnih informacij (Slika 17) na kmetijah za načrtovanje proizvodnje, pri ostalih intervjuvancih pa pri svojem delu (npr. svetovanje). Večina intervjuvanih kmetov in tudi ostalih intervjuvancev teh informacij nikoli ne uporabi, če pa že, zelo redko (veliko jih je odgovorilo, da le ob prejemu) ali v izjemno omejenem obsegu; preverijo npr. le nekaj vrednosti. Dobra praksa iz drugih držav članic (npr. Irska, Avstrija, Nizozemska, Poljska, Madžarska), kjer so povratne informacije hitrejše, atraktivnejše (zgoščene, vizualno privlačnejše), v večji meri prilagojene kmetijskim gospodarstvom, kaže, da kmetje tudi v praksi te informacije koristijo pri načrtovanju proizvodnje in poslovnem odločanju. Poleg tega imajo te države običajno vzpostavljene tudi t.i. benchmarking podatkovne baze, ki jih uporabljajo še za druge namene (npr. monitoring, raziskave, neposredno svetovanje tudi ne vključenim kmetijskim gospodarstvom).

Situacija je podobno smerna pri ostalih intervjuvancih (fokusna skupina, svetovalci, računovodske pisarne), še posebej svetovalci; povratnih informacij FADN v večini primerov ne uporabljajo pri svojem svetovalnem delu. Izjema je le nekaj lokalnih iniciativ po Sloveniji (Kmetijsko gozdarski zavod Murska Sobota, ekonomski krožek z vzorčniki v Zagorju; t.i. »Gospodarjenje na kmetijah«).

Kot že omenjeno, avtomatskega dostopa svetovalci do povratnih informacij za kmetijska gospodarstva nimajo, prav tako pa je mogoče iz intervjujev razbrati, da je poznavanje podatkovne zbirke FADN pri svetovalcih (ponovno, z nekaj izjemami) pogosto zelo skromno in bi sami nujno potrebovali izobraževanja na to temo. Številni od ostalih intervjuvancev kljub temu zaznavajo potencial podatkov FADN za namene svetovanja; nekateri dodajajo, da je za večji tovrstni izkoristek nujno potrebna specializacija izbranih svetovalcev v FADN in vzpostavitev neposrednega svetovanja na podlagi podatkov FADN tudi v praksi. Nekaterim od intervjuvancev se zdi ideja o svetovanju na podlagi podatkov FADN v obliki svetovalnih krožkov zanimiva in bi se bili pripravljeni vključiti ali sodelovati.

Slika 17: Pogostost uporabe povratnih informacij za kmetijska gospodarstva (ostali intervjuvanci: uporaba pri svojem delu)

Opomba: Ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) podali ocene za FADN kmetijska gospodarstva na splošno; ena oseba ni podala mnenja (n=11).

Opomba: Oseba iz skupine Ostali intervjuvanci, ki je dala oceno "zelo pogosto", najverjetneje ni razumela vprašanja, zato tega mnenja ni priporočljivo upoštevati.

Težave s komponento jasnost pa niso značilne le za povratne informacije FADN kmetijskim gospodarstvom, temveč tudi za uporabo podatkovne zbirke FADN znotraj njenega najpomembnejšega uporabnika, MKGP. Iz opravljenih drugih razgovorov in pregledane dokumentacije je moč razbrati, da je poznavanje podatkovne baze na MKGP (NOE FADN izvzeta) v splošnem še preslabo, tudi pri vodilnih kadrih, da bi te podatke pogosteje uporabljali pri svojem delu.

Glede izpolnjevanja prvega kazalnika (predstavitev podatkov in metapodatkov na način, da jih je mogoče pravilno razlagati in smiselno primerjati) lahko zaključimo, da je le delno izpolnjen. Objavljeni oziroma dostopni načini prikazovanja podatkov za Slovenijo (podpoglavje 3.6.1. Dostopnost informacij) omogočajo pravilno razlago in smiselne primerjave, vendar le bolj izkušenim, večjim in zainteresiranim uporabnikom. Prav tako za popolno izpolnjevanje tega kazalnika primanjkuje objav rezultatov z relevantnimi primerjavami in analizami le-teh izven najobičajnejših, ki bi jih lahko uporabljali manj izkušeni uporabniki ali uporabniki, ki iščejo »hitre« informacije FADN. Posebnih izobraževanj v zvezi z interpretiranjem podatkov FADN ni.

Glede izpolnjevanja kazalnika »analize po meri uporabnikov«, pa kot že zgoraj omenjeno, lahko ugotovimo, da posebnih prilagoditev podatkov posameznim uporabnikom (npr. kmetijam, svetovalcem, uradnikom na MKGP) po naših informacijah ni, vsaj ne v obliki, ki bi bila neposredno uporabna zanje pri odločanju ali delu.

Ključna priporočila za izboljševanje kakovosti po komponentah *dostopnost in jasnost* podatkov FADN so navedena spodaj.

Dostopnost:

1. Ključno vodilo pri aktivnostih naj bo "**digitalni - privzeti način**" (Study on eGovernment ...; 2014); uporaba elektronskih/spletnih kanalov naj za dajalce podatkov in ključne uporabnike postane privzeti način dostopanja do podatkov FADN za Slovenijo.
2. **Poenostavitev dostopa do podatkov FADN: odprava morebitnih administrativnih ovir** (dostop s privolitvijo).
3. **Promovirati dostop do rezultatov FADN (vsaj agregatnih) za vse ključne/potencialne uporabnike FADN**; preveriti možnost stalnega dostopa do podatkovne baze za ključne uporabnike na MKGP in KGZS; spodbujati med- in interinstitucionalno sodelovanje in souporabo podatkov (še posebej znotraj MKGP, KGZS in posameznih kmetijsko gozdarskih zavodov).
4. **Novi načini dostopanja do podatkov**: preveriti možnosti za oblikovanje enotnega podatkovnega portala FADN za ključne uporabnike FADN (ali nadgradnja v celovit podatkovni portal za slovenski kmetijsko-živilski sektor), ki bi omogočal dostop do rezultatov in informacij FADN na enem mestu⁵⁹.
5. **Posodobiti in razširiti obstoječe spletne strani, namenjene FADN v Sloveniji** (MKGP, KGZS; upoštevati tudi priporočila slovenskega računskega sodišča, Revizijsko poročilo ..., 2014).

Jasnost:

1. Pri aktivnostih upoštevati načelo »**poenostavitev in personalizacija**« (interakcije za uporabnike podatkov čimbolj enostavne, hitre, učinkovite) (Study on eGovernment ...; 2014).
2. **Uvesti redne konzultacije ključnih uporabnikov glede najprimernejših oblik diseminacije rezultatov** (načrt diseminacije).
3. **Povratne informacije kmetijskim gospodarstvom: 3P - poenostaviti, pospešiti** (lahko že na preliminarnih podatkih), **personalizirati** (prilagoditi kmetijam, benchmarking informacije⁶⁰), uporabiti več grafičnih prikazov in interaktivnosti).
4. **Razširiti nabor publikacij z rezultati FADN⁶¹**: uvesti redno letno »monitoring« publikacijo standardnih rezultatov FADN, hitre preliminarne rezultate, ipd.
5. **Več izobraževanj glede FADN (npr. interpretacija rezultatov)**: za svetovalce, kmetijska gospodarstva, uradnike MKGP; izkoristiti infrastrukturo obstoječih teles znotraj mreže FADN (ministrova posvetovalna telesa, Komisija FADN, FADN koordinatorji na KGZS).
6. Dobra praksa iz tujine (avstrijska Koroška): **izobraževanje, interpretacija in uporaba rezultatov FADN za kmetijska gospodarstva v okviru ekonomskih krožkov**.

⁵⁹ Dobra praksa iz tujine: podatkovni portal www.agrofoodportal.com, z vsemi ključnimi informacijami o nizozemskem kmetijstvu (Nizozemska; 1. dec. 2015).

⁶⁰ Priprava povprečij za celoten vzorec za namene analize poslovanja posameznih kmetijskih gospodarstev tudi priporočilo slovenskega računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2014).

⁶¹ Objava čimveč relevantnih podatkov o poslovanju na področju FADN tudi priporočilo slovenskega računskega sodišča (Revizijsko poročilo ..., 2014).

3.7. Razumna obremenitev dajalcev podatkov

Deveto načelo Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) govori o *razumni obremenitvi dajalcev podatkov*, kot komponente kakovosti na ravni procesov: *»Breme poročanja je sorazmerno s potrebami uporabnikov in za dajalce podatkov ni preveliko. Statistični organi spremljajo obremenitve zaradi poročanja in določajo cilje za postopno zmanjšanje teh obremenitev.«*

Prirejeno za FADN bi to načelo lahko zapisali kot:

»Obremenitev slovenskih poročevalskih enot FADN ni prevelika in je sorazmerna potrebam ključnih domačih uporabnikov.«

Ključni kazalniki razumne obremenitve dajalcev podatkov so (izbrani in prirejeni po Kodeksu ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

- Če je mogoče, se uporabljajo administrativni ali drugi zunanji podatkovni viri, da ne pride do podvajanja zahtev po informacijah. Spodbuja se uporaba elektronskih načinov za zbiranje oziroma združevanje podatkov.
- Spodbuja se souporaba podatkov med posameznimi člani v mreži FADN, da se prepreči podvajanje podatkovnih zahtev.
- Organ za zvezo spodbuja ukrepe, ki omogočajo povezovanje podatkovnih virov za zmanjšanje obremenitve poročanja.

Minimiziranje obremenitev dajalcev podatkov FADN je eden ključnih izzivov FADN tudi na evropski ravni (Conclusions, 2015). V zvezi z obremenitvijo v FADN vključenih kmetijskih gospodarstev lahko po pregledu dostopne dokumentacije in opravljenih intervjujih in razgovorih ugotovimo, da je v zadnjih letih prišlo do napredka, da pa je še vedno veliko možnosti za nadaljnje zmanjšanje teh obremenitev. Napredek se nanaša na uvedbo sodobnejšega programa za vnos podatkov FADN (v Excel ali preko spleta), poenostavitve vpisnih listov (povezano tudi s spremembami na ravni EU), napajanjem podatkov iz drugih administrativnih baz. Zlasti intervjuvanci, ki vnašajo podatke neposredno preko spleta ali v Excel datoteke, opažajo poenostavitve in manjše (časovno) breme pri vpisovanju. Intervjuvane kmetije mešano vpisujejo podatke FADN (starejši običajno v papirnati obliki, mlajši v program Excel, le ena oseba preko spleta), za izpolnjevanje pa porabijo od nekaj ur na leto do 1 ure na teden. Kljub temu so nekateri od njih podali mnenje, da gre za nepotrebno delo in da bi bilo potrebno narediti čim več za zmanjšanje tega bremena. Vpisovanju preko spleta so intervjuvanci naklonjeni mešano; starejši manj, kljub temu da vidijo v tem načinu prihodnost.

Tudi nekateri od ostalih intervjuvancev (fokusna skupina in svetovalci) opozarjajo, da bi bilo koristno nadaljnje zmanjševati obremenitve zbiranja podatkov za kmetijska gospodarstva ter da je spletno vpisovanje način za to. Prednost elektronskega oziroma spletnega vpisovanja podatkov vidijo med drugim v zmanjševanju »birokracije«, v izboljšanju kakovosti podatkov (zaradi sprotnih kontrol) in v hitrejši obdelavi. Njihovi predlogi varčevanja sredstev za aktivnosti FADN tako vključujejo med drugim nadaljnjo avtomatizacijo vnosa podatkov (vnos preko spleta, več sprotnih kontrol, tudi za svetovalce) in nadaljnje povezovanje podatkovnih baz (predpripravljeni podatki za kmetijska gospodarstva).

Glede izpolnjevanja prvega kazalnika (o uporabi administrativnih ali drugih zunanjih podatkovnih virov) lahko na podlagi pregledane dokumentacije in opravljenih intervjujev in razgovorov ugotovimo, da je v zadnjih letih prišlo do napredka v smislu povezave z nekaterimi administrativnimi bazami, vendar se ta dopolnitev zgodi v sklepni fazi (v računovodski pisarni) in ne pri samih kmetih, ki morajo npr. podatke o gibanju živine ali subvencijah vseeno sami vpisovati.

Nadalje, ugotovimo lahko tudi, da eksplicitnega načrta povezovanja podatkovnih baz na ravni Slovenije (ali vsaj na ravni kmetijsko-živilskega sektorja) zaenkrat ni, se pa po informacijah MKGP oblikujejo načrti glede povezovanja podatkovnih baz znotraj javne uprave in znotraj MKGP (upoštevati tudi priporočilo slovenskega računskega sodišča; Revizijsko poročilo ..., 2014).

Glede izpolnjevanja preostalih kazalnikov kakovosti te komponente lahko tudi ugotovimo, da eksplicitnega nacionalnega načrta spodbujanja souporabe podatkov med državnimi institucijami in posameznimi člani v mreži FADN zaenkrat ni, da pa v praksi v okviru zakonodajnih možnosti poteka ter da se tudi MKGP kot organ za zvezo v zadnjih letih zaveda pomena povezovanja administrativnih in drugih podatkovnih baz kot ukrepa za razbremenitev dajalcev podatkov ter da Zakon o kmetijstvu omogoča povezljivost FADN z različnimi administrativnimi bazami (151. člen Zakona o kmetijstvu)⁶². Iz razgovorov je mogoče sklepati, da pa bi se lahko več naredilo v zvezi s tehnično povezljivostjo teh baz. Priporočljivo bi bilo tudi vzpostaviti dokumentacijo o povezanih podatkovnih bazah.

Ključna priporočila za izboljševanje kakovosti po komponenti *razumna obremenitev dajalcev podatkov* so navedena spodaj:

- 1. Upoštevati načelo »samo enkrat«:** iste informacije se lahko od dajalcev podatkov s strani državnih organov zbirajo le enkrat, uporabijo pa večkrat (Study on eGovernment ..., 2014); zaščita osebnih podatkov kot privzeti način; inventarizirati podatkovne zahteve za kmetijska gospodarstva in že oblikovane podatkovne baze; preveriti ali je mogoče katere od administrativnih postopkov skrajšati ali ukiniti (dobra praksa: »dostop s privolitvijo«).
- 2. Upoštevati načelo »digitalni - privzeti način«** (Study on eGovernment ..., 2014); uporaba elektronskih/spletnih kanalov je za dajalce podatkov privzeti način; na ta način velik prihranek pri stroških in času za zbiranje in obdelavo podatkov; dolgoročno pa tudi povečanje prijaznosti do dajalcev podatkov; najverjetneje potrebno nadgraditi program za vnos in zagotoviti ustrezno podporo dajalcem podatkov, ki ne uporabljajo digitalnih kanalov.
- 3. Nadaljnja avtomatizacija vnosa podatkov (predpripravljeni podatki v poročilih s kmetijskih gospodarstev, črpanje iz drugih podatkovnih baz).**
- 4. Spodbujati izobraževanje in sodelovanje s svetovalci** (pomen neposrednih stikov, zaupanja; vpliv na kakovost podatkov).

3.8. Stroškovna učinkovitost

Deseto načelo Kodeksa ravnanja evropske statistike (2011) govori o *stroškovni učinkovitosti* uporabe virov, kot komponenti kakovosti na ravni procesov: »Viri se uporabljajo učinkovito.«

Za FADN bi to načelo lahko priredili v:

»Viri za slovensko mrežo FADN se uporabljajo učinkovito.«

Ključna kazalnika stroškovne učinkovitosti sta (izbrana in prirejena po Kodeksa ravnanja evropske statistike, 2011 in Quality Assurance Framework ..., 2015):

⁶² Povezovanje podatkovne zbirke FADN z drugimi relevantnimi podatkovnimi zbirkami (ministrstva, ARSKTRP) je tudi eno od priporočil Poročila o sprotnem ... (2013).

- Procesi zbiranja, obdelave in izkazovanja podatkov se optimizirajo s pomočjo informacijske in komunikacijske tehnologije.
- Prisotna so proaktivna prizadevanja za izboljšanje uporabnosti podatkov.

Stroškovna učinkovitost sistema FADN je pomemben izziv tudi za Slovenijo, ki se enako kot številne druge države članice EU sooča z omejenimi finančnimi in kadrovskimi viri. Stroškovno učinkovitost je mogoče doseči na več načinov; z zmanjševanjem stroškov, povečevanjem koristi ali izboljšanjem razmerja med koristmi in stroški (Bradley in Hill, 2015).

Ključni stroški za mrežo FADN v Sloveniji so podani v več virih (npr. Revizijsko poročilo ..., 2014, Ali je sistem ..., 2016; Bradley in Hill, 2015, pa tudi interno v vsakoletnih poročilih NOE FADN na nacionalni Komisiji FADN). Slovensko računsko sodišče (Revizijsko poročilo ..., 2014), sicer v kontekstu informacijskega sistema FADN, ne daje eksplicitnih priporočil glede zmanjševanja stroškov, gre pa več priporočil razumeti kot priporočila za povečevanje koristi od podatkov FADN (več diseminacije, lažji dostop, ...), tako za dajalce podatkov kot tudi za ključne uporabnike podatkov. Poraba finančnih virov za slovensko mrežo FADN je na kratko nakazana v podpoglavju 3.3. (Ustreznost virov) in kot smo že tam opisali, se za slovenski sistem zdi, da je razmeroma stroškovno vzdržen glede na tip zbiranja podatkov (C-AF: podatke FADN zbirajo privatna računovodska podjetja), pa tudi glede na velikost vzorca FADN.

Kljub temu se zdi – in to je tudi pogosta percepcija v slovenski strokovni, uradniški in kmetijski javnosti – da so koristi podatkov FADN za Slovenijo preskromne. V praksi je ključna korist izpolnjevanje obvez do EK (priprava podatkov za evropski FADN), nacionalne koristi pa so zaenkrat še zelo skromne, tako po obsegu kot po vsebini (glej podpoglavji 3.4. Ustreznost podatkov, 3.6. Dostopnost in jasnost informacij). S stališča koristi bi torej lahko govorili, da bi se dalo stroškovno učinkovitost izboljšati. Podobno so ugotavljali na konferenci ob petdeseti obletnici FADN (Conclusions, 2015), da je (finančni, op. p.) položaj organov za zvezo boljši v tistih državah članicah, kjer FADN intenzivneje uporabljajo za namene nacionalnih politik in ne samo zbirajo podatke za evropski FADN.

Bradley in Hill (2015) na podlagi študij primerov držav članic kot dobre prakse zmanjševanja stroškov predlagata prenos knjigovodskih podatkov kmetijskih gospodarstev za davčne namene (kjer je možno), čim večjo uporabo sekundarnih (administrativnih) virov ter v primeru pravnih omejitev dostopanja do podatkov pridobitev privolitve dajalcev podatkov (ang. access by consent). Kot primer dobre prakse povečevanja stroškovne učinkovitosti skozi povečevanje koristi (večje rabe podatkov) navajata prost dostop do rezultatov v elektronski obliki. Kot dobro prakso za izboljševanje razmerja med koristmi in stroški (manjši stroški ob enakih koristih, večje koristi ob enakih stroških, ali hkratno zmanjšanje stroškov in povečanje koristi) pa omenjata periodično preverjanje, ali je morebitno plačilo kmetijam za sodelovanje v FADN potrebno. Ugotavljata namreč, da skoraj dve tretjini držav članic (17 od 28 držav; Bradley in Hill, 2015: 34-35) ne plačuje tovrstnih storitev ter da ni konkretnih dokazov, da imajo tovrstna plačila učinek na ohranitev kmetij v vzorcu FADN.

Glede izpolnjevanja zgoraj omenjenih kazalnikov komponente stroškovne učinkovitosti lahko na podlagi pregledane dokumentacije, opravljenih intervjujev in drugih razgovorov ugotovimo, da je pri trenutni sestavi NOE FADN na MKGP mogoče opaziti proaktivnost glede povečevanja uporabe in uporabnosti podatkov FADN (tudi znotraj MKGP). Tozadevni ukrepi so bili zelo različni, npr. poenostavitev in pospešitev povratnih informacij za vzorčnike, interna analitika na MKGP (za vrednotenje PRP, podlaga za pogajanja z EK o posebnih plačilih, ...), diseminacija rezultatov FADN zainteresiranim uporabnikom (KGZS, KIS, drugi akademski uporabniki), aktivnosti v zvezi s sklepanjem dolgoročnejših pogodb z računovodskimi pisarnami (izvedba javnega razpisa o 5-letnem javnem pooblastilu) in vključenimi kmetijami.

Pohvalna pri trenutni sestavi NOE FADN na MKGP je njena povezovalna narava, kar se odraža tudi v mnenjih intervjuvancev iz vrst fokusne skupine, svetovalcev ter računovodskih pisarn (Slika 7), ki v

zadnjih letih opažajo napredek v sodelovanju z MKGP. Proaktivne in pogosto usklajene z MKGP se zdijo tudi aktivnosti KGZS (oziroma njenih posameznih delov) za večjo stroškovno učinkovitost. Primeri ukrepov so poskusi povečanja uporabe podatkov FADN za namene svetovanja in izobraževanja (individualnega, pa tudi v okviru krožkov⁶³) ter investiranje v nadgradnjo programa FADN evidenca (po informacijah računovodskih pisarn odprava papirnega vnosa za določene dele poročil s kmetijskih gospodarstev in dodatne kontrole).

Glede izpolnjevanja prvega kazalnika (optimiziranje procesov zbiranja, obdelave in izkazovanja podatkov FADN) lahko za zadnje obdobje prav tako ugotovimo napredek. Ključni ukrep za to je bil razvoj programa FADN evidenca (naročnika kmetijsko gozdarska zavoda Kranj in Ptuj), s katerim se od leta 2012 dalje vpisuje in obdeluje podatke FADN, tako za namene izpolnjevanja zahtev EK, kot tudi za obveznike. Sodeč po razgovorih in opravljenih intervjujih z osebami, ki delajo s tem programom (tudi kmetijska gospodarstva), je program preglednejši in fleksibilnejši, omogoča več sprotih kontrol kot predhodni program. Omogoča tudi enostavnejšo tehnično nadgradnjo ter spremljanje in izpisovanje (vmesnih) rezultatov. Nadaljnji ukrep je tudi začetek spodbujanja spletnega vpisovanja podatkov FADN pri kmetih (še vedno je primarni način vpisovanja na papir); sploh na območju računovodske pisarne Kranj so odzivi kmetov, ki podatke vpisujejo spletno, dobri, njihovo število pa je vsako leto v porastu. Kot ukrep za izpolnjevanje prvega kazalnika bi lahko šteli tudi aktivnosti v zvezi s povezovanjem (administrativnih) podatkovnih baz v sistem FADN, torej da je tehnično mogoče del podatkov FADN pred pripraviti oziroma prekontrolirati.

Zanimivi so predlogi ostalih intervjuvancev (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni), če bi se jim sredstva za aktivnosti v zvezi s FADN zmanjšala za petino – h stroškovni učinkovitosti bi morali poskrbeti z zmanjševanjem stroškov. Njihovi predlogi so bili: ukinitvev papirnatih poročil za zbiranje podatkov FADN (prehod na spletno vpisovanje podatkov) in večje povezovanje podatkovnih baz (čimveč predpripravljenih podatkov za kmetijska gospodarstva).

Ključna srednjeročna priporočila za izboljševanje kakovosti po komponenti *stroškovna učinkovitost* so naslednja:

- 1. Sistem prilagoditi podatkovnim potrebam ključnih uporabnikov podatkov FADN za Slovenijo, temu ustrezno iskati kompromise med posameznimi komponentami kakovosti in usmerjati ključne aktivnosti v mreži FADN:** npr. vzorčenje, diseminacija rezultatov FADN.
- 2. Ključno priporočilo za zmanjševanje finančnih in delovnih virov: upoštevanje načela »digitalni - privzeti način«** (Study on eGovernment ..., 2014); uporaba elektronskih/spletnih kanalov tako za dajalce kot uporabnike podatkov mora postati privzeti način; vpisovanje podatkov, navodila in diseminacija rezultatov digitalno, po možnosti po spletu⁶⁴; najverjetneje potrebno nadgraditi program za vnos in zagotoviti ustrezno podporo dajalcem/uporabnikom, ki ne uporabljajo digitalnih kanalov; čimveč postopkov avtomatizirati (tudi priporočilo Bradley in Hill, 2015).
- 3. Ključno priporočilo za povečanje koristi: Okrepiti in izboljšati kakovost diseminacije rezultatov FADN in izobraževanj v zvezi s FADN** za kmetijska gospodarstva, kmetijske svetovalce, uradnike ter tudi drugo zainteresirano javnost; pri tem se posluževati sodobne informacijske tehnologije in

⁶³ Primeri v podpoglavju 3.6. (Dostopnost in jasnost informacij).

⁶⁴ Kot ugotavlja Westerhof (2015) so tiskane informacije zastarele že ob objavi, težje jih je pregledovati, uporaba internet pa po drugi strani omogoča večjo izmenjavo in ponovno rabo informacij, visoko stopnjo avtomatizacije (in pohitritve o. p.) postopkov, kar ima veliko prednosti tako za nosilce političnih ali poslovnih odločitev, kot tudi za dajalce podatkov. Bradley in Hill (2015) nadalje navajata, da uvedba elektronskega vnašanja podatkov v primerjavi s papirnatim pomeni zmanjšanje stroškov, možnost napak pri prepisovanju/vnašanju v program, da pospeši obdelavo in je v pomoč pri validaciji podatkov.

načinov učenja (internet, spletna orodja, e-learning...); na ta način krepi mrežo FADN, spodbujati sodelovanje ter souporabo podatkov med in znotraj posameznih členov mreže.

4. **Upoštevati načelo »samo enkrat«**: iste informacije se od dajalcev podatkov lahko s strani državnih organov zbirajo le enkrat, uporabijo pa večkrat (Study on eGovernment ...; 2014); preveriti možnosti za nadaljnje združevanje podatkovnih (administrativnih, davčnih) baz s sistemom FADN za namene predpriprave podatkov oziroma dodatnih kontrol⁶⁵; preveriti, ali je mogoče katere od administrativnih postopkov skrajšati ali ukiniti (usmeriti aktivnosti v pridobitev »globalne« privolitve dajalcev podatkov, ob upoštevanju zakonodajnih omejitev pri objavljanju rezultatov; tudi priporočilo Bradley in Hill, 2015).
5. **Preveriti, ali je plačevanje nadomestil vzorčnikom upravičeno**; v primeru, da ni, sredstva investirati v hitrejšo, uporabniku prijaznejšo diseminacijo rezultatov FADN.⁶⁶
6. **Preveriti, ali bi se lahko infrastrukturo slovenske mreže FADN uporabilo tudi za zbiranje dodatnih ali podrobnejših mikroekonomskih informacij s kmetijskih gospodarstev.**
7. **Nastaviti eksplicitni longitudinalni panel kmetijskih gospodarstev** (stalni vzorec) znotraj vzorca FADN, kar bi lahko povečalo analitično vrednost podatkovne zbirke FADN za Slovenijo (priporočata tudi Bradley in Hill, 2015: 145).
8. **Skrb za kakovost: okrepiti stike s kmetijskimi gospodarstvi**; enoten sistem za obveznike in vzorčnike (celoten postopek kontrol; program to omogoča); redni letni monitoring kakovosti podatkov FADN, zadovoljstva ključnih uporabnikov in predlogi rešitev.
9. **V največji možni meri izkoristiti notranje delovne in finančne vire; izkoristiti obstoječo infrastrukturo v slovenski mreži FADN** (ministra posvetovalna telesa, Komisija FADN, FADN koordinatorji); stremeti k združevanju »istovrstnih« aktivnosti; preveriti možnost reorganizacije ključnih členov v mreži FADN v smeri večje specializacije kadrov.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN KLJUČNA SREDNJEROČNA PRIPOROČILA

4.1. Zaključne ugotovitve

Ob zaključku konference ob petdeseti obletnici FADN v EU je bila FADN podatkovna zbirka označena za »podatkovni rudnik zlata in neprecenljiv podatkovni input za EU, ki ga je potrebno bolj agresivno tržiti« (glej v Kožar, 2015). S tem se gre strinjati tudi v kontekstu FADN v Sloveniji; FADN je za Slovenijo obsežen in dragocen vir mikroekonomskih podatkov o kmetijskih gospodarstvih in to zavedanje raste pri vseh ključnih členih slovenske mreže FADN.

V nasprotju s široko rabo podatkov FADN na ravni celotne EU in v mnogih drugih državah članicah (glej npr. Kleinhanss in Offerman, 2015; Bajek, 2015; Plees, 2015), pa podatki FADN še niso v zadostnem razponu in obsegu uporabljeni tudi v slovenskem prostoru.

⁶⁵ Kanada v mikroekonomsko raziskovanje kmetijskih gospodarstev povezuje čez 100 administrativnih baz (St-Germain, 2015).

⁶⁶ Nekaj intervjuvancev iz skupine ostali intervjuvanci (fokusna skupina, svetovalci, računovodski pisarni) je predlagalo celo povečanje nadomestila vzorčnikom, v smislu da bi to lahko dodatno motiviralo kmetijska gospodarstva za sodelovanje in oddajo kakovostnejših podatkov.

Kot že omenjeno, so bile na evropski ravni kot ključni izzivi za FADN sistem v prihodnje ocenjene komponente kakovosti *točnost, natančnost in zanesljivost* ter *uporabnost (dostopnost in jasnost informacij, op. p.)*. S podobnimi izzivi se sooča tudi slovenski sistem FADN:

- zatečeno stanje obsega in razpršenosti virov, še posebej delovnih, onemogoča konkretno izboljšanje kakovosti podatkov FADN,
- ključni uporabniki podatkov FADN za Slovenijo in njihove podatkovne potrebe niso eksplicitno opredeljeni, zato se zdi, da potna odvisnost (predvsem pri vzorčenju) pomembno usmerja ustreznost rezultatov in razpon njihove uporabe,
- podatki FADN so za ključne uporabnike še vedno preslabo dostopni in jasni, za namene načrtovanja kmetijske proizvodnje ali politike ter za namene kmetijskega svetovanja pa prepozni.

Po nastopu trenutne sestave NOE FADN na MKGP prišlo do konkretnega napredka v mreži FADN v smislu izboljšane sodelovanja, strateškega načrtovanja in proaktivnosti na več komponentah kakovosti. Na podlagi pregleda stanja izbranih komponent kakovosti kljub odsotnosti eksplicitno opredeljene politike celovitega upravljanja s kakovostjo podatkov FADN ne moremo trditi, da je le-to v praksi omejeno zgolj na komponenti *pravočasnost in točnost* za namene izpolnjevanja zahtev do EK; v ospredje prihaja skrb tudi za druge komponente: *ustreznost virov, dostopnost in jasnost, natančnost in zanesljivost*.

Glede začelih aktivnosti na teh drugih komponentah kakovosti je najprej potrebno doseči konsenz ključnih členov slovenske mreže FADN, jih eksplicitno zapisati in nato krepiti v praksi. Skrb za kakovost podatkov FADN je nikoli dokončano delo, premikajoča se tarča, ki mora postati odgovornost vseh ključnih členov slovenske mreže FADN.

4.2. Ključna srednjeročna priporočila

Ključna priporočila oziroma vodila za izboljševanje kakovosti po analiziranih komponentah, ki bi po naši oceni že na srednji rok lahko pripomogla k izrazitemu izboljšanju kakovosti, k večji uporabnosti in uporabi podatkov FADN za Slovenijo, h krepitvi in večji stroškovni učinkovitosti slovenske mreže FADN so naslednja (urejena hierarhično):

1. **Oblikovati nacionalni konsenz o ključnih uporabnikih podatkov FADN za Slovenijo in njihovih podatkovnih potrebah (rabah);** njim ustrezno iskati kompromise med posameznimi komponentami kakovosti in usmerjati ključne aktivnosti v mreži FADN, predvsem pripravo in implementacijo vzorca FADN.
2. **Ključno priporočilo za zmanjševanje finančnih in delovnih virov: upoštevati načelo »digitalni - privzeti način«;** elektronski in spletni načini naj postanejo privzeti za vnos in diseminacijo podatkov in informacij FADN.
3. **Ključno priporočilo za povečanje koristi: okrepiti in izboljšati kakovost diseminacije rezultatov FADN in izobraževanj v zvezi s FADN** za ključne člene v slovenski mreži FADN.
4. **Nadaljnja avtomatizacija vnosa in kontrol podatkov:** nadaljnje povezovanje drugih (administrativnih) podatkovnih baz v FADN; preveriti, ali je možno nekatere administrativne postopke pospešiti ali odpraviti; upoštevati načelo »samo enkrat«.
5. **Reorganizacija v smeri večje specializacije zaposlenih, ki delajo na FADN, pri vseh ključnih členih v slovenski mreži FADN;** preveriti možnost prerazporeditve nekaterih nalog med institucijami

(npr. vzorčenje, analitika, diseminacija, svetovanje); v največji možni meri izkoristiti notranje vire.

6. Diseminacija podatkov FADN: upoštevati načelo »poenostavitev in personalizacija«; za uporabnike podatkov čimbolj enostavna, hitra in učinkovita; povratne informacije za kmetijska gospodarstva: poenostaviti, pospešiti, personalizirati.

4.3. Priporočila za nadaljnje delo

Še enkrat omenimo, da je ključna omejitev opravljenih intervjujev majhnost in nereprezentativnost vzorca, ki onemogoča posploševanje ugotovitev na podlagi intervjujev. Tudi uporabljeni polstrukturirani vprašalnik (vodila za intervjuje) bi veljalo nadgraditi v boljši inštrument (anketo), ki bi ob reprezentativnem vzorcu lahko dal tudi statistično preverljive rezultate. Kljub omejitvam opravljeni intervjuji omogočajo dragocen vpogled v smeri izkušenj, mnenj in predlogov intervjuvancev iz različnih členov slovenske mreže FADN. Še posebej dragocen je vpogled v način razmišljanja ključnih svetovalcev na področju FADN, tj. FADN koordinatorjev, s pomočjo katerih bi bilo priporočljivo in učinkovito reorganizirati slovensko mrežo FADN za izboljšanje kakovosti podatkov FADN za Slovenijo.

Podana priporočila za izboljšanje kakovosti podatkov (rezultatov) FADN za Slovenijo se nanašajo predvsem na organizacijo in delovanje mreže FADN. V nadaljevanju projekta CRP V4-1423 se bodo priporočila po potrebi posodobila glede na pridobljene rezultate v okviru drugih delovnih svežnjev in sicer za:

- komponento *dostopnost in jasnost* (pridobljene izkušnje v zvezi z neposrednim ekonomskim svetovanjem kmetijskim gospodarstvom; DS3),
- komponenti *natančnost in zanesljivost* ter *dobra metodologija in ustrezni postopki* (ugotovitve navzkrižnega preverjanja podatkov FADN z drugimi podatkovnimi bazami, predvsem s posodobljenimi modelnimi kalkulacijami in razvitim modelom kmetij; DS3-DS5) in
- komponenti *ustreznost* (ugotovitve o uporabnosti podatkov FADN za podporo agrarno-političnim odločitvam v okviru DS1 in DS5; identifikacija podatkovnih potreb za svetovalce in kmetijska gospodarstva v okviru DS3).

VIRI

Citirani viri

- Abitabile C., Beers G., Bonati G., de Bont C., Del'homme B., Larsson G., Linden H. Poppe K.J. 1999. RICASTINGS - implementations of a new farm return on a renewed FADN. Report 99.06, Agricultural Economics Research Institute (LEI), The Hague, Netherlands: 105 str.
<http://edepot.wur.nl/292671> (1. dec. 2015)
- Ali je sistem Komisije za merjenje smotrnosti poslovanja v zvezi z dohodki kmetov dobro zasnovan in temelji na zanesljivih podatkih? 2016. Posebno poročilo št. 1/2016. Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije: 70 str.
<http://www.eca.europa.eu/sl/Pages/DocItem.aspx?did=35782> (15. apr. 2016)
- Arhiv poročil o stanju v kmetijstvu. 2015. Poročila o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva za leta 2010-2013. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.
http://www.kis.si/p/index.php?v1=sl&sjaj=&v2=Arhiv_porocil_o_stanju_v_kmetijstvu&v3=Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu_doc_2 (23. dec. 2015)
- Bajek P. 2015. Impact assessment, budget, trade: overview of uses in DG AGRI. Conference »EU-FADN – 50 years of providing essential information for the CAP«. Brussels, 11 June 2015: 10 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/50th_Anniversary_20150612/05_IMPACT%20ASSESSMENT_FADN_50_PB.pdf (30. nov. 2015)
- Baškarada S., Koronios A. 2014. A Critical Success Factor Framework for Information Quality. Management, Information Systems Management, 31, 4: 276-295.
<http://dx.doi.org/10.1080/10580530.2014.958023> (27. nov. 2015)
- Beldman A., Klopčič M. (ur.) [in sod.] 2013. Supporting farmers in making strategic choices: the method and implementation of interactive strategic management in Lithuania, Poland and Slovenia. The Hague, LEI Wageningen UR; Domžale, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science; Warsaw, University of Life Sciences - SGGW; Vilnius, The Lithuanian Institute of Agrarian Economic; Domžale : 97 str.
https://rodica.bf.uni-lj.si/web/gov/pub/2013_Beldman_et_al_Supporting_farmers.pdf (1. dec. 2015)
- Bergen D., Tacquenier B. 2010. Comparing economic performance indicators for agricultural holdings between member states – interpreting differences and policy aspects. V: Pacioli 18; Proceedings of the 18th international workshop on micro-economic databases in agriculture. LEI-report 2010-075. Boone K., Teeuwen C. (ur.). Den Haag, LEI Wageningen UR: 160-170.
<http://edepot.wur.nl/157732> (1. dec. 2015)
- Bradley B. D., Hill B. 2015. Cost of and Good Practice in FADN Data Collection. Luxembourg, Publications Office of the European Union: 161 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/2015/cost-good-practices-fadn/final-report_en.pdf (12. feb. 2016)
- Conclusions. 2015. Conference "EU-FADN – 50 years of providing essential information for the CAP". Brussels, Charlemagne, Sicco Mansholt room, 11 June 2015: 3 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/FADN_50th_anniversary_conclusions.pdf (30. nov. 2015)
- Control programme for the EU FADN farm return: Description of tests implemented in RICA-1 (Version 28) Accounting year 2012. 2013. RI/CC 1350 v. 28. User manual for Liaison Agencies, May 2013. Brussels, Belgium, European Commission: 97 str.
- Cör T. 2009. Slovenian Agriculture 5 Years after EU Accession. The International Conference "Farm Situation Changes after Accession to the EU in 2004 on the Base of the FADN Data", Pułtusk, September 7-8th 2009.
- Data collection. 2013. 18.12.2013. Brussels, European Commission.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/collect_en.cfm#tnfq (1. dec. 2015)
- European Commission. 2009. ESS Handbook for Quality Reports. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities: 135 str.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/ver-1/quality/documents/EHQR_FINAL.pdf (2. apr. 2014)
- European Union. 2015. ESS Handbook for Quality Reports. 2014 Edition. Luxembourg, Publications Office of the European Union: 162 str.
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/6651706/KS-GQ-15-003-EN-N.pdf/18dd4bf0-8de6-4f3f-9adb-fab92db1a568> (14. sep. 2015)
- Heinrich B., Kaiser M., Klier M. 2007. How to measure data quality? – a metric based approach. Discussion Paper WI-205. V: Proceedings of the 28th International Conference on Information Systems (ICIS), Montreal, Canada, December 2007. Rivard S., Webster J. (ur.). Montreal, Canada: 15 str.
<http://www.fim-rc.de/Paperbibliothek/Veroeffentlicht/205/wi-205.pdf> (1. dec. 2015)
- Hill B., Bradley B. D. 2015. Comparison of farmers' incomes in the EU Member States. Study for European Parliament. European Union.

- http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU%282015%29540374 (12. okt. 2015)
- Izjava Statističnega urada RS o kakovosti. 2014. Ljubljana, Statistični urad RS: 1 str.
http://www.stat.si/doc/drzstat/kakovost/izjava_o_kakovosti.pdf (25. nov. 2015)
- Izvedbena uredba Komisije (EU) 2015/220 z dne 3. februarja 2015 o določitvi pravil za uporabo Uredbe Sveta (ES) št. 1217/2009 o vzpostavitvi mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev v Evropski uniji. 2015. Uradni list Evropske unije, L 46(58): 1-106.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0220&from=SL> (1. dec. 2015)
- Karlsson A.-M. 2013. Farm Economic Survey (FADN) in Sweden 1914/15 - ? 21st PACIOLI Workshop, Orenas Slott, Sweden, 22-25th September 2013: 9 str.
<http://www.pacioli.org/21/session1paper1.pdf> (1. dec. 2015)
- Kasnakoglu H., Mayo R. 2004. FAO Statistical Data Quality Framework: A multi-layered approach to monitoring and assessment. Conference on Data Quality for International Organizations, Wiesbaden, Germany, 27 and 28 May 2004: 15. str.
<http://unstats.un.org/unsd/accsub/2004docs-CDQIO/1-FAO.pdf> (1. dec. 2015)
- Kleinhans W., Offermann F. 2015. Outstanding results from modelling the CAP. Conference »EU-FADN – 50 years of providing essential information for the CAP«. Brussels, 11 June 2015: 16 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/50th_Anniversary_20150612/04_Kleinhans_Outstanding_Modelling_Results_CAP_1062015_revised.pdf (30. nov. 2015)
- Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN. 2015. V: Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2014. Pintar M. (ur.). Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 116-120.
http://www.kis.si/f/docs/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu_OEK/ZP-2014-splasnopriloge_koncno.pdf (23. dec. 2015)
- Kodeks ravnanja evropske statistike. 2011. Statistični urad Republike Slovenije v soglasju z Eurostatom, statističnim uradom Evropske unije, Ljubljana: 8 str.
http://www.stat.si/dokument/5179/Kodeks_zlozenka_2012.pdf (10. sep. 2015)
- Kožar M, Rednak M., Volk T., Erjavec E. 2013. Kakovost podatkov mreže računovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev (FADN) za Slovenijo. Predavanje na 6. konferenci DAES »Orodja za podporo odločanju v kmetijstvu in razvoju podeželja«, Krško, 18. in 19. apr. 2013: 19 str.
- Kožar M. 2013a. FADN-računovodstvo za Slovenijo in razmislek o izboljšanju kakovosti podatkov (1). Kmečki glas 70(44): 10
- Kožar M. 2013b. Razmislek o kakovosti rezultatov FADN za Slovenijo in možnostih za izboljšavo (2). Kmečki glas 70(45): 8
- Kranjc A. 2015. Standardno poročilo o kakovosti za raziskovanje o strukturi kmetijskih gospodarstev (KME-JUNSTRK) za leto 2013. Ljubljana, Statistični urad RS: 22 str.
<http://www.stat.si/statweb/Common/PrikaziDokument.aspx?IdDatoteke=8508> (26. nov. 2015)
- Larsson G. 1996. Integrated quality program for FADN. V: PACIOLI 3. Need for change. Workshop report. Mededeling 536. Beers G., Poppe K.J., Pruis H.C. (ur.). Agricultural Economics Research Institute (LEI-DLO). The Hague, Nizozemska: 134-138.
<http://edepot.wur.nl/266510> (1. dec. 2015)
- Larsson G. 1999. Quality management. V: PACIOLI 6 – Models for data and data for models. Workshop report, Report 6.99.01. Beers G., Poppe K.J., Pruis H.C. (ur.). The Hague, Nizozemska, Agricultural Economics Research Institute (LEI): 141-146.
<http://edepot.wur.nl/40619> (1. dec. 2015)
- OECD. 2011. Quality Framework and Guidelines for OECD Statistical Activities. Version 2011/1. OECD, Statistics Directorate, Pariz, Francija: 69 str.
<http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=std/qfs%282011%291&doclanguage=en> (2. apr. 2014)
- Other relevant information for Member States. 2013. RI/CC 1689, 188th FADN Committee Meeting, 8 November 2013. Brussels, Belgium, European Commission: 19 str.
- Plees. Y. 2015. FADN data and Evaluations. Conference »EU-FADN – 50 years of providing essential information for the CAP«. Brussels, 11 June 2015: 19 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/50th_Anniversary_20150612/11_FADN%20data%20and%20evaluation%20Yves%20Plees%2020150508FADN%20and%20evaluation.pdf (30. nov. 2015)
- Poppe K. J., Beers G. 1996. PACIOLI 2: On innovation management in farm accountancy data networks. Reflection paper. The Hague, Agricultural Economics Research Institute (LEI-DLO): 37 str.
<http://edepot.wur.nl/265979> (11. sep. 2015)
- Poppe K. J., Beers G., Pruis H. C. 1996. PACIOLI 3; RICA: Reform Issues Change The Agenda; Reflection paper. Mededeling 537. The Hague, Agricultural Economics Research Institute (LEI-DLO): 38 str.
<http://edepot.wur.nl/266040> (1. dec. 2015)

- Poppe K. J., Beers G., van Rijswijk M. M. (ur.). 1997. Pacioli 4 : proposals for innovation of farm accountancy data networks: final reflection paper. Mededeling 539. The Hague (Netherlands), Agricultural Economics Research Institute (LEI-DLO): 113 str.
<http://edepot.wur.nl/266187> (1. dec. 2015)
- Poročilo o sprotne vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013. 2013a. Izvajanje PRP 2007–2013 v odvisnosti od kakovosti storitev javne službe kmetijskega svetovanja, Dopolnjeno končno poročilo. Kamnik, OIKOS, svetovanje za razvoj, d. o. o., PRAC Partnership Co.: 31 str.
- Poročilo o sprotne vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013. 2013b. Analiza FADN standardnih rezultatov prejemnikov sredstev PRP 2007–2013. Dopolnjeno končno poročilo. Kamnik, OIKOS, svetovanje za razvoj, d. o. o., PRAC Partnership Co.: 69 str.
- Pravilnik o delovanju mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev, ki vodijo kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN. 2014. Uradni list RS, št. 76/14.
- Quality Assurance Framework of the European Statistical System. 2015. Version 1.2, May 2015, Luxembourg, EUROSTAT, European Commission: 52 str.
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4392716/ESS-QAF-V1-2final.pdf/bbf5970c-1adf-46c8-afc3-58ce177a0646> (1. dec. 2015)
- Quality control procedures implemented by the Commission. 2010. Annex : Quality control procedures. 25.1.2010. Brussels, European Commission.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/annex001_en.cfm (1. dec. 2015)
- Revizijsko poročilo: Informacijski sistem za podporo zbiranja računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev. 2014. Revizijsko poročilo, številka: 320-13/2011/86, Ljubljana, 27. januar 2014. Ljubljana, Računsko sodišče Republike Slovenije: 73 str.
<http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/l/6A8D7209705D93F0C1257C690048EFB1> (25. nov. 2015)
- Rossi R. 2015. Which agriculture do we represent and how to ensure a good picture? Conference "EU-FADN – 50 years of providing essential information for the CAP". 11 June 2015: 15 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/50th_Anniversary_20150612/07_Which%20agriculture%20do%20we%20represent%20FADN_50_RR.pdf (1. dec. 2015)
- Snijkers G., Haraldsen G., Luppens M., Daas P., Erikson J., Zhang L.-C. 2014. Quality Challenges in Modernising Official Business Statistics. Paper presented at Q2014, the European Conference on Quality in Official Statistics, 2-5 June 2014, Vienna, Austria: 10 str.
http://www.pietdaas.nl/beta/pubs/pubs/Q2014_session_18_paper.pdf (1. dec. 2015)
- Special Report No 14/2003 on the measurement of farm incomes by the Commission Article 33(1)(b) of the EC Treaty, together with the Commission's replies. 2004. Official Journal of the European Union, C 045, 20/02/2004: 1-26.
http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR03_14/SR03_14_EN.PDF (1. dec. 2015)
- Statistics Canada's Quality Assurance Framework, 2002. Ottawa, Minister of Industry: 28 str.
<http://unstats.un.org/unsd/industry/meetings/eg2008/AC158-11.PDF> (1. dec. 2015)
- St-Germain C. 2015. Changes in Collecting Canadian Agricultural Data. 23rd Pacioli Workshop, 27–30 September 2015, Belgrade, Serbia: 29 str.
<http://www.pacioli.org/23/session8paper3.pdf> (1. dec. 2015)
- Study on eGovernment and the Reduction of Administrative Burden. 2014. Luxembourg, Publications Office of the European Union: 128 str.
http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=5155 (26. jan. 2016)
- Trpin Švikart D. 2016. FADN: mreža knjigovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 46 str.
<http://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/108-fadn-mreza-knjigovodskih-podatkov-s-kmetijskih-gospodarstev/file> (20. okt. 2016)
- Uredba (ES) št. 223/2009 Evropskega parlamenta in sveta z dne 11. marca 2009 o evropski statistiki ter razveljavitvi Uredbe (ES, Euratom) št. 1101/2008 Evropskega parlamenta in Sveta o prenosu zaupnih podatkov na Statistični urad Evropskih skupnosti, Uredbe Sveta (ES) št. 322/97 o statističnih podatkih Skupnosti in Sklepa Sveta 89/382/EGS, Euratom, o ustanovitvi Odbora za statistične programe Evropskih skupnosti (Besedilo velja za EGP in Švico). 2009. Uradni list Evropske unije, L 87(52): 164-173.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:087:0164:0173:sl:PDF> (1. dec. 2015)
- Uredba Sveta (ES) št. 1217/2009 z dne 30. novembra 2009 o vzpostavitvi mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev v Evropski skupnosti. 2009. Kodificirana različica. Uradni list Evropske unije, L 328(52): 27-38.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R1217&from=en> (1. dec. 2015)
- Wesseler G. 2015. EU-FADN – 50 years of measuring farm income. Conference »EU-FADN – 50 years of providing essential information for the CAP«. Brussels, 11 June 2015: 14 str.

http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/50th_Anniversary_20150612/01_FOCUS%20ON%20INCOME%20FADN_50_GW.pdf (1. dec. 2015)

Westerhof E. 2015. Performance of Dutch agro sector; AgroFoodPortal.com. 23rd Pacioli Workshop, 27–30 September 2015, Belgrade, Serbia: 18 str.

<http://www.pacioli.org/23/session6paper4.pdf> (1. dec. 2015)

Zakon o kmetijstvu. 2015. Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14 in 32/15

Zupanc J. 2011. Analiza FADN-metodologije z vidika enostavnega in dvostavnega računovodenja na slovenskih kmetijah. Diplomsko delo. Maribor, Univerza v Mariboru, Ekonomsko poslovna fakulteta Maribor: 55 str.

<https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=21919> (14. sep. 2015)

Drugi viri

Directorate for Agriculture. 2013. Organisation of Farm Accountancy Data Network in Slovenia. Ljubljana, 1 October 2013. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje RS: 54 str. (interno gradivo)

Kožar M. 2015. Poročilo o opravljeni službeni poti 11.-12.06.2015, Bruselj, Belgija (jubilejna konferenca ob petdeseti obletnici FADN in 195. seja Upravljalnega odbora FADN), 17.6.2015: 8 str. (interno gradivo, posredovano MKGP)

Mnenja vzorca kmetijskih gospodarstev, kmetijskih svetovalcev, fokusne skupine in računovodskih pisarn o FADN v Sloveniji. 2015. Intervjuji opravljeni: 23. jan. 2015, 26. jan. 2015, 10. mar. 2015, 15. jun. 2015, 30. jul. 2015, 21. avg. 2015, 24. avg. 2015 (zvočni posnetki intervjujev in fokusne skupine, interno gradivo)

Pipan D. 2015. Analiza izvedbe kontrol na kmetijskih gospodarstvih, ki so bile vključene v vzorec FADN 2014, v obsegu 3 % vzorčnih kmetij. Ljubljana, KGZS, Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo, Oddelek za razvoj podeželja: 11. str. (interno gradivo, posredovano Komisiji FADN)

Štebe T., Rednak M. 2007. Standardni rezultati FADN 2004. Poročilo po pogodbi št. 2311-06-000095, z dne 04.05.2006, naročnik Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 39 str. (neobjavljeno, interno gradivo)

Zapisnik 11. seje Komisije FADN, z dne 20. 10. 2015. 2015. Dokument MKGP št. 024-35/2008/55, 21. 10. 2015. Ljubljana, Sektor za podnebne spremembe, NVO, šolstvo in knjigovodstvo, MKGP: 5 str. (interno gradivo MKGP)

PRILOGE

Priloga 1: Opravljeni intervjuji

Polstrukturirani intervjuji so bili opravljeni leta 2015⁶⁷ z vzorcem intervjuvancev iz štirih kategorij intervjuvancev:

- *kmetijska gospodarstva* (vzorčniki, čisti obvezniki) iz širše okolice Škofje Loke in širše okolice Murske Sobotе,
- *kmetijski svetovalci*,
- *FADN koordinatorji* (v okviru kmetijske svetovalne službe)
- *zaposleni na računovodskih pisarnah Kranj in Ptuj*.

Skupno je bilo opravljenih 24 intervjujev, 2 osebi sta bili izločeni iz obdelave (ena oseba ni podala odgovorov, eno kmetijsko gospodarstvo je v FADN vključeno manj kot eno leto). S 14 intervjuvanci so bili opravljeni osebni polstrukturirani intervjuji (1 oseba izločena iz obdelave), z 2 intervjuvancema telefonski polstrukturirani intervju, z 8 FADN koordinatorji (1 oseba izločena iz obdelave) pa skupinski intervju v obliki fokusne skupine.

Kot že omenjeno v podpoglavju 3.1., vzorec ni reprezentativen, zato posploševanje ugotovitev na podlagi rezultatov intervjujev na celotno populacijo ni primerno. Kmetijska gospodarstva so bila izbrana kvotno iz različnih skupin⁶⁸, predvsem zaradi omejenega časa in virov. Skupine za izbor so bile: vzorčniki/obvezniki, večja/manjša izkušnost s FADN, po proizvodnih virih večja/manjša kmetijska gospodarstva. Kmetijski svetovalci so bili v vzorec izbrani priložnostno (glavni razlogi: omejen čas), FADN koordinatorji pa namensko (izbor na podlagi poznavanja tematike, omejeno število intervjuvancev iz te skupine)⁶⁹. Izbor kmetijskih gospodarstev so pripravili kolegi iz Kmetijsko gozdarskih zavodov Murska Sobota in Kranj, izbor kmetijskih svetovalcev pa kolegi iz Kmetijsko gozdarskega zavoda Murska Sobota.

Za namene te publikacije je prikazan del rezultatov intervjujev. Rezultati so večinoma prikazani kot frekvence. Zaradi premajhnega vzorca po posameznih kategorijah intervjuvancev so rezultati večinoma prikazani ločeno za kmetijska gospodarstva in za ostale intervjuvance, podrobneje pa ne. Skupina »ostali intervjuvanci« zajema intervjuvance iz vrst svetovalcev, FADN koordinatorjev in zaposlenih na intervjuvanih računovodskih pisarnah. Za skupino intervjuvanih FADN koordinatorjev se pri prikazu rezultatov uporablja tudi izraz »fokusna skupina«.

Ocene zaprtih vprašanj po Likertovi lestvici od 1 do 5 (Priloga 2: Polstrukturirani vprašalniki - vodila za intervjuje) so bile pri obdelavi rezultatov smiselno prekodirane glede na tip odgovorov (strinjanje, pogostost, pomembnost, verjetnost, ...).

Priloga 2: Polstrukturirani vprašalniki - vodila za intervjuje

Polstrukturirani intervjuji so bili opravljeni s pomočjo dveh verzij polstrukturiranega vprašalnika oziroma vodil za intervjuje; ena za kmetijska gospodarstva (Vodila za intervjuje - kmetijska gospodarstva), ena za kmetijske svetovalce (Vodila za intervjuje - kmetijski svetovalci). Za

⁶⁷ Intervjuji so bili opravljeni: 23. jan. 2015, 26. jan. 2015, 10. mar. 2015, 15. jun. 2015, 30. jul. 2015 (skupinski intervju s FADN koordinatorji - fokusna skupina), 21. avg. 2015, 24. avg. 2015.

⁶⁸ Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Quota_sampling (1. mar. 2016).

⁶⁹ Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Nonprobability_sampling (1. mar. 2016).

računovodski pisarni in fokusno skupino je bil uporabljen vprašalnik za kmetijske svetovalce, ki pa je bil v nekaterih vprašanjih nekoliko prilagojen intervjuvancem.

Večina vprašanj pri obeh vprašalnikih je odprtega tipa, nekatera so zaprtega tipa. Če je bilo potrebno, so bila intervjuvancem zastavljena dodatna podvprašanja. Teme, ki jih obe zgoraj omenjeni verziji vprašalnikov pokrivata, so naslednje:

- osnovni podatki o intervjuvancu,
- sodelovanje v mreži FADN,
- kakovost podatkov FADN,
- zbiranje podatkov FADN (poročila za zbiranje podatkov),
- povratne informacije FADN (diseminacija rezultatov FADN),
- izobraževanje (v zvezi s FADN),
- sodelovanje v mreži FADN,
- razno (predlogi).

Kot poenostavitev so pri vprašanjih z ocenjevanjem po Likertovi lestvici pripisane ocene od 1 do 5, ki so bile intervjuvancem ustrezno predstavljene (1 pomeni ..., 5 pomeni ...), pri obdelavi rezultatov pa smiselno prekodirane (Priloga 1: Opravljeni intervjuji). Ocena 1 je običajno pomenila najbolj negativno oceno (»najmanj«, ...), ocena 5 pa najbolj pozitivno oceno (»največ«, ...).

Vodila za intervjuje - kmetijska gospodarstva

Podatki o projektu:

Ime projekta: Razvoj celovitega modela kmetijskih gospodarstev in povezanih podatkovnih zbirk za podporo pri odločanju v slovenskem kmetijstvu (projekt v okviru Ciljnega raziskovalnega programa "Zagotovimo.si hrano za jutri" v letu 2014; št. projekta: V4-1423)

Vodja projekta: dr. Tinca Volk, Kmetijski inštitut Slovenije (sodeluje tudi KGZ MS)

Namen projekta:

- Povečanje analitične vrednosti podatkovnih baz kazalcev uspešnosti poslovanja v slovenskem kmetijstvu (obstoječe in nove baze)
- Razvita modelna orodja kot podpora pri sistematičnem načrtovanju, vodenju in preverjanju uspešnosti poslovanja na ravni posameznih kmet. gospodarstev in sprejemanju agrarnopolitičnih odločitev na ravni države
- **Poseben fokus na podatkih FADN za Slovenijo:** i) preučiti kakovost standardnih rezultatov FADN, ii) oblikovati priporočila za izboljšanje kakovosti s ciljem povečanja uporabnosti in relevantnosti teh podatkov z vidika ključnih koristnikov ter iii) neposredno ekonomsko svetovanje kmet. gospodarstvom na podlagi podatkov FADN.

Podatki o intervjuju:

Sprašujem: dr. Maja Kožar (tel.: 01-280-5225; e-mail: maja.kozar@kis.si); Delovni sveženj 2 (Analiza kakovosti rezultatov FADN za Slovenijo)

Zahvala za sodelovanje.

Pomen njihovega mnenja, izkušenj, predlogov. Kako bili izbrani za intervju.

Namen intervjuja: pridobiti neposreden vpogled v beleženje podatkov FADN na kmetijskih gospodarstvih, njihove izkušnje in predloge glede FADN (zbiranje, vnos, uporaba končnih rezultatov, ipd.); glavni namen: pridobiti neposredne informacije za analizo (dimenzij) kakovosti podatkov FADN in učinkovitosti delovanja mreže FADN

Opis intervjuja: polstrukturiran intervju (odprta, zaprta vprašanja); približno trajanje: cca. 1 uro.

Soglasje za snemanje in uporabo zbranih podatkov – zaupnost podatkov zagotovljena (shranjeni in obdelovani za potrebe projekta); zbrani podatki predstavljeni v anonimizirani obliki za potrebe projektnega poročanja in objav, izhajajočih iz projekta.

Podatki o intervjuvancu (KMETIJSKA GOSPODARSTVA):

Kontakt (za dodatna pojasnila): _____

Kraj: _____

Datum, ura (trajanje): _____

Vzorčnik/obveznik: _____

Število let v FADN (našteti obr. leta): _____

Druge vrste knjigovodstva (zavezanec za DDV): _____

Proizvodni tip, velikost (ha, LU, PDM, »velik/majhen«): _____

Dopolnilna dejavnost (da/ne; delež prihodka): _____

Intervjuvanec (lastnik, mladi prevzemnik, starost, izobrazba...): _____

Vprašanja:

1. Sodelovanje kmetije v mreži FADN:

- Ali lahko na kratko opiše, koliko časa že sodelujejo v FADN; kakšne so njihove izkušnje s FADN?
- V čem vidijo vrednost (uporabno) zbranih podatkov FADN: zase, državo, EU? V čem pomen računovodstva za njih?
- Uporabnost, »kristnost« podatkov FADN za kmetijo (1-5), za državo (1-5), za EU (1-5)?

2. Kakovost podatkov:

- Kaj je za njih kakovost podatkov/kakovost sistema FADN? Ključni faktorji, ki nanjo vplivajo?
- Ali je za njih kakovost še kaj drugega kot »pravilnost« (ustrezanje realnosti) podatkov za njihovo kmetijo?
- Ali bili kdaj v »kontrolni«? Dodatno preverjanje?
- Kako bi na splošno ocenili kakovost podatkov za svojo kmetijo (kritična presoja na podlagi poznavanja svojega dejanskega ekonomskega položaja)? (1-5) Ali poročajo vse (glede prihodkov)?

3. Zbiranje podatkov FADN (poročila za zbiranje podatkov):

- Razumljiva poročila? (1-5) Kaj najbolj »problematična« področja? Lahko opišejo postopek zbiranja podatkov FADN na njihovi kmetiji (kdo, pogostost, ipd.)?
- Možnost konzultacije s svetovalcem? Ali gredo oni k svetovalcu ali obratno?
- Kako bi izboljšali poročila /proces zbiranja podatkov?
- Koliko časa jim vzame zbiranje podatkov FADN (na teden, na mesec, na leto)?
- Kako vnašajo podatke? Kje težave? Ali imajo drugo vrsto knjigovodstva in lahko del podatkov uporabijo od tam?
- Kako ocenijo delovne ure, stroške (shranjujejo račune?), kako ločijo stroške/prihodke gospodinjstva od stroškov/prihodkov kmetije? Kako beležijo stroške? Ali so zavezanec za DDV?
- Kako zbirajo podatke o pridelkih (na podlagi dobavnic, računov, št. bal, ocena...)?
- Ko zberejo in oddajo podatke – kdaj kaki popravki? Ali lahko opišejo postopek? Ali so potem pri sebi popravljali? Po temah – kako se stanje ujema (1-5): delovna sila, popis osnovnih sredstev, zaloge? Ali kdaj gredo gledat nazaj (npr. na podlagi končnih rezultatov)?
- Ali izpolnjujejo na papirju ali elektronsko? Njihovo mnenje glede vpisovanja podatkov po spletu?
- Ali veliko sprememb v zbiranju podatkov (poročila za zbiranje podatkov, načinu)?

4. Povratne informacije (diseminacija rezultatov FADN za njihovo kmetijo):

- Njihovo mnenje?
- Pravočasnost (1-5), razumljivost (1-5), uporabnost (1-5), zanimivost (1-5); možnost konzultacije glede interpretacije rezultatov?
- Kako in koliko (1-5) ga uporabljajo? Praktična vrednost feedbacka? Ali delajo scenarijsko analizo (npr. za poslovne načrte, ipd.)? So jim rezultati v pomoč pri odločanju glede kmetovanja/poslovanja? Če ne, kaj bi se moralo spremeniti, da bi uporabljali te podatke bolj pogosto za svoje odločitve glede kmetovanja/svetovanja?
- Kaj ključni problem?
- Njihovi predlogi? Kaj bi si želeli na tem področju od FADN sistema?
- Spletna stran, spletni kalkulatorji?
- Svetovalne delavnice?

5. Izobraževanje:

- Kdo iz kmetije se ga udeležuje? Opis (kje, organizator, opis, št. ur na leto)?
- Mnenje? Predlogi?
- V okviru krožkov? Izmenjava znanja, izkušenj z drugimi kmetijami?
- Spletno izobraževanje? Samoiniciativno izobraževanje?
- Se jim to zdi pomembno, nagnjenost pripravljenost (četudi ni v neposredni povezavi s FADN)? (1-5)

6. Sodelovanje z drugimi člani v mreži FADN:

- Sodelovanje s svetovalci/drugimi (kolikokrat letno neposreden kontakt)? Ali lahko opišejo pomen svetovalcev za njih (v zvezi s FADN)? Ali delajo vedno z istimi svetovalci? (1-5)
- Ali za kakovost podatkov FADN bolj pomemben kmet ali svetovalec? razmerje (50:50, 80:20, 30:70?)
- Njihova ocena sodelovanja, komunikacije v mreži FADN? Sodelovanje, povezovanje z drugimi kmetijami (v obliki ekonomskih krožkov)? (1-5)
- Napredek v zadnjih letih? (1-5)
- Bi bili zainteresirani za sodelovanje (npr. v obliki krožkov, dodatna izobraževanja, ...)? (1-5)

7. Razno:

- Njihovi predlogi za izboljšanje uporabnosti rezultatov FADN, povečanje učinkovitosti mreže FADN (povezovanje administrativnih zbirk)?
- Bi še kaj dodali?
- So kdaj oddali predlog / pobudo glede FADN in kako bilo to sprejeto? Odziv?

Vodila za intervjuje - kmetijski svetovalci

Podatki o projektu:

Ime projekta: Razvoj celovitega modela kmetijskih gospodarstev in povezanih podatkovnih zbirk za podporo pri odločanju v slovenskem kmetijstvu (projekt v okviru Ciljnega raziskovalnega programa "Zagotovimo.si hrano za jutri" v letu 2014; št. projekta: V4-1423)

Vodja projekta: dr. Tinca Volk, Kmetijski inštitut Slovenije (sodeluje tudi KGZ MS)

Namen projekta:

- Povečanje analitične vrednosti podatkovnih baz kazalcev uspešnosti poslovanja v slovenskem kmetijstvu (obstoječe in nove baze)
- Razvita modelna orodja kot podpora pri sistematičnem načrtovanju, vodenju in preverjanju uspešnosti poslovanja na ravni posameznih kmet. gospodarstev in sprejemanju agrarnopolitičnih odločitev na ravni države
- **Poseben fokus na podatkih FADN za Slovenijo:** i) preučiti kakovost standardnih rezultatov FADN, ii) oblikovati priporočila za izboljšanje kakovosti s ciljem povečanja uporabnosti in relevantnosti teh podatkov z vidika ključnih koristnikov ter iii) neposredno ekonomsko svetovanje kmet. gospodarstvom na podlagi podatkov FADN.

Podatki o intervjuju:

Sprašujem: dr. Maja Kožar (tel.: 01-280-5225; e-mail: maja.kozar@kis.si); Delovni sveženj 2 (Analiza kakovosti rezultatov FADN za Slovenijo)

Zahvala za sodelovanje.

Pomen njihovega mnenja, izkušenj, predlogov. Kako bili izbrani za intervju.

Namen intervjuja: pridobiti neposreden vpogled v delo svetovalcev v zvezi s FADN, njihove izkušnje in predloge glede FADN (za vse faze ravnanja s podatki: zbiranje, vnos, uporaba končnih rezultatov, identifikacija ozkih grl, optimizacija sistema, ipd.); glavni namen: pridobiti neposredne informacije za analizo (dimenzij) kakovosti podatkov FADN in učinkovitosti delovanja mreže FADN

Opis intervjuja: polstrukturiran intervju (odprta, zaprta vprašanja); približno trajanje: cca. 1 uro.

Soglasje za snemanje in uporabo zbranih podatkov – zaupnost podatkov zagotovljena (shranjeni in obdelovani za potrebe projekta); zbrani podatki predstavljeni v anonimizirani obliki za potrebe projektne poročanja in objav, izhajajočih iz projekta.

Podatki o intervjuvancu (SVETOVALCI):

Kontakt (za dodatna pojasnila): _____

Kraj: _____

Datum, ura (trajanje): _____

Št. vzorčnikov/obveznikov na leto (povprečje za njihovo KSS): _____

Št. letnih kontaktov s FADN kmetijami: _____

Število let v FADN: _____

Izkušnje z drugimi vrstami knjigovodstva: _____

Povpr. delež, koliko intervjuvančevih delovnih aktivnosti zavzema FADN (%): _____

Intervjuvanec (KSS, ...): _____

Vprašanja:

1. Sodelovanje svetovalca v mreži FADN:

- Ali lahko na kratko opiše, koliko časa že sodeluje v FADN; kakšne so njihove izkušnje s FADN?
- V čem vidijo vrednost (uporabno) zbranih podatkov FADN: zase, državo, EU? V čem pomen računovodstva za njih?
- Kdo »ključni uporabnik« podatkov FADN?
- Uporabnost, »koristnost« podatkov FADN za kmetijo (1-5), za svetovalce (1-5), za državo (1-5), za EU (1-5)?

2. Kakovost podatkov:

- Kaj je za njih kakovost podatkov/kakovost sistema FADN? Ključni faktorji, ki nanjo vplivajo?
- Ali je za njih kakovost še kaj drugega kot »pravilnost« (ustrezanje realnosti) podatkov?
- Ali kdaj izvajali »kontrole«? Dodatna preverjanja (bili sami deležni kontrol, dodatnih preverjanj)? Postopek popravljanja »surovih« podatkov«?
- Kako bi na splošno ocenili kakovost podatkov za kmetije FADN, ki jih imajo oni čez (kritična presoja na podlagi poznavanja njihovega ekonomskega položaja); po področjih: delovna sila, osnovna sredstva, zaloge? (1-5) Ali poročajo vse (glede prihodkov)?

3. Zbiranje podatkov FADN (poročila za zbiranje podatkov):

- Razumljiva poročila? (1-5)
- Kaj najbolj »problematična« področja? Lahko opišejo postopek zbiranja podatkov FADN na »njihovih« kmetijah (kdo, pogostost, delajo vedno z istimi osebami na kmetijah, ipd.)?
- Možnost konzultacije glede FADN? Z MKO, sodelavci?
- Kako bi izboljšali poročila /proces zbiranja podatkov? Ali se jim zdi sistem fleksibilen za spremembe (postopek: časovno, stroškovno, npr. koliko časa, da se neka metodologija »popravi«)? (1-5)
- Koliko časa jim vzame zbiranje podatkov FADN (na teden, na mesec, na leto) za eno FADN kmetijo?
- Kako vnašajo podatke? Kje težave?
- Ko zberejo in oddajo podatke – kdaj kaki popravki? Ali lahko opišejo postopek? Ali so potem pri sebi popravljali? Delajo sami, se posvetujejo s sodelavci? Po temah – kako se stanje ujema (1-5): delovna sila, popis osnovnih sredstev, zaloge? Ali kdaj gredo gledat nazaj podatke (npr. na podlagi končnih rezultatov)?
- Izpolnjevanje: na papirju ali elektronsko? Njihovo mnenje glede vpisovanja podatkov po spletu? Kakšne so trenutno izkušnje, pripravljenost njih in »njihovih« kmetij za elektronsko izpolnjevanje, oddajo po spletu?
- Ali veliko sprememb v zbiranju podatkov v zadnjem obdobju (poročila za zbiranje podatkov, načinu)?

4. Povratne informacije (diseminacija rezultatov FADN za »njihove« kmetije):

- Njihovo mnenje?
- Različno za obveznike/vzorčnike: Pravočasnost (1-5), razumljivost (1-5), uporabnost (1-5), zanimivost (1-5); možnost kakovostne, celovite konzultacije glede interpretacije rezultatov?
- Kako in koliko (1-5) ga uporabljajo za ekonomsko svetovanje kmetijam (npr. za poslovne načrte, kot referenčne vrednosti)? Praktična vrednost feedbacka? Ali delajo scenarijsko analizo (npr. za poslovne načrte, ipd.)? Če ne, kaj bi se moralo spremeniti, da bi uporabljali te podatke bolj pogosto za ekonomsko svetovanje?
- Kaj ključni problem?
- Njihovi predlogi? Kaj bi si želeli na tem področju od FADN sistema?
- Spletna stran, spletni kalkulatorji?

- Delavnice za svetovalce, delavnice s kmeti?

5. Izobraževanje svetovalcev:

- Se ga udeležujejo? Opis (kje, organizator, opis, št. ur na leto)?
- Mnenje? Predlogi?
- Spletno izobraževanje? Samoiniciativno izobraževanje?
- Se jim to zdi pomembno, nagnjenost pripravljenost (četudi ni v neposredni povezavi s FADN)? (1-5)

6. Sodelovanje z drugimi člani v mreži FADN:

- Sodelovanje z drugimi svetovalci/drugimi inštitucijami v mreži FADN (kolikokrat letno neposreden kontakt; način)? Ali lahko opišejo pomen sodelovanja z drugimi svetovalci in inštitucijami za njih (v zvezi s FADN)? (1-5) Ali delajo vedno z istimi osebami?
- Ali za kakovost podatkov FADN bolj pomemben kmet ali svetovalec? razmerje (50:50, 80:20, 30:70?)
- Njihova ocena sodelovanja, komunikacije v mreži FADN? Sodelovanje, povezovanje z drugimi svetovalci, inštitucijami, povezovanje kmetij med sabo (v obliki ekonomskih krožkov)? (1-5) Fleksibilnost? (1-5)
- Napredek v zadnjih letih – če da, kje? (1-5)
- Bi bili zainteresirani za dodatno sodelovanje (npr. krožki, dodatna izobraževanja, ...)? (1-5)
- Mreža FADN – ohlapnost?

7. Razno:

- Njihovi predlogi za izboljšanje uporabnosti rezultatov FADN, povečanje učinkovitosti mreže FADN (povezovanje administrativnih zbirk)? Če bi imeli +-20% več budgeta za svoje aktivnosti v zvezi s FADN? Vse faze ravnanja s podatki?
- Bi še kaj dodali?
- So kdaj oddali predlog / pobudo glede FADN in kako bilo to sprejeto? Odziv?